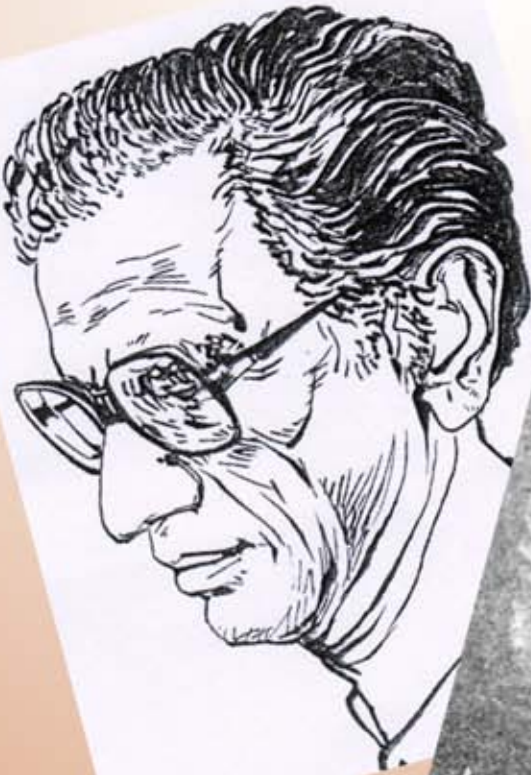

సాహితీమూర్తుల సహవాసం

మొదటిభాగం

డా.నరిశెట్టి ఇన్నయ్య

కౌముది

మీ ముగింపు సారీ వెళ్ళు
www.koumudi.net

ప్రచురణ సంఖ్య: 154

మొదటి భాగం

విషయసూచిక

ఏడాది	నెల	పేరు	పేజి
2013	01	గోరా శాస్త్రి	4
2013	02	కొండవీటి వెంకటకవి	12
2013	03	బాలబంధు	17
2013	04	దండమూడి మహీధర్	23
2013	05	మల్లాది రామమూర్తి	28
2013	06	ఆవుల గోపాల కృష్ణమూర్తి	34
2013	07	గవినీ వెంకట కృష్ణరావు	40
2013	08	మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య	44
2013	09	చలసాని ప్రసాదరావు	48
2013	10	ఆలపాటి రవీంద్రనాథ్	52
2013	11	సరోజిని	62
2013	12	ధూళిపూడి ఆంజనేయులు	68
2014	01	ఆవుల సాంబశివరావు	74
2014	02	శ్రీపాద గోపాల కృష్ణమూర్తి	78
2014	03	గజ్జెల మల్లారెడ్డి	84
2014	04	సి నారాయణరెడ్డి	87

2014	05	గోరా	91
2015	11	మహారాజశ్రీ లింగగుంట సీతారామయ్య	96
2015	12	పాతూరి రాజగోపాల నాయుడు	100

శ్రీ నరిశెట్టి ఇన్నయ్యగారు ప్రముఖ పాత్రికేయులు, రచయిత, మాసవతావారి, హేతువారి. ఎంతోమంది సాహితీమూర్తులతో ఆయనకి సన్నిహిత పరిచయాలున్నాయి. ఒక్కో సాహితీమూర్తులతో తన స్నేహ పరిమళాలని నెలకొకటిగా ఈ శీర్షికలో కాముది పాఠకులతో పంచుకుంటున్నారు.

వినాయకుడి వీణ మీటిన గోరా శాస్త్రి

‘జీరాలో ఓ గోరా

దాని పేరే ఓ కోబ్రా’

అంటూ దిగంబర కవులు గోరాశాస్త్రిని దుయ్యబట్టారు. గోరాశాస్త్రి సికింద్రాబాదులోని జీరా ప్రాంతంలో వుండేవారు. ఆయన ఆంధ్రభూమి దినపత్రికకు ఎడిటర్ గా ఉన్న రోజుల్లో కొత్తగా ఏర్పడిన దిగంబర సమాఖ్య తొలి పుస్తకాన్ని విడుదల చేసింది. అందరివలె కాక వినూత్నంగా ఆవిష్కరించామని చెప్పుకున్నారు. దానిపై గోరాశాస్త్రి స్పందిస్తూ - ‘అంటే ఏం చేశారు? ఓ కార్మికుడి చేత పుస్తకం మీద మూత్రం చేయించారా?’ అని అంటూ ఆయన ఎద్దేవ చేశారు. ఇది 1968లో జరిగిన సంఘటన. అప్పుడే దిగంబర ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించిన వారు నగ్నముని, జ్వాలాముఖి, చరబండరాజు, భైరవయ్య, నిఖిలేశ్వర్. విప్లవ ఉద్యమ భాగంగా ప్రారంభించిన వారి కవిత్వంలో దిగంబరత్వాన్ని గోరాశాస్త్రి దుయ్యబట్టారు. గోరాశాస్త్రి కమ్యూనిస్టులను ఎన్నడూ వదిలిపెట్టలేదు. అయితే ఆయన ఆప్తమిత్రులలో శ్రీశ్రీ, రాచకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి, సెట్టి ఈశ్వరరావు మొదలైనవారెందరో వుండటం మరో విశేషం.

గోవిందు రామశాస్త్రి (1919-1982)

మేథావి మొదలు అమెరికా తోత్తు వరకు అనేక భూషణ దూషణాదులకు గురై, ఒడిదుడుకుల జీవితాన్ని 60 పదిలోకి లాగిన గోరాశాస్త్రి పరిణామం విచిత్రమైనది. ఒరిస్సా కోరాపుట్టి జిల్లాలోని తోరమాళ్ గ్రామంలో సుందరి, నరసింహం దంపతులకు 1919 అక్టోబరు మూడున జన్మించిన గోరాశాస్త్రికి అక్షరాభ్యాసం గావించినది ఒకానొక సాయిబట. ...అందుకే ఇలావుంది.. అంటారు. గోరాశాస్త్రి విద్యాభ్యాసం బి.ఎ. వరకే సాగినా, ఆ కాస్తా నగరం, రాజమండ్రి, రామచంద్రాపురం, బరంపురం, భద్రాచలం, కాకినాడలలో జరిగింది. ఆయన విద్యార్థిగా, తెలివితేటల్ని చిలిపితనంతో రంగరించి కొనసాగించిన ఘట్టాలనేకం.

(దశరథ మహారాజు ఎన్నేళ్ళు పాలించెను? అన్న పంతులు ప్రశ్నకు 'చచ్చేంతవరకు' అని శాస్త్రిగారి సమాధానానికి 'నువ్వు రా..!' అని శ్లాఘింపచేసుకున్నారు చిన్నతనంలోనే)

జీవితంలో ప్రవేశించిన శాస్త్రిగారు జర్నలిజంలోకి రాకపూర్వం చేసిన ఉద్యోగంలేన్ని? చూడండి వరస - బొంబాయిలో సినిమా స్టూడియో మేస్త్రీ, ఒకానొక మద్రాసు కంపెనీకి ఆంధ్రలో అమ్మకందారు, ఆంగ్లో-ఇండియన్ లకు విజయవాడలో తెలుగు బోధన, (ఎండలకు తాళలేక మానేసిన వుద్యోగమది), సహకార స్టోర్సు గుమాస్తా, వ్యాపారస్తుల దళారి, రాజమండ్రిలో ప్లాట్ ఫారంపై చిల్లమల్లర పుస్తకాల అమ్మకం, రాజమహేంద్రవరంలోనే ఒక ట్యూటోరియల్ కళాశాలలో ట్యూటర్, ఏలూరులో బియ్యం వ్యాపారం (కొనటానికి వచ్చిన మనుషులు నచ్చకపోతే అమ్మేవారు కాదట), రెండవ ప్రపంచ యుద్ధంకాలంలో విశాఖపట్టణంలో దాడులు గురించిన హెచ్చరిక పని, కొన్నాళ్ళు నౌకాదళంలో స్టోర్ హౌస్ మాన్, ఖుర్దారోడ్ లో రైల్వే రిలీవింగ్ గుమాస్తా. జీవితాన్ని కాచి వదపోయటానికి యింతకన్నా మరేమి చెయ్యాలి? ఆ అనుభవాలెంతకావు!

గోరాశాస్త్రి తెలుగు పత్రికా సాహిత్యరంగంలో గుర్తుపెట్టుకోదగిన వ్యక్తిగా మిగిలారు.

గోరాశాస్త్రి ఆకాశవాణికి నాటికలు రాసేవారు. మదరాసులో ఆనాడు తెలుగువారు చాలామంది వుండటమే కాక తెలుగు కార్యక్రమాలు అక్కడ నుండే ప్రసారమయ్యేవి. అనేకమంది రచయితలు రాజధాని మద్రాసులో వుండేవారు. ఇదంతా ఆంధ్ర ఏర్పడక ముందు ఉమ్మడి మదరాసులోని కథ. ఆకాశవాణివారు ఎప్పుడు అత్యవసరంగా నాటిక కావలసి వచ్చినా గోరాశాస్త్రికి ఫోను చేసి కొన్ని గంటలలోనే మాకో నాటిక కావాలని అడిగేవారు. గోరాశాస్త్రికి అత్యవసరంగా డబ్బులు కావాలి. వారికి నాటిక కావాలి. ఆ విధంగా గబగబా నాటిక రాసి ఇచ్చేవారు. అలా ఎన్నో రేడియో నాటికలు ప్రసారమయ్యాయి.

గోరాశాస్త్రి - గోరా

గోరాశాస్త్రి - గోరాల మధ్య గందరగోళం జనంలో వుంటుండేది. అందువలన గోరాశాస్త్రి రచనలు చూసి ఇష్టం వున్నవారు లేని వారు తమ అభిప్రాయాలని గోరాకు పంపించేవారు. అలాగే గోరా నాస్తిక ఉద్యమ రీతులు గమనించి వాటిపై తమ స్పందనను గోరాశాస్త్రికి ఘాటుగా తెలియపరిచేవారు. వారిరువురు - అయ్యబాబోయ్ నేను గోరాని కాదు - నేను గోరాశాస్త్రిని కాదు అని సంజాయిషీ చెప్పుకోవలసి వచ్చేది. ఇంతకూ గోరా శాస్త్రి పూర్తిపేరు గోవిందు రామశాస్త్రి, గోరా పూర్తిపేరు గోపరాజు రామచంద్రరావు. విజయవాడ కేంద్రంగా నాస్తిక ఉద్యమాన్ని గోరా నడిపితే, మద్రాసు, హైదరాబాదు కేంద్రంగా గోరా శాస్త్రి రచనా వ్యాసంగం చేసారు. ఇదే తేడా.

1945 డిసెంబరు గోరాశాస్త్రి జీవితంలో పెద్ద మలుపు. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో మదరాసు చేరుకున్నారు. ...ఆనందవాణి పత్రికా సంపాదకులు ఉప్పలూరి కాళిదాసు అప్పటికే గోరాశాస్త్రి రచనలు తమ పత్రికలో ప్రచురించటం, యింకా చెంచూరి నాగేశ్వరరావుగారి 'కథానిక' ఆంధ్రపత్రిక, దీపిక, నవశక్తి, శ్రమజీవి పత్రికలలో కథలు ప్రచురితం గావటం, ఆంగ్లంలో రచనలు సాగించటం కద్దు. కారణాంతరాల చేత ఖుర్దా రోడ్డు స్టేషన్ కు వచ్చి గోరాశాస్త్రిని కలిసిన ఉప్పలూరి కాళిదాసుగారే. స్వతంత్రలో శాస్త్రిగారు చేరటానికి కారకులయ్యారు. శాస్త్రిగారి ఆంగ్ల రచనల వాసనలు ఖాసా సుబ్బారావుగారికి చవిచూపి, శాస్త్రిగారిని తంత్రి ద్వారా పిలిపించి, స్వతంత్రలో చేర్పించటానికి కాళిదాసుగారే నిమిత్తమాత్రులు. అంతటితో శాస్త్రిగారి చిల్లరమల్లర ఉద్యోగాల జీవితం జర్నలిజంలో స్థిరపడింది.

మంతెనవారి పాలెం, కొత్త పట్టణాలలో జరిగిన రాజకీయ పాఠశాలలకు వెళ్ళి, పాల్గొని రాజకీయ అనుభవాన్ని గడించారు. మొత్తం మీద మదరాసు ప్రవేశం శాస్త్రిగారి జీవితంలో ఉచ్చదశ. మదరాసులో ఒక దశాబ్దం పాటు తన ప్రతిభా వ్యుత్పన్నతను, సృజనాత్మక శక్తిని, యితరేతర శక్తులను వెల్లడించటానికి, అవన్నీ పరాకాష్ఠ అందుకోటానికి గోరాశాస్త్రిగారికి ఒక ప్రక్క ఆకాశవాణి, యింకో విధంగా స్వతంత్ర చక్కని అవకాశాన్ని కల్పించాయి. శాస్త్రిగారిచే పుంఖాను పుంఖంగా శ్రవ్యనాటికలు రాయించటానికి నాంది పలికిన వారు బాలాంత్రపు రజనీకాంతరావుగారు. ఆ కృషిని కొనసాగించిన వారు జనమంచి రామకృష్ణ.

తెలుగు స్వతంత్ర పత్రిక

గోరాశాస్త్రి మదరాసు చేరుకున్నప్పుడు ఖాసా సుబ్బారావు సుప్రసిద్ధ జర్నలిస్టుగా స్థిరపడి వున్నారు. ఖాసా సుబ్బారావు ఇంగ్లీషు స్వతంత్రకు, తెలుగు స్వతంత్రకు గోరాశాస్త్రి ఎడిటర్లుగా ఎంతో ప్రభావం చూపెట్టారు. 'మద్రాసు మెయిల్ మాకు ప్రియబాంధవి' అంటుండేవారు గోరాశాస్త్రి. అప్పట్లో కలకత్తా నుండి మద్రాసుకు నడిచే మెయిల్ ద్వారా ఉత్తరాలు, వ్యాసాలు అందుకునేవారు. తెలుగు స్వతంత్ర ఆనాడు ఎందరో రచయితలకు కాణాచి అయింది. అందులో ఇచ్చాపురపు జగన్నాథరావు, శ్రీశ్రీ, కొడవటిగంటి కుటుంబరావు, చలం మొదలైనవారెందరో వుండగా అప్పట్లో యువకవులయిన దాశరథి, సి.నారాయణరెడ్డి తెలుగు వారికి ఈ పత్రిక ద్వారా

పరిచయమయ్యారు. సాహిత్య రంగంలో వైవిధ్యాన్ని తెలుగు స్వతంత్ర ప్రవేశపెట్టింది. గోరాశాస్త్రికి సహాయంగా కె. రామలక్ష్మి (ఆరుద్ర భార్య) వుండేవారు. మదరాసులో ఆనాడు రచయితలకు కొదువ లేదు. అయితే గోరాశాస్త్రి ఎంపిక చేయటంలో గుణానికి ప్రాధాన్యత ఇచ్చేవారు. మద్రాసు సంస్కృతి. సంగీతం, మోర్ మార్కెట్లో చౌకగా లభించే విదేశీ సాహిత్య పత్రికలు, గోష్ఠులు, రచయితల ప్రవాసం అన్నీ గోరాశాస్త్రిని ఆకట్టుకున్నాయి. ఆయన సికింద్రాబాద్ లో స్థిరపడినా చివరి దాకా మద్రాసు అంటేనే అభిమానంగా వుండేవారు. వినాయకుడి వీణ అనే శీర్షిక గోరాశాస్త్రి నిర్వహించారు. ఇందులోని వైవిధ్యం, నిశిత పరిశీలన, వ్యంగ్య విమర్శనాత్మక ధోరణులు పాఠకులను బాగా ఆకట్టుకున్నాయి.

తనతోపాటు చుట్టూవున్నవారిలో వెలుగు ప్రసరింపజేసే సాధనంగా తెలుగు స్వతంత్ర ఉపకరించింది. ఎక్కడ ప్రతిభ వుంటే అక్కడికి వెళ్ళి ఏదోవిధంగా తృణమో, పణమో ముట్టచెప్పి, చెప్పలేకో ఎలాగైతేనేమి వందలాది కొత్త రచయితలను ముఖ్యంగా స్త్రీలను - తెలుగు స్వతంత్ర ఆంధ్రులకు పరిచయం చేయటానికి కారకులు గోరాశాస్త్రిగారే, ఈ విషయంలో గోరాశాస్త్రిగారిని గురించి అందరికీ ఏకాభిప్రాయమే.

మదరాసు నుండి హైదరాబాదుకు

స్వాతంత్ర్యానంతరం ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడిన తరువాత గోరాశాస్త్రి హైదరాబాదు చేరుకున్నారు. ఖాసా సుబ్బారావుగారు 'స్వతంత్ర' నుండి 'స్వరాజ్య'కు పోయారు. 'తెలుగు స్వతంత్ర' హెచ్.బి.రాజా ఆధ్వర్యన, గోరాశాస్త్రి సంపాదకత్వాన సాగింది. 1957 ఉగాది కానుకగా తెలుగు స్వతంత్ర దివాలా తీసిందని గోరాశాస్త్రిగారికి వార్త వచ్చింది. అప్పటికే గోరాశాస్త్రిగారికి ప్లూరసీ వచ్చింది. తెలుగు స్వతంత్రలో తెలుగు తొలగించి గోరాశాస్త్రి స్వతంత్ర పత్రికను హైదరాబాదు నుండి నడిపారు. అప్పుడు పి.శ్రీదేవి (రచయిత్రి, డాక్టరు) కూడా ఆయనకు చేయూతనిచ్చారు. (కాలాతీత వ్యక్తులు నవల రచించారు). కూడబెట్టిన కొద్ది విత్తనము హరించగా పరిస్థితులు, ప్రతికూలించగా, రావలసిన బకాయిలు యెగచేపగా 'స్వతంత్ర' అధ్యశ్యాకరమైంది. సికింద్రాబాదులో స్థిరపడిన గోరాశాస్త్రి స్వతంత్రను ఆపేసిన తరువాత తాత్కాలికంగా 'ఆంధ్రప్రభ' దినపత్రికకు ప్రత్యేక ప్రతినిధిగా పనిచేస్తూ, ఆంధ్రభూమి దినపత్రిక ఎడిటర్ అయ్యారు. వారు నడిపే దక్కన్ క్రానికల్ పత్రికకు ఇంగ్లీషు సంపాదకీయాలు కూడా రాసేవారు. హైదరాబాదు ఆకాశవాణికి నాటికలు రాశారు. గోపాల చక్రవర్తి, శశాంక, సి. ధర్మారావు, పి. తిరుమల రావు, మండవ శ్రీరామమూర్తి, ఎస్.వి.పంతులు మొదలగు వారెందరో ఆయన యింటికి నిత్య సందర్శకులు.

సికింద్రాబాద్ లోని జీరాలో అద్దె ఇంట్లో నివశిస్తూ, చివరివరకూ గడిపారు. కొందరు జర్నలిస్టుల వలె గోరాశాస్త్రి సంపాదనలో పడలేదు. ఆయనకు నిత్యమూ ఆర్థిక ఇబ్బందులు వుండేవి. ముగ్గురు అమ్మాయిలు వుండగా పుత్ర సంతానం లేదు. ఖర్చు బాగా వుండేది. అందువలన ఎప్పుడూ సంసార లంపటత్వ కష్టాలలో యీదుతుండేవాడు.

కాని ఒక్క ప్రశ్న మిగిలే వున్నది. శాస్త్రిగారి వ్యక్తిత్వ సారాంశం యేమిటన్నదే ఆ ప్రశ్న. భిన్న కోణాలలో యెవరి అభిప్రాయాన్ని వారు వెల్లడిస్తున్నారు.

యజ్ఞోపవీతం చిన్నతనంలోనే తీసేసినందుకు, సహపంక్తి భోజనాలు చేస్తున్నందుకు బ్రష్టుడన్నారు. కొందరు కులాభిమానులు నాస్తికుడన్నారు. కమ్యూనిస్టులు ఆయన్ను అమెరికా తోత్తు అన్నారు. ఒకానొక స్వతంత్ర నాయకుడు కమ్యూనిస్టుగా శాస్త్రిని భావించి వుద్యోగం తీసెయ్యమని యజమానులకు సిఫారసు చేశాడు. జనసంఘ్ వారు తమ పార్టీ సానుభూతిపరుడేనని ఆయన సంపాదకీయాన్ని ఎన్నికల్లో కరపత్రంగా చేసి పంచారు. ఆ తర్వాత జనసంఘాన్ని ఘాటుగా విమర్శిస్తూ వచ్చిన సంపాదకీయాలు సరేసరి! ఏదో ఒక మూసలో పోసి చూసే తత్వంలో గోరాశాస్త్రి యిమడడు. మానవ విలువలు మినహా, దేన్నీ మూర్ఖంగా అంటిపెట్టుకొనిగాని, అయినదానికీ కానిదానికీ వ్యతిరేకిగానూ లేడు. బహుశా యాంటీ కి యాంటీ ఏమో... ఆయన దినపత్రికకు సంపాదకుడుగా పనికిరాడన్న 'శ్రీ' లేకపోలేదు. కాని ఆయన సంపాదకత్వాన 'ఆంధ్రభూమి' రాజధానిలో ప్రథమశ్రేణి పత్రిక అయింది మరి. అయితే తాను అగ్రశ్రేణి సంపాదకుడిననిగాని, తాను లేకుంటే ఆంధ్ర జర్నలిజం లేదని గాని శాస్త్రిగారు భావించకపోగా, 'యీ జీవితానికి పిండి రుబ్బమన్నా అభ్యంతరం లేదు. అవకాశం యిచ్చేవాళ్లుంటే' అంటారు శాస్త్రిగారు. మీ సంపాదకీయం అసహ్యంగా వున్నదంటే, 'రోజూ అట్లుపోసే ముసలమ్మకు సైతం కొన్ని చీదేస్తాయి. రోజూ సంపాదకీయం ప్రత్యక్షం రమ్యతతో రాయాలంటే సాధ్యమా!' ఏవో నెలకు మూడు బాగా రాయగలమంటే.. అని సమాధానం. సంపాదకీయాన్ని విమర్శిస్తూ వచ్చిన లేఖలను ప్రచురించే స్వతంత్ర సత్యంప్రదాయాన్ని నాటి నుండి నేటి వరకు గోరాశాస్త్రి నిలబెడుతూనే వున్నారు. తనను విమర్శించేవారందరినీ విరోధులుగా చూసే లక్షణమూ ఆయనలో లేదు. వ్యక్తిగతంగా చూస్తే సాధారణ మోతాదులో - శాస్త్రిగారిలోనూ వున్నాయి. కానీ కలం పడితే ఎవరినైనా నిష్పాక్షికంగా చూడగల సామర్థ్యం ఆచరణలో వున్నదాయనకు. అదెంతగాదు.

గోరాశాస్త్రితో నా పరిచయం

ఆంధ్రభూమి సంపాదకుడుగా గోరాశాస్త్రి వున్నప్పుడు నేను ఎన్. శూలపాణి అనే పేరుతో వ్యాసాలు రాశాను. యిలా సంవత్సరాలు యిరువురం పరిచయం లేకుండానే సాగింది. తీరా పరిచయం అయినప్పుడు గోరాశాస్త్రిగారు ఆశ్చర్యపోయారు. ఒకటి పేరు గురించి, రెండు వయస్సు గురించి. గోరా శాస్త్రిగారితో పరిచయం సన్నిహిత స్నేహంగా మారిన తరువాత, తరచు వారి యింట్లో భోజనాలు చేస్తూ ఎక్కువసేపు చర్చలతో కాలక్షేపం చేశాం. అప్పుడే సెట్టి ఈశ్వరరావు (మద్రాసు సోవియట్ కౌన్సిల్ లో ఉద్యోగం), కె. నారాయణరావు (శ్రీకాకుళం పార్లమెంటు సభ్యుడు). రమాదేవి (ప్రస్తుత కర్ణాటక గవర్నర్), శశాంక (కవి), భాట్లం శ్రీరామమూర్తి, ఇచ్చాపురపు జగన్నాథరావు (రచయిత, ఆఫీసర్), డా. పి. తిరుమలరావు, ఉపద్రష్ట కృష్ణమూర్తి, గోపాలశాస్త్రి (గోపాల చక్రవర్తి) పరిచయమయ్యారు.

సంపాదకుడుగా గోరాశాస్త్రి

గోరాశాస్త్రిగారి అభిప్రాయాలు, రాగద్వేషాలు బాగా ఘాటైనవి. కనుక ఒక పట్టాన ఆయనకు దగ్గరగా అందరూ వచ్చేవారు కారు. చర్చలలో నిర్మోహమాటంగా ఎత్తిపొడుపులు, ఖండన మండనలు వుండేవి. ఆంధ్రభూమి సంపాదకుడుగా వున్నప్పుడు, డక్కన్ క్రానికల్ సంపాదకీయాలు రాయమని గోరాశాస్త్రిని యాజమాన్యం కోరింది. అది అదనపు పని, శ్రమతో కూడినది అయినా ఆర్థిక యిబ్బందుల కారణంగా గోరాశాస్త్రిగారు అంగీకరించి ఇంగ్లీషు సంపాదకీయాలు రాసేవారు. ఒక్కోసారి అటు తెలుగు, ఇటు ఇంగ్లీషు సంపాదకీయం రాయడం సమయాభావం వలన కష్టం కనుక, వరదాచారి, పొత్తూరి వెంకటేశ్వరరావుకు ఆ పని అప్పిగించేవారు. సంపాదకీయాలు రాస్తున్న రోజులలో యించుమించు ప్రతిరోజూ సీతారాం (యునైటెడ్ న్యూస్ ఇన్ఫర్మేషన్ లో జర్నలిస్ట్), కృష్ణలతో ఫోనులో సంప్రదిస్తుండేవారు. పదోచిత్తం, సరైన అర్థం కోసం గోరాశాస్త్రి సరస ఫోను సంభాషణలు అప్పుడప్పుడు తిట్లవరకు సాగేవి. గోరాశాస్త్రిగారు రానురాను సంపాదకీయాలకే పరిమితమై మిగిలిన ఆఫీసు బాధ్యతలు ఇతరులకు అప్పిగించేవారు.

శ్రీశ్రీ, రావిశాస్త్రి అంటే గోరాశాస్త్రికి యిష్టం. శ్రీశ్రీ అభిప్రాయాలతో గోరాశాస్త్రి ఎక్కడా అంగీకరించలేకపోయినా, మద్రాసు రోజులనుండే వారి స్నేహం అలాగే కొనసాగింది. శ్రీశ్రీ సమాచార తృప్తి ఆయనకు బాగా నచ్చింది. రావిశాస్త్రి హైదరాబాద్ వచ్చినప్పుడల్లా కలుస్తుండేవారు. నేనూ ఆయనతోబాటే కలసి వారి సంభాషణలు విని ఆనందించేవాడిని. రావిశాస్త్రి ఉపమానాలు గోరాశాస్త్రి ప్రత్యేకాభిమానరీతులు. ఉప్పలూరి కాళిదాసు 'ఆనందవాణి' పత్రిక గురించి తొలుత నేను గోరాశాస్త్రిగారి ద్వారానే తెలుసుకున్నాను. చిలవలు పలవలుగా ఆ పత్రిక దాని సంపాదకుడి విషయాలు చెప్పుకునేవారు. అందులో నిజమే ఎక్కువ అని గోరాశాస్త్రిగారన్నారు. అంతేగాక ఉప్పలూరి కాళిదాసును ఆయన ఇంటికి వచ్చినప్పుడు శాస్త్రిగారే పరిచయం చేశారు.

రాజకీయవాదులు ఆట్టే గోరాశాస్త్రిగారి దగ్గరకు వచ్చేవారు కారు. ఆయన కూడా మంత్రుల చుట్టూ ప్రదక్షిణలు చేసేవాడు కాదు. ఎప్పుడైనా ఒకసారి పి.వి.నరసింహారావును విద్యామంత్రిగా, ముఖ్యమంత్రిగా చూడకపోలేదు. రాష్ట్రంలో ఎమర్జెన్సీ పెట్టినప్పుడు ప్రత్యేకాధికారిగా ఉన్న సరీన్ కు మెహతా అనే వ్యక్తి ఉన్నతాధికారిగా వుండేవాడు. ఆయన తరచు గోరాశాస్త్రిని సంప్రదిస్తుండేవాడు.

గోరాశాస్త్రిగారికి ఎప్పుడూ డబ్బుకు ఇబ్బందే అని చెప్పాను గదా. అది దృష్టిలో పెట్టుకుని కర్నూలులో ఆయనకు 50వ జన్మదిన సందర్భంగా సత్కారం తలపెట్టాం. మండవ శ్రీరామమూర్తి (ప్రస్తుతం విజయవాడలో రిటైర్ అయిన వ్యవసాయ బాంక్ ఆఫీసర్) సి.ధర్మారావు నేనూ పూనుకున్నాం. ఒక సంచిక ప్రచురించాం. కర్నూలు జిల్లా పరిషత్తు అధ్యక్షుడుగా కోట్ల విజయభాస్కరరెడ్డి, విద్యామంత్రిగా పి.వి.నరసింహారావు సహకరించగా ఒక సభ జరిపి, గోరాశాస్త్రిగారికి కొంత ఆర్థిక సహాయం వసూళ్ళ ద్వారా అందించగలిగాం.

హైదరాబాద్ లో రేడియో చర్చలలో గోరాశాస్త్రి పాల్గొనేవారు. మద్రాసు నుండే ఆయన రేడియో నాటికల ప్రత్యేకత సాధించారు. 'ఆశ ఖరీదు అణా' అనే నాటిక పాఠకుల మన్ననలు పొందింది. దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి కవిత్వాన్ని బాగా మెచ్చుకుంటూ, పోగారితనం ఆయన శిల్పంలో వుందనేవాడు. కాని వ్యక్తిగా కృష్ణశాస్త్రి అబద్ధాన్ని జీవించాడనేవాడు.

రామోజీరావుగారు ఈనాడు పత్రిక పెట్టడానికి సంకల్పించినప్పుడు గోరాశాస్త్రిని సంప్రదించారు. హైదరాబాద్ ఆబిడ్స్ లో వున్న మార్గదర్శి కార్యాలయంలో చాలా పర్యాయాలు సాయంకాలాలలో యీ సమావేశాలు జరిగాయి. అందులో నేనూ పాల్గొన్నాను. కొత్త పత్రిక ఎదుర్కోబోయే సమస్యలు, దినపత్రికల తీరుతెన్నులు, విదేశాలలో పత్రికల వ్యవహారం మొదలైన అంశాలు చర్చకు వచ్చేవి. గోరాశాస్త్రి తన అనుభవాల దృష్ట్యా రామోజీరావుతో అనేక అంశాలు చెప్పేవారు. ఆయన శ్రద్ధగా వినేవారు. ఈ సమావేశాలు ఏర్పాటు కొంతకాలం సాగిన తరువాత 'ఈనాడు' వెలువడింది. నేను ఆ చర్చలలో పాల్గొనడం వల్ల గోరాశాస్త్రిగారి మద్రాసు అనుభవాలెన్నో గ్రహించగలిగాను. 1970 ప్రాంతంలో నార్ల వెంకటేశ్వరరావు అన్నా, ఆయన సంపాదకీయాలన్నా గోరాశాస్త్రికి గిట్టేవి కావు. మద్రాసు నుండే వారిరువురికీ సఖ్యతలేదు. ఖాసా సుబ్బారావు గొప్పతనం ఎన్నోవిధాల గోరాశాస్త్రి కొనియాడుతుండేవాడు. టంగుటూరి ప్రకాశం జర్నలిజం గురించి కడుపుబ్బ నవ్వించే విశేషాలు చెప్పేవారు.

స్టీవెన్ స్పండర్ ఆంగ్ల కవిత్వం పట్ల గోరాశాస్త్రికి ప్రత్యేక మోజు వుండేది. గోరాశాస్త్రి సంపాదకీయాలలో కొన్ని, ఆయన నాటికలు, కథలు ఈతరం వారికి అందించవలసి వుంది. గోరాశాస్త్రిగారికి అండగా నిలచి చివరివరకూ సహాయపడిన ఖ్యాతి మిత్రులు సి.ధర్మారావుదే. 'దూరతీరాలు', 'ఆనందనిలయం', 'పరువుకోసం పోతే' వంటి రచనలు పునర్ముద్రణ అయితే బాగుంటుంది. 1982 మేలో ఆయన మరణించిన అనంతరం ఆయనపై ఒక మోనోగ్రాఫ్ ను చక్రధర్ (జర్నలిస్టు) వ్రాశారు. డా.పి.తిరుమలరావు తన స్వీయ చరిత్ర కట్టలుగా రాసి, గోరాశాస్త్రి దగ్గర పడేసేవారు. ఆయన చిత్రిక పట్టి, శైలిపెట్టి, నానాతిప్పలు పడి ఒక క్రమం సమకూర్చేవాడు. ఆ విధంగా అనేకమందికి గోరాశాస్త్రి సాహిత్యసేవ చేశారు.

మానసికారోగ్యాన్ని నిలబెట్టుకోవడానికి శారీరకంగా క్షీణించిపోవటం అవసరమైతే అందుకు శాస్త్రిగారు సిద్ధం. ఒకసారి జరిగిన ఆందోళనల్లో 25 మంది విద్యార్థులు రాత్రి 9 గంటలకు శాస్త్రిగారిని యింట్లో 'ఘెరావ్ చేసి తమ వార్త 6వ పేజీలో యెందుకు వేశారని అడిగితే, యేడవపేజీ లేదు గనక' అని ప్రశాంతంగా గంభీరంగా సమాధానం చెప్పి నిలబడగలిగిన సంపాదకుడు గోరాశాస్త్రి. దినపత్రికలు రాజకీయాల్లో నాయకత్వం వహించాలని ఆయన నమ్మలేదు. స్వస్వరూప జ్ఞానం వున్న వ్యక్తి గనుక సంపాదకీయపు విలువ తూచి చూచాడు.

...దినపత్రిక బ్రతుకు అర్థగంట. ఆ తర్వాత పకోడి పొట్లాలకే పనికివస్తుంది. కనుక సమయ జ్ఞానం అవసరం అంటారు శాస్త్రిగారు. సంపాదకీయాల్లో ఎత్తుగడ, ...దింపుగడ..ల ప్రస్తావన కాక, ఎంతటి సంక్షోభంలోనైనా తన సహజ లక్షణాలైన హాస్యాన్ని, వ్యంగ్యం. పదాల ఔచిత్యం చూసుకుంటారు. సంపాదకీయాలు చదివేవారెందరో, తర్వాత ప్రభావితమయ్యేవారెందరో ఆయన ముంజేతి

కంకణమే. దినపత్రిక అంటే సంపాదకీయమే కాదనేది స్పష్టంగా తలకెక్కించుకున్న సంపాదకుడు. మరి జర్నలిజంలోకి ఎందుకు వచ్చారంటే 'బ్రతుకుదెరువు కోసమేగాదు. బుద్ధితక్కువై కూడా' అంటారాయన.

లోకాన్ని కొన్నిమారులు వంగి కాళ్ళ సందులోంచి చూస్తాడని శాస్త్రిగారిని ఎవరో అన్నారట. ఔను. ఫలితంగా ఆయనకు మిత్రులకంటే శత్రువులు, తటస్థులే జాస్తి. వారి సంఖ్యను బహుళంగా పెంచటంలో శాస్త్రిగారు యథాశక్తి కృషి చేశారు. చేస్తున్నారు. ఆయన మిత్రులను వేళ్ళ పై లెక్కింపవచ్చు. అభినందించేవారంతా మిత్రులు కాజాలరు గదా!

గోరాశాస్త్రిగారికి సన్మానం చెయ్యాలనీ, సంచిక వెయ్యాలనీ తలపెట్టి, కృషి చేసిన ఖ్యాతి మండవ శ్రీరామమూర్తిగారిది. శాస్త్రిగారు ఆయన్ను అంతగా ఆకర్షించారు మరి. శ్రీరామమూర్తి తలపెట్టిన కృషికి అనన్య సామాన్యంగా సహాయపడినవారు ఉపద్రష్ట శ్రీధరరావు. సి. ధర్మారావుగారలు, కోనేరు కుటుంబరావుగారు యీ కృషిలో వంతపాడారు. సంచిక ముఖచిత్రం శీలా వీర్రాజు వేశారు.

ఆయన రచనలు సంపుటాలుగా రావలసివుంటుంది. చక్రధర్ (జర్నలిస్ట్) ఆయనపై ఒక మోనోగ్రాఫ్ వెలువరించారు.

Sitting : Saskhanka, V. Raja Rao, Gora Sastri, M. Yalla Reddy, Satyanarayana Reddy, Sanjeeva Reddy
Standing : C. Dharmarao, N. Innaiah, K.V. Shiva Sharma, Mandava Sia Rama Murthy. (1969-Kurnool)

పద్య కోటిశ్వరుడు కావాలనుకున్న కొండవీటి వెంకటకవి

“ఆచార్యదేవా! ఏమంటివి? ఏమంటివి? జాతి నెపమున సూతపుత్రుని కిందు నిలువ అర్హతలేదందువా? ఎంతమాట! ఎంతమాట! ఇది క్షాత్ర పరీక్ష కాని, క్షత్రియ పరీక్ష కాదే! కాదూ కాకూడదు. ఇది కుల పరీక్షయే అందువా! నీ తండ్రి భరద్వాజుని జన్మమెట్టిది? అతి జుగుప్సాకరమైన నీ సంభవమెట్టిది? మట్టి కుండలో పుట్టితివి కదా! నీది ఏ కులము? ఇంత ఏల అస్మత్ పితామహుడు కురుకుల వృద్ధుడయిన ఈ శాంతనవుడు శివ సముద్రుని భార్య అగు గంగా గర్భమున జనియించలేదా! ఈయనదే కులము! నాతో చెప్పించితివేమయా! మా వంశమునకు మూలపురుషుడు అయిన వశిష్ఠుడు దేవవేశ్య అగు ఊర్వశీ పుత్రుడు కాదా! ఆతడు పంచమజాతి కన్య అయిన అరుంధతి యందు శక్తిని, ఆ శక్తి చండాలంగన యందు పరాశరుని, ఆ పరాశరుడు కన్నెపడుచు అయిన మత్స్యగంధి యందు మా తాత వ్యాసుని, ఆ వ్యాసుడు విధవరాండ్రయిన మా పితామయి అయిన అంబికతో మా తండ్రిని, పినపితామయి అయిన అంబాలికతో మా పినతండ్రి పాండురాజును, మా యింటి దానితో ధర్మ నిర్మాణచరుడని మీచే కీర్తింపబడుచున్న ఈ విదుర దేవుని కనలేదా? సందర్భావసరములను బట్టి క్షేత్ర బీజ ప్రాధాన్యములతో సంకరమైన మా కురువంశము ఏనాడో కులహీనమైనది. కాగా నేడు కులము కులము అను వ్యర్థవాదమెందులకు?”

తెలుగువారిలో బహుళ ప్రచారం పొందిన యీ మాటలు దానవీరశూరకర్ణ చిత్రంలో ఎన్.టి.రామారావు సుయోధన పాత్రధారిగా కులాన్ని దుయ్యబట్టినవి. అవి రాసిన కొండవీటి వేంకటకవి నాడు భావనారాయణ సంస్కృత కళాశాలలో (పొన్నూరు, గుంటూరు జిల్లా) అధ్యాపకులు. వెంకయ్య నుండి వెంకట కవిగా మారిన ఆయన సాహితీ జీవితం సాహసోపేతమైనది.

“నేను లక్షాధికారిని, త్వరలో కోటిశ్వరుడు కావాలనుకుంటున్నాను” అని వెంకటకవి చెపుతుండేవాడు. లక్ష పద్యాలు స్ఫురణలో పెట్టుకున్న ఈ కవి కోటి పద్యాలు అలా చెప్పగలగాలని జీవితాశయంగా పెట్టుకున్నాడు. వసుచరిత్ర యావత్తు వీణ మీద పలికించవచ్చని ప్రతి పద్యాన్ని సంగీత

లయబద్ధంగా చదివి వినిపించేవాడు. ఈర్ష్యా అసూయలతో రామరాజభూషణుడిని కొందరు కుల అహంకారంతో ఈసడించడాన్ని ఆయన గర్విస్తూ వసుచరిత్ర గొప్పతనాన్ని చాటి చెప్పేవాడు.

జీవితపు తొలిదశ

వెంకయ్య గుంటూరు జిల్లా సత్తెనపల్లి తాలుకాలో విపుల్ల గ్రామస్తులైన శేషమ్మ నారాయణయ్యలకు 1925 జనవరి 18న జన్మించారు. ఒక్కడే పుత్రసంతానం. మిగిలిన నలుగురూ అక్కచెల్లెళ్ళు. తడికొండ నమాళ్ రాజు వద్ద తొలిదశలో, కొంతమేరకు ఏటుకూరి వెంకట నరసయ్య శిష్యరికంలో, పిమ్మట దువ్వూరి వెంకటరమణశాస్త్రిగారి వద్ద సంస్కృతం నేర్చుకున్నారు. చిట్టిగూడురులో చదివారు. సత్తెనపల్లి హైస్కూలులో, మాచెర్ల స్కూలులో, ఊటుకూరులోను డిగ్రీలేని తెలుగు పండితుడుగా కొన్నాళ్ళు పనిచేశారు. ఆ తరువాత భావనారాయణ సంస్కృత కళాశాల (పొన్నూరులో) స్థిరపడ్డారు. 1936లో జిల్లా కిసాన్ కాంగ్రెస్ సహాయ కార్యదర్శిగా, 1946-53 మధ్య జిల్లా బోర్డు ఉన్నత పాఠశాలలో ఉద్యోగాలు చేశారు.

తొలిదశలో పీరోజ్ రుష్యేంద్రులవారి శిష్యరికంలో స్థానికంగా ఉన్న అచల సిద్ధ మత ప్రచారంలో పాల్గొన్నారు. ఈ శాఖవారు దిగంబరులుగా రాత్రిళ్ళు డప్పులు కొడుతూ పాటలు పాడుతూ తిరిగి మత ప్రచారం చేసేవారు. కొండవీటి వెంకటకవి ఏలూరు లోని రాడికల్ స్వామిగా పేరొందిన బ్రహ్మనందస్వామికి సన్నిహితులయ్యారు. ఈ మతప్రభావం, సన్యసత్వం వదలడానికి ఒక సంఘటన బాగా తోడ్పడిందని ఆయన చెప్పేవాడు.

అపూర్వ విచిత్ర సంఘటన

తన చెల్లెలికి దెయ్యం పట్టిందని అది వదలగొట్టడానికి రెంటుచింతల గ్రామం నుండి దెయ్యాల నాగయ్యను పిలిపించి చికిత్సపేరుతో చిత్రహింసలు జరిపితే వెంకటకవి అసహ్యపడి మూఢనమ్మకాలకు వ్యతిరేకి అయ్యాడు.

1945 ప్రాంతాల్లో ఆంధ్రలో కమ్యూనిస్టుల ప్రాబల్యం బాగా ఉన్నప్పుడు జరిగిన ఆసక్తికరమైన సంఘటన ఒకటి కొండవీటి వెంకట కవి చెప్పారు. తూర్పుగోదావరి జిల్లా ద్వారపూడి స్టేషన్ సమీపంలో ఒక జమీందారు ప్రాంగణంలో జరిగిన ఘట్టం

అది. ఆంధ్రలో ఉన్న అనేకమంది స్వాములు, బాబాలు, మాతల్ని అక్కడి జమీందారు పేరిట ఆహ్వానించారు. సన్మానిస్తామని సత్కారాలు చేస్తామని ఆహ్వానంలో రాశారు. ఆహ్వానం మేరకు వచ్చిన వారిలో కొండవీటి వెంకట కవి కూడా ఉన్నారు. చుట్టూ ప్రహారీ ఉన్న స్థలానికి ఒకటే గేటు ఉండేది. లోపల వేదిక ఏర్పరచి, నన్మానానికి వచ్చిన వారిని కూర్చోబెట్టి కార్యక్రమం ఆరంభించారు. ఒకరు సన్మానపత్రం చదవడం, మరొకరు సన్మానించడం కార్యక్రమంగా జరిగింది. పత్రంలోని విషయాలు వింటుంటే చెమటలు పట్టి, బ్రతుకు జీవుడా ఎప్పుడు బయటపడతామా అని అనుకున్నారు. ఏ బాబా ఎటువంటి వాడు, ఆయన పూర్వాపరాలు ఏమిటి, సెక్స్ జీవితం, అవినీతి ఇత్యాదులన్నీ బయటపెడుతూ పోయారు. తరువాత బెత్తాలతో బాదడం ప్రధాన సన్మాన కార్యక్రమం. బయటకు పారిపోవడానికి వీల్లేకుండా గేటుదగ్గర కాపలా పెట్టారు. ఆ దెబ్బతో కొండవీటి వెంకటకవికి ఆధ్యాత్మికత వదిలిపోయింది. సాయంత్రానికి విడిచిపెట్టిన తర్వాత దగ్గరలో ఉన్న స్టేషన్ లో ఏ రైలు దొరికితే ఆ రైలెక్కి ఎవరి దారిన వారు పోయారు. ఇలా ఆయన స్వానుభవాన్ని చెప్పి నవ్వించారు. ఇది రాయవచ్చా అంటే, నిక్షేపంలో రాయమన్నారు. నేను దీనికి సమీక్ష ఈనాడు, ఉదయంలో రాశాను.

ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి ప్రభావంలో హేతువాదిగా మారిపోయాడు. తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరి గాంధీ జీవితాన్ని ఆత్మకథగా రాస్తే బాగా పేరువచ్చిందని తాను కూడా అలాంటి పేరు తెచ్చుకోవాలని నెహ్రూ చరిత్ర రాశాడు. అయితే ఆయనకి ఇంగ్లీషు రాకపోవటం వలన గోపాల కృష్ణమూర్తి సహాయపడ్డాడు. ఆ కావ్యం పూర్తి చేసిన తరువాత రాడికల్ హ్యూమనిస్టుగా పనిచేసిన గుత్తికొండ నరహరికి అంకితమిచ్చాడు. అంతేకాక ఢిల్లీ వెళ్లి నెహ్రూకు తన కావ్యాన్ని సమర్పించి సంతోషించాడు. ఇది 1963 నాటి విశేషం.

ఆయన రచనలలో 'త్రిశతి', 'కర్షక', 'దివ్యస్మృతులు' మంచి పేరు తెచ్చిపెట్టాయి. యవ్వనదశలో రాసిన శతకం గనుక కర్షక మకుటం ఘాటుగా వుండేది.

“కవుల కలాలు డబ్బుగల

గాడిదల పాలయ్యె కర్షకా!”

ఇలా ఘాటుగా శతకం సాగింది. దివ్యస్మృతులు మంచి కవిత్వం. చనిపోయిన కొంతమంది ప్రముఖులకు జోహార్లు అర్పిస్తూ రాసిన పద్యాలు.

రవీంద్రనాథ్ ఠాగోర్ రాసిన రాజర్షి కావ్యాన్ని తెలుగులో రాసి ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ వైస్ ఛాన్సలర్ గా ఉన్న బుల్లయ్యకు అంకితం ఇచ్చారు.

పొన్నూరులో వుండగా ఎన్.టి.రామారావు మదరాసుకు పిలిపించి తన సినిమా దానవీరశూరకర్ణకు సంభాషణలు రాయించుకున్నాడు. మదరాసులో ఒక లాడ్జిలో ఉంటూ రాసిన ఈ సంభాషణలు, ఎన్.టి.రామారావు రోజూ వచ్చి దగ్గర కూచుని ప్రాక్షీను చేశాడు. ఈ సంభాషణలు చాలా పేరు తెచ్చిపెట్టాయి. సినిమా విడుదలైన తరువాత ఎన్.టి.రామారావు ఇచ్చిన డబ్బుతో

నిడుబ్రోలులో వెంకటకవి ఇల్లు కట్టుకున్నాడు. ఇంటికి కర్ణభవన్ అని పేరుపెట్టారు. పాములపాటి బుచ్చినాయుడు ఇచ్చిన స్థలంలో ఆ ఇల్లు కట్టుకోగలిగాడు.

తరువాత వెంకటకవి హైదరాబాదుకు మారి చివరి దశలో ఈనాడు పత్రికలో స్థిరపడ్డాడు. పరదేశి అనే శీర్షిక రాసేవాడు. వెంకటకవి చాలా చక్కని సాహిత్యోపన్యాసాలు చేసేవాడు. విశ్వవిద్యాలయాలలో, కళాశాలలో పండిత సభలలో ఆయన ఉపన్యాసాలు బాగా రక్తికట్టేవి.

పెళ్ళిళ్ళు

త్రిపురనేని రామస్వామి, ఆవులగోపాలకృష్ణమూర్తి, ఎలవర్తి రోశయ్య ప్రభావం వలన వివాహాలలో తెలుగులో ప్రమాణాలు చేయించి పెళ్ళి విశేషాలు వివరించి చక్కగా కార్యక్రమాలు జరిపేవాడు. ఆవుల సాంబశివరావు కుమారుడి వివాహం ఆయన జరపగా, అక్కడే సాంబశివరావు కుమార్తె మంజులత వివాహం నేను జరిపించాను. ఇది హైదరాబాదులో 1973లో ఎగ్జిబిషన్ గ్రౌండ్స్ లో జరిగింది. అంతకుముందు చీరాల వద్ద సంత్రావూరు గ్రామంలో వెలిది వెంకటేశ్వర్లు పెళ్ళి జరిపించి గుర్తుపెట్టుకోదగిన ఉపన్యాసం చేశాను. చిన్నయసూరి వ్యాకరణాన్ని చక్కగా వివరించేవాడు. అతనిపట్ల పండితులు కులద్వేష భావంతో చిన్నచూపు చూడడాన్ని ఈసడించుకునేవారు. ఇది ఆయన గురువు వెంకటరమణ శాస్త్రిగారి ఒరవడి. ఇవన్నీ కాక వెంకటకవి అవధానాలు చేసేవారు. మేడసాని మోహన్ ను ఎక్కువ ప్రోత్సహించి పైకి తీసుకురావడానికి తోడ్పడ్డాడు. తన కుమారుడు సూరి వివాహానికి మేడసాని మోహన్ చేత అవధానం చేయించాడు. శ్రీశ్రీపట్ల చాలా అభిమానంగా వుండేవాడు.

1991 ఏప్రిల్ లో ఆయన హైదరాబాదులో చనిపోయారు. ఆయన రాసిన వాటిలో మరికొన్ని - భాగవతులు వారి వంశావళి, ఉదయలక్ష్మి, నృసింహతారామణి, చెన్నకేశవ, భావనారాయణ చరిత్ర ఉన్నాయి.

తొలి రోజులలో రాసిన కర్ణక అనే శతకాన్ని చదివి చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రి మెచ్చుకుని వెంకయ్యను వెంకటకవి అని పిలిచారు. అప్పటి నుండి ఆ పేరు ప్రసిద్ధమయింది.

కొన్నాళ్ళు ఆర్య సమాజం లో గోపదేవ్ ప్రభావంలో వున్నారు. కేతు విశ్వనాథరెడ్డి, తాత భీమ్ రెడ్డి వెంకటప్పారెడ్డి ప్రభావం వెంకటకవిపై వున్నది.

కొండవీటి వెంకటకవి తన నెహ్రూచరిత్ర కావ్యంలోని ఆణిముత్యములవంటి పద్యాలకు ఉదాహరణలు -

“కం. ఎక్కడి దీనత్యాగ్రహ

మెక్కడి దీయుప్పుకప్ప మీరెంటికి బొ

తైక్కడిదని యూహింపకు

డిక్కార్వము మనకు దప్ప కిచ్చును జయమున్

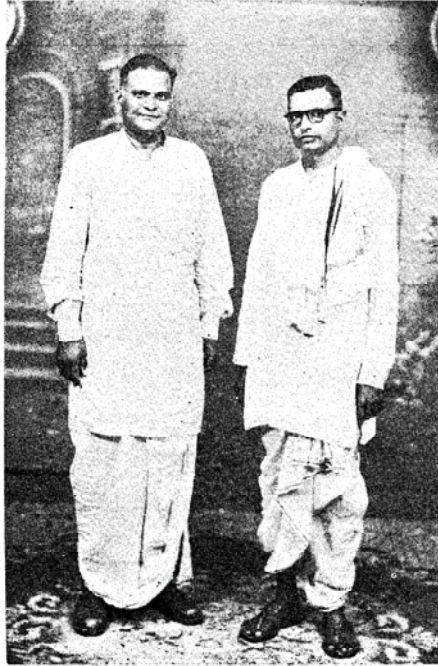
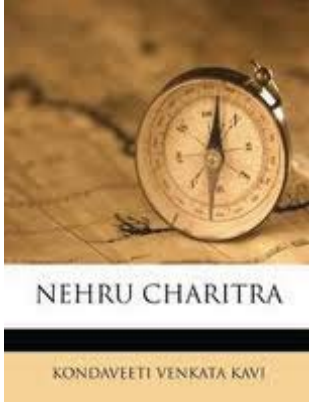
కం. అని గాంధీ దెలుప మా మా

మనముల సందేహ మొదవె మారణ హోమ

ముగ్ధ దూకనుత్సహించిరి

జనులెల్లరు శాంతి సమరసంరంభకులై”

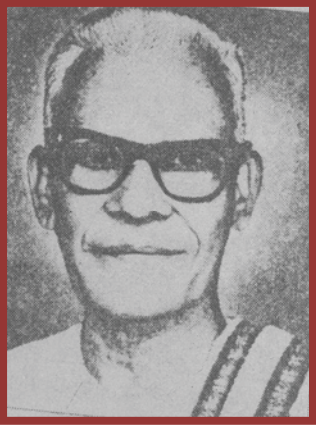
కవిగా, పండితుడుగా విమర్శకుడుగా నిర్భీతితో సాంఘిక పరిణామాలను గమనిస్తూ చెప్పదలచుకున్న విషయాన్ని చాలి చెప్పిన కవిగా వెంకటకవి నిలుస్తాడు.

గుత్తికొండ నరహరితో
కొండవీటి వెంకటకవి
తన నెహ్రూ చరిత్రను
అంకితమిచ్చిన సందర్భంగా

ఎవరి బాలబంధు?

“కులం మాది బాల-కులం

కుళ్ళు కుత్తిత మెరుగని

కల్లాకపటం తెలియని

కులం మాది బాల-కులం”

అంటూ పిల్లలకు గేయాలు పరంపరగా రాసిన వారే. భారత స్వాతంత్రోద్యమ సందర్భంగా సాంఘిక విమోచన కావాలనే ధోరణిలో ఎందరో రచయితలు పూనుకున్నారు.

అయితే పిల్లలకు మాత్రం మూఢనమ్మకాలు, పిచ్చి పిచ్చి సామెతలు, అర్థం పర్థం లేని కోరికలు తెచ్చిపెట్టి పెద్దబాలశిక్షను నూరిపోశారు. అందుకు భిన్నంగా పిల్లలకు వైజ్ఞానిక దృక్పథంతో శాస్త్రీయంగా తీరుగా, రీతిగా ఆకర్షణీయంగా రాసిన వ్యక్తి బి.వి.నరసింహారావు. అందుకే ఆయనకు సాహిత్య అకాడమీ ఇచ్చిన ‘బాలబంధు’ అనే బిరుదు సార్థకమైంది. పిల్లల మధ్య

తిరుగాడుతూ, నాట్యం చేస్తూ అభినయంతో గేయాలు వినిపించిన బాలబంధు అందరికంటే ముందే చలం రాసిన 'బిడ్డల శిక్షణ' చదవమని, ఆచరించమని గట్టిగా చెప్పాడు. స్కూళ్ళ ఇన్స్ పెక్టర్ కావడంతో అనేకచోట్లకు పర్యటన చేసి తన ఉద్యోగాన్ని సార్థకం చేశాడు.

“పిల్లలకు పాటలవి కొల్లలగ రాస్తా

ప్రేమతో వారికవి పిలిచి వినిపిస్తా”

అలాగే తిరిగి, వినిపించి మురిపించాడు. అందుకే ఆయన పాటలన్నా ఆటలన్నా పిల్లలు ఎదురు చూసి విని ఆనందించేవారు. ఈనాడు పిల్లలకు సరైన ఆకర్షణీయమైన గేయాలు కరువైపోయాయి. కానీ బాలబంధు గేయాలు కాలదోషం పట్టకుండా ఇప్పటికీ ఉన్నాయి. వాటిని పాఠ్యగ్రంథాలుగా పెట్టటమే కాక ఇంటర్నెట్ లో కూడా ప్రచారం చేయాల్సిన ఆవశ్యకత ఉన్నది. ప్రాచీన కవుల వ్యాసాలు కూడా నేడు హేతుబద్ధంగా చెప్పటం అవసరమంటారాయన. కొన్ని వ్యాసాలు రాసి వివిధ పత్రికలలో ప్రచురించారు. 'పిల్లల్ని కనడం కన్నా పెంచడం కష్టమ'ని బి.వి. భావన. వారి మనస్సులు విచిత్రమైనవని వారి యక్ష ప్రశ్నలు అర్థంచేసుకోవడానికి ప్రయత్నించాలని బాలబంధు నొక్కి చెప్పాడు. ఆయన వేసి యక్షప్రశ్నలలో పేర్కొనదగినది -

“ఆకలందరి కుండునెందుకు ?

అన్యమందరి కుండదెందుకు ?”

అంతేకాక 'ప్రతి పిల్లవాడూ ఓ ప్రశ్న' అని పిల్లల భాషను అనుకరించగలం గాని వారి భావాలను అనుకరించటం కష్టం అని బి.వి. స్పష్టంగా చెప్పారు. 'వర్ణ, వర్ణ రాజకీయాలకతీతంగా పిల్లలను వెంచి చదివించాల'ని బి.వి. దృఢమైన అభిప్రాయం వెల్లడించారు.

పిల్లలకు ఎన్నో నీతి కథలు రాసిన బాలబంధు 'ఆవు హరిశ్చంద్ర' కథలో తన స్వార్థం కోసం, కీర్తి కందూతితో భార్యాపిల్లల్ని తాకట్టు పెట్టిన హరిశ్చంద్రుడికంటే అన్న మాట నిలబెట్టుకోవడానికి తన బిడ్డకు పాలిచ్చి వచ్చి పులికి బలిగావడానికి సిద్ధపడిన ఆవు

నుండి గొప్ప నీతి నేర్చుకోవాలని అన్నాడు. బాలబంధుగా బి.వి. మారక ముందు తొలి దశ అంతా 'అనార్యుల నరసింహారావు'గా పేరొందాడు.

బి.వి. నటజీవితం

1924లోనే విశ్వనాథ సత్యనారాయణ యవ్వనదశలో వుండగా రాసిన రసవత్తరమైన అనార్యుల నాటకాన్ని 1934లో ప్రదర్శనకు చేపట్టారు. కాకినాడలోని మెక్లీర్ స్కూలులో బి.వి. అనార్యుల పాత్ర వేయగా, నీలంరాజు వెంకటేశ్వయ్య (ఉత్తరోత్తర ఆంధ్రప్రభ ఎడిటర్) సలీం పాత్ర వేశారు. అప్పటి నుండి రెండు దశాబ్దాల పాటు 'అనార్యుల నరసింహారావు'గానే చలామణి అయ్యారు. ఆ తరవాత

అనార్యులీ నాటకాన్ని మదరాసు, రాజమండ్రి., పాలకొల్లు, గుంటూరు మొదలైన ప్రాంతాలలో నటించారు. ఆయన స్త్రీ పాత్రలు ధరించి పేరు తెచ్చుకున్న వాటిలో మోహిని, రాధ, చింతామణి, సత్యభామ మొదలైన పాత్రలు పేర్కొనదగినవి. బి.వి.కి అభినయంలో తోడ్పడినవారు అక్కినేని నాగేశ్వరరావు, కిశాంబి కృష్ణమాచార్యులు. స్త్రీ పాత్రలు వేస్తుండగా ఆశ్చర్యపడి మెచ్చుకున్న వారిలో స్థానం నరసింహారావు, ఆదిభట్ల నారాయణరాజు, గిడుగు రామమూర్తి, తాపీ ధర్మారావు, దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి, బందా కనకలింగేశ్వరరావు. జయపురం సంస్థానాధీశులు శ్రీశ్రీశ్రీ విక్రమదేవ వర్మ ఆయన నాట్యం చూసి ముగ్ధులై 'నరసింహారావు నరసమ్మ అయితే బాగుండేది' అని ఆయన తన రసిక ప్రియత్వాన్ని చాటుకున్నారు. సి.ఎస్.ఆర్., నగరాజారావు, జొన్నవిత్తుల, అద్దంకి, కస్తూరి శివరావు, రేలంగి వెంకట్రామయ్య, ఫన్ డాక్టర్ చంద్రశేఖర్, పువ్వుల సూరిబాబు, దొమ్మేటి సూర్యనారాయణ, ముసిడి జగ్గరాజు, ఈమని వెంకట్రామయ్య, పులిపాక వెంకటేశ్వర్లు వంటి వారితో కలిసి నటించారు. మునిమాణిక్యం నరసింహారావు వీరికి సన్నిహితంగా వుండేవారు. 'దాసిగా నుండనైనా తగనా' అనే బసవరాజు అప్పారావు గేయాన్ని, నందూరివారి 'ఉత్తమ ఇల్లాలినోయి' అభినయ పూర్వకంగా వేదికపై ప్రదర్శించారు.

ప్రముఖులతో బి.వి.

తొలిదశలో బి.వి.నరసింహారావును ప్రభావితం చేసినవారిలో గోరా (గోపరాజు రామచంద్రరావు) ఉన్నారు. ఆయన ఆరోజులలోనే కృష్ణాజిల్లాలో హరిజనవాడలో గుడిసె వేసుకుని వారిమధ్య నివసించి అంటారానితనానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడటం బి.వి.ని ఆకట్టుంది. గోరా సంతానం కులాంతర, మతాంతర వివాహాలు చేసుకోవటం, పెళ్ళి ప్రమాణాలలో మతతత్వాలు లేకుండా సెక్యూలర్ గా ఉండటం బి.వి.ని బాగా ఆకర్షించింది. ఆయన కూడా అలాంటి పెళ్ళిళ్ళే తరవాత చేయించాడు.

గుంటూరులో యలవర్తి రోశయ్య, తెనాలిలో అవుల గోపాలకృష్ణమూర్తితో సన్నిహితంగా వుంటూ హేతువాద భావాలు రూపొందించుకొని వాటినే గేయాలలో పొందుపరిచారు. .

బెట్రండ్ రస్సెల్ పిల్లల మనస్తత్వాన్ని పరిశీలించి రాసిన తీరు బి.వి.ని ఆకట్టుకున్నది. అలాగే ఠాగోర్ రాసిన నెలవంక గ్రంథస్థం చేశారు.

విజయవాడనుండి 'చిరుమువ్వలు' బాలల పత్రికకు 12 సంచికలకు సంపాదకత్వం వహించారు. ఇంగ్లీషులో కూడా బాలల రైమ్స్ కొన్ని రాశారు. రాజేంద్రప్రసాద్ ప్రచురించారు.

బి.వి.కి తొలిదశ నుండి అత్యంత సన్నిహితుడైన వ్యక్తి గుడిపాటి వెంకటాచలం. బి.వి.కి చలానికి మధ్య సాగిన ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలన్నీ పుస్తకంగా తెచ్చారు. చలం తెనిగించిన రవీంద్రనాథ్ ఠాగోర్ గీతాంజలికి 'అనుమేళన' అనే శీర్షికతో సంజీవదేవ్ సుదీర్ఘ

తుదిపలుకులు రాశాడు. బి.వి. అది తీసుకొని సంజీవదేవ్ ను నార్ల చిరంజీవిని వెంటబెట్టుకుని అరుణాచలంలో ఉంటున్న చలం దగ్గరకు వెళ్ళి సంతృప్తిగా ఆ రచనలు ఇచ్చాడు. కానీ ఉత్తరోత్తరా వచ్చిన పుస్తకాలలో సంజీవదేవ్ 'అనుమేళన' చెప్పకుండానే తొలగించిడం ఆశ్చర్యకరం.

నాట్యంలోనూ బి.వి. ప్రతిభ

శ్రీ శ్రీ రాసిన

“ఆనందం అర్ణవమైతే
అనురాగం అంబరమైతే
అనురాగపు టంచులు చూస్తాం
ఆనందపు లోతులు తీస్తాం.
నీ కంకణ నిక్కాణంలో
నా జీవన నిర్మాణంలో
నీ మదిలో డోలలు తూగి
నా హృదిలో జ్వాలలు రేగి.
నీ తలపున రేకులు పూస్తే
నా వలపున బాకులు పూస్తే
మరణానికి ప్రాణం పోస్తాం
స్వర్గానికి నిచ్చిన వేస్తాం”

గేయానికి బి.వి. వేదికపై స్త్రీ వేషధారణలో అభినయం చేస్తే స్వయంగా శ్రీశ్రీ తన స్నేహితులను వెంటబెట్టుకుని వచ్చి మురిసిపోయేవాడు. అలాగే కొనకళ్ళ రాసిన

“మొక్కజొన్న తోటలో
ముసిలిన సీకట్లలో
మంచెకాడ కలుసుకో
మరువకు మామయ్య” పాటకు

తన శైలిలో అభినయం చేశారు.

సంక్షిప్తంగా జీవితం

బి.వి. నరసింహారావు పూర్తిపేరు బాడిగ వెంకట నరసింహారావు(1013-1994). తల్లిదండ్రులు వెంకట సుబ్బమ్మ, వెంకట సుబ్బయ్య. కృష్ణాజిల్లా గుడివాడ సమీపంలో కౌతరం గ్రామానికి చెందినవారు. కారణం తెలీదు కాని 7 సంవత్సరాల వరకు బి.వి. బడికి పోలేదు. ఆ తరువాత ఊళ్ళోనే ప్రాథమిక విద్యను పూర్తిచేసి కాకినాడ మెక్లేర్ హైస్కూలులో తదనంతరం రాజమండ్రిలో టీచర్ ట్రైనింగ్ శిక్షణ పొంది కొన్నాళ్ళు డ్రాయింగ్ మాస్టర్ గా పనిచేశారు. తరువాత స్కూల్స్ ఇన్స్ పెక్టర్ కావడం వలన పిల్లల మధ్య సంచరించడానికి వారి మనస్తత్వం తెలుసుకోవడానికి వారికి ఇష్టమయిన గేయాలు రాయడానికి అవకాశాన్ని ఉపయోగించుకున్నారు. కాలాతీతంగా ఆ గేయాలు ఉండటం విశేషం.

ఆయన రచనలు

“బాలరసాలు, పాలబడి పాటలు, చిన్నారిలోకం, బాలలోకం, పూలబాలలు, నా కథలు, ఉత్తరాల రత్తయ్య, దిరిశెనపూలు, ప్రియదర్శి, రుతురాణి, అమ్మబడి, వెన్నెలబడి, మున్నీ గీతాలు, బాలసాహిత్యం, భీమసేనుడు, చైతన్య బాలగీతాలు, నేను ఏమనాలి?, బాలబంధు రైమ్స్ (ఇంగ్లీషు)” ఇవి ఆయన ఇతర రచనలు. బాలబంధు ‘జీవనరేఖలు’ పేరిట తన స్వీయ చరిత్రను స్వయంగా రాసుకున్నారు. పదవిపంచి, “జిబ్రాన్ సూక్తులు, మాన్యశ్రీ, కల్యాణ కౌముది, ఆంధ్రభాషా పదావళి” వంటి 30 గ్రంథాలను వీరు రచించారు.

బి.వి.తో నా పరిచయం

నాతో 1965 నుండి బి.వి. సన్నిహిత మిత్రులయ్యారు. అప్పటికే నాట్యం మానేశారు. ఇంటికి వచ్చి తన రచనలను అందించి చర్చలు చేసేవారు. ఆయన ఉన్నంత సేపు ఆ ఇల్లు నాదా బి.వి.దా అనిపించినట్లుండేది. అలా కలిసిపోవడం ప్రభావితం చెయ్యడం బి.వి. ప్రత్యేకత. ఈనాడు ఆయన రచనలు పిల్లలకు అందజేస్తే మనం ఎంతో సేవచేసినవారమవుతాం. ప్రముఖ హేతువాది, ఎడిటర్ నార్ల వెంకటేశ్వర రావు ఆయనకు సలహా ఇస్తూ జీవితమంతా నాట్యానికి అంకితమైన మీరు అదొక కళగా చేపట్టి పెంపొందించటం మంచిదని చెప్పారు. అందుకు బి.వి. సుముఖత వ్యక్తం చేశారు.

సుప్రసిద్ధ హేతువాది రావిపూడి వెంకటాద్రి 'భారత కమ్యూనిజం' అనే ఉద్ధంధం రాయగా దాని ప్రచురణకు బి.వి. పూనుకొని గోరా అల్లుడు అర్జున్ రావు, గుడివాడలో మరొక మిత్రుడు రాఘవరావు సాయంతో ఆర్థిక సహకారం అందించగలిగాడు.

స్త్రీ విమోచన రచయిత చలం శతజయంతి సభలో 1994, జనవరి 6న విజయవాడలో జరుగుతుండగా ఆయన చిరకాల మిత్రుడు సన్నిహితుడు బాలబంధు బి.వి. నరసింహారావు ప్రసంగించటానికి లేచి వేదికపైనే గుండెపోటుతో మరణించారు. అది అందరినీ కదిలించిన సన్నివేశం. అలాంటి బి.వి.నరసింహారావు పిల్లల పాటలు వైజ్ఞానిక దృక్పథంలో ఆకర్షణీయంగా పాడిన ఆద్యుడు. ఆయన ఆరంగేట్రం అనార్యలి స్టేజినాటకం తెలుగువారిలో అత్యంత ఆకర్షణీయ నటనగా వుండిపోయింది.

బి.వి. గేయాల్లో ఇదొక సుప్రసిద్ధ గేయం గమనించండి.

“పిట్టల్లారా.. ఉడుతల్లారా...

బుడుతల్లారా...

ఏమీ ఎరుగని పువ్వుల్లారా..

ఐదారేళ్ళ పాపల్లారా...

ఈ నా గీతం వింటారా...

నిత్యం మీతోనే వుంటాను “

(1958లో ఆయన రాశారు.)

ఇటువంటి నరసింహారావు గేయాలు ప్రతి బడిలోనూ పిల్లలకు నేర్పాలి. ఆయన గేయాలన్నీ మళ్ళీ ప్రచురించాలి. అంత శాస్త్రీయంగా పిల్లల విద్యపట్ల శ్రద్ధ చూపిన బి.వి.కి పునరుద్ధరణ జరగాలి.

హిందీ - తెలుగు సంస్కృతుల సమ్మేళన వారణి దండమూడి మహీధర్

కథను ఎత్తుకోవడంలో మహీధర్ తొక్కిన దారులే వేరు. నమూనాగా చూడండి -

“విజయవాడలో ఆరుగంటలకు సైరన్ కూస్తుంది. కానీ మా పక్కంటి మహాలక్ష్మ్యుగారింట్లో ఐదుగంటలకే కూస్తుంది. ఒరేయ్ సచ్చినోళ్ళల్లారా! లేవండిరా!” ఇదీ మహాలక్ష్మ్యుగారి సైరన్! ఒకసారి, రెండుసార్లు, మూడుసార్లు ఆ మూడవసారి పిల్లలు నిద్ర లేవకపోతే...?

రెండు గంటల సేపూ భోరున వడగళ్ళ వాన ఆ చెంపా, ఈ చెంపా ఎడా పెడా వాయిస్తున్నట్లు అనిపిస్తుంది.”

‘పక్కంటి మహాలక్ష్మ్యు’ కథలో ఆకర్షణీయంగా చూపిన ఎత్తుగడ మహీధర్ ప్రత్యేకత.

కాశీపట్నం రామారావు 'యజ్ఞం' కథను హిందీవారికి అందించిన ఖ్యాతి దండమూడి మహీధర్ దే. నేషనల్ బుక్ ట్రస్ట్ వాళ్ళు ఆ కథను హిందీలోకి తీసుకురావాలని తొలుత ప్రయత్నిస్తే, అది చిల్లర జనాలకు చెందిన కథ అని దానిని చేబట్టడానికి కొందరు విముఖత చూపగా మహీధర్ ముందుకొచ్చి దానిని తెనిగించారు. ఆ విధంగా తెలుగువారి విశిష్ట రచనలు, ముఖ్యంగా కథలు హిందీ వారికి అందించిన మహీధర్ కృషి జ్ఞాపకం పెట్టుకోదగినది.

జీవిత విశేషాలు సంక్షిప్తంగా

1929 జనవరి, 15వ తేదీన కృష్ణాజిల్లా కోడూరు గ్రామంలో ఒక మధ్యతరగతి కుటుంబంలో మహీధర్ పుట్టారు. తెనాలి దగ్గర బకింగమ్ కాలువ పక్కన రేవేంద్రపాడు గ్రామంలో హిందీ చదువుకున్న మహీధర్ పక్క గ్రామంలో ఉన్న తుమ్మపూడి నివాసి సంజీవదేవ్ తో పరిచయం చేసుకున్నాడు.

ప్రయాగలోని హిందీ సాహిత్య సమ్మేళన్ నుంచి సాహిత్యరత్న డిగ్రీ అందుకున్నారు. ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం నుంచి బి.ఎ. (హిందీ) పాసయ్యారు. వార్ధాలో హిందీ రిపోర్టింగ్ (జర్నలిజం) శిక్షణ పొందారు. చదువుకున్న రోజులలో హిందీ ప్రాంతంలో ఎక్కువగా ఉన్నందున అక్కడి ప్రజల జీవనరీతులు, ఉచ్చారణ, లఘుబిగువులు, ఆకళింపు చేసుకున్నాడు.

భారత స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో సమాంతరంగా హిందీని జాతీయ భాష చేయాలని పట్టుదల వచ్చింది. అదొక ఉద్యమంగా సాగింది. ఆ రోజులలో హిందీ భాషను స్కూళ్ళలో బోధనా భాషగా ప్రవేశపెట్టారు. అయితే తప్పనిసరిగా నేర్చుకొని పరీక్షలలో ఉత్తీర్ణులు కావాలనే నిబంధన పెట్టలేదు. కనుక ఇష్టం వున్నవారు నేర్చుకున్నారు. స్కూలు వెలుపల హిందీ భాషా ప్రచారోద్యమం కొందరు చేపట్టారు. మోటూరి సత్యనారాయణ, అరిగెపూడి రమేష్, విజయరాఘవ రెడ్డి, భీమ్ సేన్ నిర్మల్, చావరి సూర్యనారాయణ, బాల శౌరిరెడ్డి, తెలుగువారిలో హిందీ వ్యాప్తి చెందించిన ప్రముఖులు. అయితే తెలుగువారిలో హిందీ ప్రచారం జరిగినంతగా హిందీ రచయితల పరిచయం వ్యాపించినంతగా హిందీ లోకంలో తెలుగు వారి రచనలు, తెలుగు భాషా ప్రచారంలోకి రాలేదు.

అనువాద కళలో ఆరితేరిన తెలుగు రచయితల్లో - ముఖ్యంగా హిందీ - తెలుగు, తెలుగు - హిందీ అనువాదకుల్లో అగ్రశ్రేణికి చెందిన రచయిత దండమూడి మహీధర్. భాషాపరమైన బంధాలూ, భావవ్యక్తీకరణలో ఇబ్బందులూ అసలు రచయితకంటే అనువాదకుడికి ఎక్కువగా వుంటాయి. మూలరచనలోని ఆర్థం వ్యర్థం కాకుండా, భావం, బాట తప్పకుండా మరో భాషలోకి అనువదించటమన్నది అందరికీ చాతనైన విద్యకాదు. అలాగే భాషాపరంగా మూలరచయిత విరజిమ్మిన వెలుగులూ, వెలువరించిన

సొగసులూ సోయగాలూ కొంతమేరకయినా చక్కని భాషలో అసహజం అనిపించకుండా పలికించటం కూడా పదిమందికీ పట్టుబడే కళకారు.

తెలుగువారికి మహీధర్ పరిచయం చేసిన హిందీ రచయితలలో సుప్రసిద్ధులు - మోహన్ రాకేష్ (సుప్రసిద్ధ నాటకకర్త), జగదీష్ చంద్ర మాథూర్ (సుప్రసిద్ధ నాటకకర్త), ఫణీశ్వరనాథ్ రేణు (నవలాకారుడు), అమృతరాయ్ (ప్రేమ్ చంద్ కుమారుడు)ల రచనలను నేషనల్ బుక్ ట్రస్ట్ కోసం అనువదించారు. ఇతర ప్రచురణ సంస్థల ద్వారా రవీంద్రనాథ్ ఠాగోర్, బకించంద్ర, వనపూల్, వీరేంద్రఘోష్, నాగార్జున రచనలను తెలుగు పుస్తక ప్రియులకు పరిచయం గావించారు.

వీరిలో కొందరి రచనలు అనువదించగా మరికొన్నిటి ఆధారంగా తెలుగులో రాశారు. అయితే మహీధర్ కేవలం హిందీ అనువాదాలకు రచనలకు పరిమితం కాక స్వంతంగా తెలుగు రచనలు, తెలుగు నుండి హిందీకి అనువాదాలు చేశారు, రెండు సంపుటాలు మాత్రం వెలుగు చూచాయి. ఒకటి ఆదర్శ గ్రంథమండలి వారు 1955లో ముద్రించారు. ఆయన రచనల్లో ఆయనకిష్టమయినది, పేర్కొనదగినది భారత ప్రధానిగా చేసిన లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి జీవిత చరిత్ర.. - 1966లో 'లాల్ బహదూర్ జీవితచరిత్ర'ను తెలుగులో రాశారు. రాచకొండ విశ్వనాథ శాస్త్రి, పురాణం సుబ్రహ్మణ్య శర్మ, ముళ్ళపూడి, వాసిరెడ్డి సీతాదేవిల కథలను హిందీలోకి అనువదించి 'ఏకతస్వీర్ పేరిట' కథల సంపుటిగా తెచ్చారు. ఆయన స్వీకరించిన తెలుగు రచయితలలో ఆదివిష్ణు, గొల్లపూడి మారుతీరావు కూడా ఉన్నారు. ఆధునిక హిందీ కథకులలో ప్రసిద్ధులైన కమలేశ్వర్ సంపాదకత్వంలో 'భారతీయ శిఖర్ కథాకోష్' పేరిట వివిధ భాషల్లోని కథల హిందీ సేతగా వెలువరించారు. 'తెలుగు కహానియా'గా వెలువడిన తెలుగు కథల సంపుటిలో ఎనభైశాతం మహీధర్ చేతిలో అనువాదమైనవే.

'యూకలిప్టస్ కి ఊంచే డాలోంకే బీచ్ ఆధా చాంద్' (.యూకలిప్టస్ ఎత్తయిన కొమ్మల మధ్య అర్థ చంద్రుడు) అన్న పేరుతో హిందీలో స్వయంగా రాసిన కథల సంకలనం కూడా మహీధర్ ప్రతిభకి నిదర్శనం.

కొడవటిగంటి కుటుంబరావుతో పనిచేయగలగటం కూడా ఆయనకు గొప్ప అనుభవాన్ని తెచ్చిపెట్టింది. దాశరథి కృష్ణమాచార్య వంటివారు మహీధర సహాయం పొందటం ఆయన ప్రతిభకు గీటురాయి. నార్ల వెంకటేశ్వర రావుతో ఆయన పత్రికలో పనిచేసిన మహీధర్ జీవితంలో సున్నితత్వాన్ని, నాజుకును, మర్యాదను పాటించారు. ఆయన కళాభిమాని. ఫోటోలు, చిత్రకళ అభిమానించేవారు.

30 ఏళ్ళ వయసులో మహీధర్ రేడియో ఉద్యోగంలో ప్రవేశించాడు. అప్పటి వరకూ ఆయన అనేక చిన్న పెద్ద పత్రికలలో పనిచేయడంతో తల పండిపోయింది. మద్రాసులో హిందీ చందమామలో, ఆ తరువాత తెలుగు చందమామలో ఉద్యోగం మొదలెట్టి 'ధర్మయుగ్', 'సారిక', 'జ్ఞానోదయ్' పత్రికలకు తన అనుభవాలనందించాడు.

మధ్యతరగతి జీవితంపై మహీధర్ కు మంచి పట్టు ఉన్నది. వారి మనస్తత్వాలు, ఆవేశకావేశాలు, కష్టసుఖాలు, అభిమానాలు, అతిశయాలు, వెలుగునీడలు అన్నీ సున్నితంగా సృశిస్తూ ఆయన కలం సారించారు. స్వచ్ఛంగా, సరళంగా, స్పష్టంగా కథను నడిపేవారు.

ఆయన అనువదించిన తొలికథ కొడవటిగంటి కుటుంబరావు 'వాయుభక్షణం.' 1963 లో 'నిజంకావలసిన కలలు' అన్నపూర్ణా పబ్లికేషన్స్ వారు వెలికితెచ్చారు. దేశీప్రచురణలు 'ఆద్యంతాలు' ముద్రించారు.

బంకించంద్ర ఆరు నవలలు, కృష్ణకాంత్, మృణాళిని, విషవృక్షం, దుర్గేష్ నందీ, రాజసింహ, టాగోర్ రచనలు. 'చుఖేర్ బాలీ'ని, 'అతని కథలు'గా తెలుగువారికి అందించారు. 'పరాజిత' గా బెంగాలీ కథలను, 'సావిత్రి'గా మరాఠీ కథల సంపుటిని వెలువరించారు. బెంగాలీ మూలం నుంచి 'జనంలో కలిసి పోయిన మనిషి', టాల్ స్టాయ్ నాటకం ఆధారంగా 'చంద్రయ్యలో చైతన్యం' మహీధర్ కలం నుంచి ప్రసరించిన వెలుగు కిరణాలు.

హైదరాబాదు ఆకాశవాణిలో పనిచేస్తున్న రోజులలో నేను తరచు కలిసేవాణ్ణి. ఆరోజులలో ఆయన నా రచనలు కొన్ని హిందీలోకి అనువదిస్తానని చెప్పారు. కానీ, కొన్నాళ్ళ తరువాత వచ్చి, సారీ చెప్పి "మీ వ్యాసాలు హిందీలోకి చేసే సాహసం విరమించుకున్నాను. ఎందుకంటే హిందీ బెల్ట్ అంతా ఛాందస, మూఢనమ్మకాల పుట్టగా ఉన్నది. వారికి మీ హేతువాదం, శాస్త్రీయ పద్ధతి మింగుడు పడద"ని మానుకున్నానని చెప్పారు.

మహీధర్ వెల్లడించిన రహస్యం

అప్పట్లో ఆయన నాకొక రహస్యాన్ని వెల్లడించారు. హిందీ శాఖలో ఆయన బాస్ గా పనిచేసిన రామమూర్తి రేణు అనే పండితుడు ఉండేవాడు. ఆయన ఖద్దరు ధరించి దేశాభిమాని. పి.వి.నరసింహారావు అనువదించారని అనుకుంటున్న సహస్రఫణి (విశ్వనాథ సత్యనారాయణ 'వేయిపడగలు') హిందీలోకి చేసిపెట్టిన వ్యక్తి రామమూర్తి రేణు అని మహీధర్ చెప్పారు. నేను ఆ విషయాన్ని రామమూర్తి రేణుతో ప్రస్తావించినప్పుడు ఆయన చిరునవ్వు నవ్వి ఊరుకున్నారు. పి.వి.నరసింహారావు పదవుల వలన తీరిక లేకుండా ఉన్నారే కాని అనువాదం చేయలేని వాడేమీ కాదు. రామమూర్తి రేణు ఆయన కోరికపై అనువదించడం జరిగిపోయిన చరిత్ర.

మహీధర్ జీవితంలో పేర్కొనదగిన అంశం మరొకటి వుంది. మహీధర్ రచనల్లోనే కాదు ఆయన వ్యక్తిగత జీవితంలోనూ నిరాడంబరత్వం, సౌశీల్యం ఉండేది. పదవులకోసం గౌరవపట్టాలకోసం ఎగబడుతున్న రోజులలో సిఫారసు చేయించుకుంటున్న సందర్భాలలో వాటిపట్ల మహీధర్ ఏవగింపు చూపారు. తెలుగు యూనివర్సిటీ వారు ఆయనకివ్వజూపిన అవార్డును నిర్మోహమాటంగా నిరాకరించారు. లేఖలకు పేరొందిన సంజీవదేవ్ తన రచనల్లో

మహీధర్ ను గురించి అభినందన పూర్వకంగా ప్రస్తావించారు.

సంజీవదేవ్ "తెగిన జ్ఞాపకాలు" నుంచి

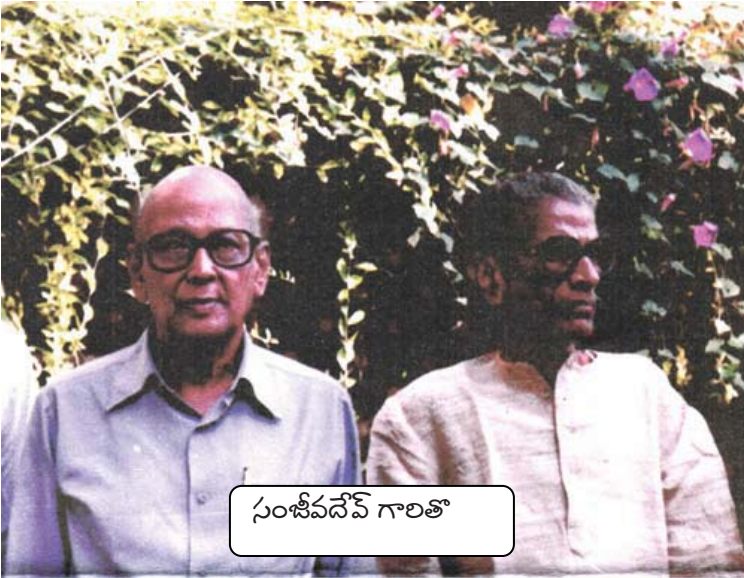
మహీధర్ గురించి సంజీవదేవ్

సంజీవదేవ్ కు మహీధర్ తను కాశీకి వెడుతూ మీకు ఏదైనా తెచ్చిపెట్టాలని వుంది అని లేఖ వ్రాయగా -

సంజీవదేవ్ “నాకు అనేక వస్తువుల మీద ప్రీతి అని, స్నేహమూ సాహార్యతా, కరుణా, సానుభూతి, విశ్వప్రేమ, రసదృష్టి మొదలైనవి కనుక, నువ్వు కాశీ నుంచి తీసుకు రావలసిన వస్తువులివి” అని సమాధానమిచ్చారు.

దానికి మహీధర్ “మీరు చెప్పిన వస్తువులు కాశీలో దొరకవు. అవి మీదగ్గర మాత్రమే దొరకగలవు.”

“స్నేహమూ, సాహార్యతా ఎంత శ్రావ్యమైన పదాలు. పదాలు మాత్రమే శ్రావ్యంగా కొన్ని వుండి విషయం మాత్రం కటువుగా వుంటుంది. కాని స్నేహమూ, సాహార్యతా అనే వాటిలోని పదాలు ఎంత ఉత్తమంగా ఉన్నాయో విషయాలు కూడా అంత ఉత్తమమైనవే. స్నేహం ఇద్దరు పరాయి వ్యక్తుల మధ్య పరస్పర ఆత్మీయతను వృద్ధిపరుస్తుంది. నిజమైన స్నేహం మానవజాతిలో వృద్ధి చెందితే ప్రపంచంలో యుద్ధాలుండాల్సిన అవసరాలే వుండవు. స్నేహం, ఎటువంటి స్నేహం వుండాలి. సాహార్యతతో నిండిన స్నేహం వుండాలి. సాహార్యత అంటే మంచి హృదయం అని అర్థం. కనుక మంచి హృదయంతో నిండిన స్నేహం వుండాలి. సాహార్యం లేని స్నేహం వ్యాపార సంబంధం వంటిది. స్నేహం లేని సాహార్యత ఊహాగానాల వంటిది” అని సమాధానమిచ్చారు.

1955 నుంచి 1995 వరకూ విరామమెరుగక అనువాదాలు, స్వతంత్ర రచనలు చేసి మన సాహితీ వేత్తలను, సాహితీ ప్రక్రియలను, హిందీ ప్రపంచానికి పరిచయం చేసిన వ్యక్తి దండమూడి మహీధర్. వీరు 2001 జూలైలో మరణించారు. తెలుగు ప్రాంతంలో మహీధర్ కు మంచి పేరు ఉన్నప్పటికీ, సాహిత్య అకాడమీ నేషనల్ బుక్ ట్రస్ట్ వారు ఆయన అనువాదాలు, రచనలూ ప్రచురించినప్పటికీ హిందీ రాష్ట్రాలలో ఆయనకు గుర్తింపు రాలేదు. దక్షిణాది వారికి హిందీ భాషలోని జిగిబిగి పట్టుపడలేదని హిందీ వారి అభిప్రాయం. అందుకే హిందీ

రాష్ట్రాలలోని పాఠ్య గ్రంథాలలో మహీధర్ చోటు చేసుకోలేదు. ఇదే పరిస్థితి ఇతర తెలుగు రచయితలకు హిందీలోకంలో ఎదురయ్యింది.

జీవిత విలువలను ఆచరించి చూపిన మల్లాది రామమూర్తి

ప్రతి పురుషుడి విజయం వెనుక ఒక స్త్రీ పాత్ర వుంటుందంటారు. అందుకు భిన్నంగా ఒక స్త్రీని ప్రసిద్ధ వ్యక్తిగా, మహోద్యమ నాయకురాలుగా, రచయిత్రిగా తీర్చిదిద్దటానికి త్యాగం చేసిన మల్లాది రామమూర్తిని గమనిద్దాం.

ఆరంభం

మల్లాది వెంకట రామమూర్తి 1918లో జన్మించారు. ఎమ్.వి.ఆర్ గా స్నేహితులలో, హ్యూమనిస్టులలో ప్రసిద్ధి. ఆయన భార్య మల్లాది సుబ్బమ్మ. పెళ్లి కాకముందు కొండూరి వెంకట సుబ్బమ్మ. కేవలం ప్రాథమిక విద్య చదివి పదమూడేళ్ళ కే 1937లో కాపరానికి వచ్చింది. 20 ఏళ్ళపాటు కేవలం భార్యగానే ఉన్నది. అలాంటి వ్యక్తిని చదివించి గ్రాడ్యుయేట్ చేసి ఉపన్యాసకురాలిగా తర్ఫీదు ఇచ్చి, రచయిత్రిగా రూపొందించి, మహిళోద్యమ నాయకురాలిగా పేరు తెచ్చిపెట్టినవాడు రామమూర్తి. ఇందు నిమిత్తం తన ప్లీడరీ వృత్తిని మానేసి, తన ఇతర పనులన్నీ వదులుకుని ఆమెకోసం త్యాగం చేశాడు. అది మల్లాది రామమూర్తి. రాను రాను జనం ఆయనను మర్చిపోయి

సుబ్బమ్మను మాత్రమే జ్ఞాపకం పెట్టుకునేటంతగా ప్రజా జీవితంలో పెంచడం గొప్ప విశేషం.

రామమూర్తి వృత్తి రీత్యా ప్లీడరయినా, ప్రవృత్తి రీత్యా మానవవాది. జీవితమంతా ఆచరించి చూపిన హ్యూమనిస్ట్.

ఆశ్చర్యకరమైన అభిప్రాయం

రామమూర్తికి ఒక ప్రత్యేకమైన, విశిష్టమైన ఆశ్చర్యకరమైన అభిప్రాయం ఉన్నది. అది గ్రంథస్తంచేశాడు కూడా - పూజారికి దేవుడిపై నమ్మకం వుండదని. అసలైన నాస్తికుడు పూజారేనని దిగ్భ్రాంతి కలిగించే విషయాన్ని రామమూర్తి తెలిపాడు. పూజారి కుటుంబాలవారు “మున్ముందుగా దేవుని త్రోసిరాజంటారు. దేవుని ప్రతిరూపమైన విగ్రహాన్ని కడిగి శుభ్రం చేసే వ్యక్తికి ఆ దేవుడు రాయి మాత్రమేనని, విగ్రహం మాత్రమేననే భావన కలగటంలో అబ్బురమేమీ లేదు. అందువల్లనే పూజారి కుటుంబాల నుండి వచ్చిన పులుపుల శివయ్య, ఎమ్.ఎన్.రాయ్ మొదట్లో కమ్యూనిస్టులు కావడం” (ఏడుపదులు - పేజి 14. స్వీయగాథ).

రామమూర్తి విశిష్ట రచయిత. కళాభిమాని బాపట్లలో కళావళి అనే నాటక సంఘానికి అధ్యక్ష కార్యదర్శి పదవులు నిర్వహించి కొర్రపాటి గంగాధరరావు మొదలైన నాటకకర్తలతో పనిచేశారు. నాటకాలు ప్రదర్శింపచేశారు.

భార్య సుబ్బమ్మ

సుబ్బమ్మ తెలుగు రచనలు అన్నీ ఇంగ్లీషులోకి అనువదించి ప్రచురించిన కృషి రామమూర్తికే దక్కాలి. ఆమెను పత్రికా రచయిత్రిగా కూడా చేశాడు. అందుకే స్త్రీ ఉన్నత దశకు రావడానికి పురుషుని పాత్ర ఇంతగా ఉన్నదని చెప్పవలసి వచ్చింది.

భార్య సుబ్బమ్మను తీర్చిదిద్దటంలో రామమూర్తి పాత్ర అనన్య సామాన్యమైనది. ఆమెను చదివించటమే కాక చాలా లౌకిక విషయ సిద్ధాంతాలు, వివాదాలు, న్యాయసంబంధమైన లోతుపాతులు, బాగా చెప్పి తర్ఫీదు చేసారు. అందుచేత వ్యాసాలు, పుస్తకాలు రాయించి వాటిని చాలా దిద్ది ఒక రూపుకు తెచ్చారు. ఆ విధంగా ఆమె మహిళా నాయకురాలు కావటానికి రామమూర్తి చేసిన త్యాగం, కృషి ఆశ్చర్యకరమైనది. తెలుగులో ఆమెచేత రాయించిన అనేక పుస్తకాలను రామమూర్తి ఇంగ్లీషులోకి అనువదించారు. ఎలెన్ రాయ్, ఎమ్.ఎన్.రాయ్, వి.ఎమ్. తార్కండే, రచనలలో కొన్ని అనువదించారు.

‘విమెన్ ట్రిడిషన్ అండ్ కల్చర్’ ‘ఇస్లాం స్త్రీలు - హైందవం స్త్రీలు’, ‘ఫియర్ లెస్ ఫెమినిస్ట్’, ‘మహిళోద్యమ చరిత్ర.’ - ఇవన్నీ రామమూర్తి ఇంగ్లీషులోకి తెచ్చారు. ఒక విధంగా ఇది రామమూర్తే రాశాడు అన్నా వాస్తవానికి దూరం కాదు. ఈ రచనలు కొన్ని చాలా వివాదాస్పదమైనవి. వాటిని ఎలా తట్టుకోవాలో కూడా రామమూర్తి ఆమెకు బాగా నేర్పారు. ఉదా ‘ఇస్లాం - స్త్రీలు’ అనే రచన పెద్ద వివాదానికి దారితీసింది. అది ఎంతవరకు పోయిందంటే ముస్లింలు ఇంటిమీదకు దారితీసేవరకు దారితీసింది. అలాగే క్రైస్తవులు, హిందువులు కూడా తీవ్ర విమర్శలకు దాడికి పూనుకున్నారు. రామమూర్తి అండతో సుబ్బమ్మ తట్టుకోగలిగింది. మల్లాది రామమూర్తికి ‘పురుష ఫెమినిస్ట్’ అనే పేరు కూడా వచ్చింది. స్త్రీల హక్కులు వారికి జరుగుతున్న అన్యాయాలు సమాజంలో వారు నిలదొక్కుకోవడానికి మానవవాద ఉద్యమం ద్వారా చేయవలసిన పనులు రామమూర్తి రాసి ఆమెకు నేర్పారు కూడా. ఇదొక చరిత్రాత్మక పాత్ర..

ఆచరించి చూపిన రామమూర్తి

యవ్వనంలో ఉద్రేకంగా విప్లవ సిద్ధాంతాల వైపు బోధించి రాడికల్స్ గా, కమ్యూనిస్టులుగా, సోషలిస్టులుగా ఉంటూ భక్తులై పూజా పునస్కారాలలో మునిగి తేలటం సర్వసాధారణమని చెబుతుంటారు. దీనికి కూడా రామమూర్తి భిన్నంగా ప్రవర్తించాడు. ఆయన భక్తుడుగా మొదలై కమ్యూనిస్టుగా మారి, తరవాత ఎమ్.ఎన్.రాయ్ అనుచరుగా రాడికల్ హ్యూమనిస్టుగా శాస్త్రీయ పద్ధతిలో జీవితమంతా నిలబడ్డాడు. పదిమందికీ ఆవిషయాలే చెప్పటానికి ప్రయత్నించాడు. అది రామమూర్తికి వ్యక్తిత్వ ప్రత్యేకతల్లో పేర్కొనదగిన అంశం.

మాకినేని బసవపున్నయ్య

1955లో ఆంధ్రలో అసెంబ్లీ ఎన్నికలు జరిగాయి. అప్పుడు కమ్యూనిస్టులు అధికారంలోకి వస్తారా అన్నంతగా వాతావరణం ఏర్పడింది. రేపల్లె నియోజకవర్గం నుండి మాకినేని బసవ పున్నయ్య కమ్యూనిస్టు వ్యక్తిగా పోటీచేశారు. ఎన్నికల ప్రచారంలో అడవుల దీవిలో బసవ పున్నయ్య మాట్లాడుతూ కమ్యూనిస్టులు రాజ్యంలోకి వస్తే అడవుల దీవి కరణంగారు ఎల్లాప్రగడ వెంకట రమణారావుగారి కోడలు వంటి వారు నగలు ధరించి, మెడబలిమితో ఉన్నారు గనుక అలాంటి వారిని కాడివేసి, అరక దున్నిస్తాం అని చెప్పారు. జనం చప్పట్లు కొట్టారు. ఈ విషయం పతాక శీర్షికలలో ‘ఆంధ్రప్రభ’ నార్ల వెంకటేశ్వరరావు సంపాదకత్వాన వచ్చింది. జనం గగ్గోలు పెట్టారు. అలా అనలేదని తప్పుడు ప్రచారం అని కమ్యూనిస్టులు ఒప్పుకున్నా ఎవరూ పట్టించుకోలేదు.

దీనికి రామమూర్తి ప్రత్యేకమైన వ్యాఖ్యానం చేస్తూ ఆయనకు బసవపున్నయ్యతో బాగా పరిచయం వుండేది. రామమూర్తి భాష్యం చెబుతూ “బసవపున్నయ్య అలా అన్నాడనుకోండి. ఎందుకు అని వుంటాడో మనం సానుభూతితో ఆలోచించాలి. కమ్యూనిస్టులకు కమ్యూనిస్టు చైనాపై అభిమానం. చైనాలో పశు సంపద తక్కువ. మనుషులే కాడి బుజాలమీద వేసుకుని అరక లాగుతారు. స్త్రీ పురుషులిద్దరూ అలా చేస్తారు. ఆ దృష్టితో ఆయన అడవుల దీవి కరణంగారి భార్య గురించి అలా వ్యాఖ్యానించి వుంటారు. అంతేగాని స్త్రీ జాతిని అవమానించాలని ఆయన ఉద్దేశ్యం కాదు” - ఈ భాష్యం విన్నవారు బసవ పున్నయ్య అన్నాడనే వ్యాఖ్యలకన్నా ఈ భాష్యం దుర్మార్గంగా ఉందని అభిప్రాయం వెలిబుచ్చారు. - (పేజీ 71 ఏడుపదులు).

జిల్లెళ్ళ మూడి అమ్మ

రామమూర్తి విమర్శకుడు నిశిత పరిశీలకుడు. ఆయన ‘జిల్లెళ్ళ మూడి అమ్మ - తస్మాత్ జాగ్రత్త’ అనే సంచలనాత్మక రచన చేశారు. చాలా సునిశితమైన సమస్యలు చక్కగా చర్చించి అమ్మ పేరిట జరుగుతున్న మహాత్మ్యం కేవలం మూఢ నమ్మకమని మానసిక విశ్లేషణ చేసి చెప్పారు. బాపట్ల దగ్గరలో వున్న జిల్లెళ్ళ మూడి అమ్మ (అనసూయ), ఆమె భర్త పూర్వాపరాలన్నీ రామమూర్తికి కూలంకషంగా తెలుసు. ఆ నేపథ్యంలో శాస్త్రీయ పరిశీలన అన్వయించి విషయాన్ని చెప్పారు. అమ్మకు భక్తులుగా వున్న శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి, పొత్తూరి వెంకటేశ్వరరావు, భరద్వాజ వంటివారు గిలగిల కొట్టుకున్నారు. రామమూర్తి కోర్టులో పకడ్బందీగా వాదన చేసినట్లే, భక్తి నిగూఢ రహస్యాలను కూడా బట్టబయలు చేయటంతో భక్తులు తెల్లముఖం వేశారు.

రాజకీయాలలో

రామమూర్తి ఆచరణ వాది. రాజకీయాలలో పాల్గొని పార్టీ రహిత ప్రజాస్వామ్యం కోసం అభ్యర్థిగా కూడా పోటీ చేసి అనుభవాలతో తలబొప్పికట్టిందనిపించారు. ఆయన భావ ప్రచారకుడు. శాస్త్రీయ పద్ధతిలో రాజకీయాలను అధ్యయన శిబిరాలలో పెట్టేవారు. వ్యాసాలు రాసేవారు. పర్యటన చేసి విదేశాలలో నాయకులను కలుసుకుని విశేష అనుభవం పొందారు. మానవ వాద హేతువాద సాహిత్యాన్ని మదింపు వేశారు.

ఉద్యమకారుడుగా ఎమ్.వి.ఆర్

1970 ప్రాంతంలో ప్రత్యేక ఆంధ్ర ఉద్యమం కోసం ఉద్యతంగా జరిగిన ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. జైలుకు వెళ్ళారు. వివిధ రాజకీయ పక్షనాయకులతో సహచరుడుగా కృషిచేశారు. ఆ అనుభవాలన్నిటిని గ్రంథస్తం చేయమని నేను పట్టుపట్టగా మొదట్లో కొంచెం తటపటాయించినా తరువాత కూలంకషంగా వ్రాశాడు. చరిత్రను నిష్పక్షపాతంగా వ్రాయటం ఉద్యమంలో పాల్గొన్న వ్యక్తి సైతం దూరంగా వుండి పరిశీలించినట్లుగా వ్రాయటం రామమూర్తికి చెల్లుతుంది. ఆ రచనకు మంచి పేరు వచ్చింది. కాని ఉద్యమంలో పాల్గొన్న నాయకులు మాత్రం తమ గుట్టు రట్టు చేశాడని తెలుసుకున్నారు. రామమూర్తి వెనుకంజ వేయలేదు. 1975లో భారత దేశంలో ఇందిరాగాంధీ తెచ్చిపెట్టిన అత్యవసర పరిస్థితికి వ్యతిరేకంగా రామమూర్తి మరోసారి జైలుపాలయ్యారు. లోకనాయక్ జయప్రకాశ్ నారాయణ్ తో జనతా ఉద్యమంలో పనిచేశారు.

విశ్లేషకుడుగా రామమూర్తి పాత్ర

రామమూర్తి పూసగుచ్చినట్లు విశ్లేషణ చేయగలడు. నేను పిహెచ్.డి కోసం రాసి ఉస్మానియా యూనివర్సిటీకి సమర్పించినప్పుడు గైడ్ గా ఉన్న ఫిలాసఫీ ప్రొఫెసర్ మధుసూదన రెడ్డి అరవిందో యిష్టుడుగా అవలంబించిన ద్వీపాత్రను రామమూర్తి చాలా చక్కగా రాశారు. సిద్ధాంతాలు విడమరించి చెప్పడంలో కూడా ఆయన ఆరితేరినారు.

రచనాపటిమకు తారాణాలు

ఆయన రచనలలో 'ఎమర్జెన్సీలో చేదు అనుభవాలు', 'ఆలోచనాతరంగాలు', 'భావవీచికలు', 'హేతువాదం అంటే', 'ప్రత్యేకాంధ్రోద్యమం', 'జిల్లెళ్ళ మూడి అమ్మ' చెప్పుకోదగినవి. 'వికాసం మాసపత్రిక' ఎడిటర్ గా ఎంతో సాహిత్యాన్ని వెలికితెచ్చారు. అనువాదాలలో 'నవ్యమానవ వాదం', 'కమ్యూనిజానికి అవతల' ముఖ్యమైనవి.

ఇంగ్లీషులో 'రాడికల్ హ్యూమనిస్టు', 'రేషనలిస్టు పత్రిక'లలో వ్యాసాలు వ్రాశారు. తెలుగులో అనేక దినపత్రికలకు, ఇతర పత్రికలకు వ్యాసాలు రాసారు.

వ్యక్తిత్వపటిమ

మల్లాది రామమూర్తి బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి. గ్రామస్థాయి నుండి అంతర్జాతీయ స్థాయివరకు వ్యక్తులతో సంస్థలతో అనుభవాలు పంచుకున్న వ్యక్తి. వివిధ పదవులు నిర్వహించినా అవన్నీ ప్రజా సేవా కార్యక్రమాలకు చెందినవే. ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ సెనేట్ మెంబర్ గా కొద్దికాలమే ఉన్నా, వైస్ ఛాన్సలర్ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారితో మోహరించగలిగాడు. వివిధ రాష్ట్ర ఉద్యమాలలో పాల్గొన్నప్పుడు ఆయన చిత్తశుద్ధికి, పట్టుదలకి మెప్పు పొందారు. గణతంత్ర సమాజ్ లో లోక్ నాయక్ నారాయణ్ వంటి వ్యక్తులతో సమర్థవంతమైన ఉద్యమకారుడుగా వుండగలిగాడు. పౌరహక్కుల సంఘంలో ఎంతో క్లిష్టమైన పాత్ర నిర్వహించారు. ఆ సంఘాన్ని ఆక్రమించుకోవడానికి, ప్రభావితం చేయడానికి కమ్యూనిస్టులు పూనుకున్నప్పుడు తన తోటి మానవవాద నాయకులను హెచ్చరించి బయటికి వచ్చారు. ప్రత్యేక ఆంధ్ర కావాలని 1970 ప్రాంతంలో జరిగిన ఉద్యమంలో కీలక పాత్ర నిర్వహించారు. ఉద్యమం వెర్రితలలు వేయకుండా కొంతమేరకు కాపాడ గలిగారు. ఎమర్జెన్సీ స్థానంలో జైలుకు వెళ్ళి జాగ్రత్తగా ప్రకటనలు చేసి తగిన మార్గంలో నడపగలిగాడు. అబ్రహం కోవూరును రాష్ట్రానికి తీసుకువచ్చి పర్యటన ఏర్పాటు చేసి యువతలో శాస్త్రీయ దృక్పథం పెంచడానికి రామమూర్తి కృషిచేశాడు. మూఢ నమ్మకాలు దూరం చేయడానికి మేజిక్, సైకిక్ విధానాలు ప్రయోగించిన అబ్రహం కోవూర్ బాగా సహకరించాడు. రాష్ట్ర హేతువాద ఉద్యమంలో అదొక మలుపు. ఎన్ కౌంటర్ల పేరుతో నక్కలైట్లను చంపుతున్న సందర్భంగా తీవ్ర ఆందోళన రాగా ప్రభుత్వం జస్టిస్ భార్గవా కమిషన్ ను నియమించింది. అందులో రామమూర్తి వాదించి స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాల పాత్రను సమాజానికి తెలియపరిచాడు. వివాహాలను, కులాంతర, మతాంతర పెళ్ళిళ్ళు ప్రోత్సహించాడు. కొన్ని పెళ్ళిళ్ళను పారోహిత్య పాత్ర వహించి తెలుగులో ప్రమాణాలు చేయించి చక్కని ప్రసంగాలు చేశాడు. అధ్యయన శిబిరాలలో మానవవాద హేతువాద విధానాలను శాస్త్రీయ పద్ధతులను విడమర్చి చెప్పాడు. విదేశాల నుండి వచ్చిన మానవవాద నాయకులు వెంట బెట్టకుని తిప్పి ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య ఉద్యమ వారధిగా పనిచేశారు. రాష్ట్రంలో మద్య నిషేధం జరగాలనే రామమూర్తి పాత్ర కూడా చెప్పుకోదగినదిగా వుండింది. జీవితమంతా రాజీలేని మానవవాదిగా నిలిచారు. రచనలు చేశారు. ఇలా విశిష్ట వ్యక్తిగా రామమూర్తి నిర్వహించిన పాత్రలు యువతకు మార్గదర్శకాలు.

రామమూర్తితో నా పరిచయం

రామమూర్తితో కలిసి ఉద్యమ పరంగానూ, శిక్షణ శిబిరాలలోనూ వేదికలపై ప్రసంగాలలోనూ పాల్గొనడం నాకు చక్కని అనుభవం. మేమిద్దరం కలిసి చీరాల మొదలు డెహ్రాడూన్ వరకు అనేక మానవవాద, హేతువాద స్టడీ కాంపులలో పాల్గొని ప్రసంగించాము. ఇద్దరం కలిసి ముస్సోరీ, డెల్లీ, బొంబాయి వంటి ప్రాంతాలలో పర్యటనలు చేసి వివిధ నాయకులను కలుసుకుని అనుభవం సంతరించాము. రామమూర్తి ఒక పద్ధతి ప్రకారం ప్రసంగాలు చేసేవాడు. బాగా

రామమూర్తి గారితో నేను, 1970 లో

సిద్ధమై వచ్చి మాట్లాడేవాడు. ఆయన రచనలలోను అటువంటి క్రమం కనిపిస్తుంది. అది యాంత్రికంగా వుందని కొందరు విమర్శించగా క్రమపద్ధతిలో బాగా విషయాన్ని విడమర్చి చెప్పేవారు.

పిహెచ్.డి. సిద్ధాంతం గురించి రామమూర్తి రాసిన వ్యాసం

నా పిహెచ్.డి సిద్ధాంత విషయంలో జరిగిన రసాభాస లోకానికి విడమర్చి చెప్పడంలో రామమూర్తి బాగా ప్రయత్నించారు. నేను ఉస్మానియా యూనివర్సిటీలో పిహెచ్.డి కై సిద్ధాంతం రాసి ఫిలాసఫీ శాఖలో సమర్పించాను. దానికి రూల్స్ ప్రకారం ఒక గైడు వుండాలి. నా సిద్ధాంతానికి గైడుగా ఫిలాసఫీ శాఖాధిపతి డా. వి. మధుసూదన రెడ్డి అంగీకరించారు. ఆయన నా సిద్ధాంతాన్ని సమర్పించడానికి ఆమోదముద్ర వేశారు. అలా వేస్తేనే దానిని ఇతర నిపుణులకు పంపిస్తారు. అయితే అలా మొదలైన సిద్ధాంత వ్యవహారం ఆశ్చర్యకరంగా ఒక పుష్కరం దాటింది. సిద్ధాంతాన్ని ఆమోదించిన గైడు ఇంటర్వ్యూలో మౌఖిక పరీక్షలో దానిని తృణీకరించారు. నోటితో పొగిడి నోసలుతో వెక్కిరించటం అంటే ఇదే. ఇందుకు కారణం నేను మానవ వాదిగా, శాస్త్రీయ పద్ధతులను ఆచరించటం, గైడు అరబిందో భక్తుడుగా నా ధోరణిని ఆమోదించకపోవడం కారణం. దీనిపై జస్టిస్ పింగళి జగన్మోహన రెడ్డి ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ వైస్ ఛాన్సలర్ గా ఒక విచారణ ఏకసభ్య సంఘాన్ని జస్టిస్ పార్థసారథితో నియమించారు. ఆయన క్షణంగా విచారణ జరిపి పరిశోధకుడి పట్ల గైడు అవలంబించిన పాత్ర క్షమించటానికి వీలులేనిదిగా ఉన్నదన్నారు. ఆవిధంగా అనేక మలుపులు తిరిగిన సిద్ధాంత ఆమోద ప్రక్రియ చివరకు హైకోర్టు జోక్యం చేసుకోవలసి వచ్చింది. అధిక సంఖ్యాకుల నిర్ణయం ప్రకారం సిద్ధాంతాన్ని ఆమోదించవలసి వుంటుందని స్పష్టమైన రూల్స్ రూపొందించి పాటించాలని ఆదేశించారు.

హైకోర్టు తరపున వాదించిన ప్లీడరు బాబుల్ రెడ్డి కూడా దోషమంతా ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ వారిదే అన్నారు. ఇంత జరిగిన తరువాత అధిక సంఖ్యాకుల అభిప్రాయం ప్రకారం పిహెచ్.డి. డిగ్రీని ఆమోదించారు. ఈ విషయాలన్నీ రికార్డు పూర్వకంగా క్రోడీకరించి క్రమ పద్ధతిలో రామమూర్తి చక్కని సాహిత్య వ్యాసం వలె రాశారు.

రామమూర్తిని అర్థనారీశ్వరుడనవచ్చో లేదో కాని సుబ్బమ్మ రచనలు ఇంగ్లీషులోకి అనువదించడంలోను తెలుగులో పరిష్కరించటంలోను అర్థనారీశ్వరి కంటే ఎక్కువ పాత్రే వహించారు. ఆ విషయం ఆయన తన 'ఏడు పదులు' జీవిత చరిత్రలో రాసుకున్నారు కూడా. 1999లో వీరు మరణించారు.

వ్యాసోపన్యాసకుడు

(ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి - 1917 -
1967)

“మీరు హిందువులు కావచ్చు, ముస్లిములు కావచ్చు, క్రైస్తవులు కావచ్చు, కమ్మ, రెడ్డి, కాపు, దళిత, బ్రాహ్మణులు కావచ్చు. కానీ మనుషులెప్పుడవుతారు?” అని ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి ఒకానొక సభలో మాట్లాడితే ప్రేక్షకుల హర్షధ్వనాలు ఆపమన్నా ఆగలేదు. ఆవిధంగా మానవవాదిగా ఎజికె తెలుగువారిలో సుప్రసిద్ధుడు గావడంతో బహుశ అది అమెరికా వారిని ఆకర్షించిందేమో తెలియదు. ఆయన్ను అమెరికా ప్రభుత్వం ఆధికారికంగా 1963లో ఆహ్వానించి తమ దేశాన్ని వివిధ కోణాలలో సందర్శించమన్నారు. ఆయన అంగీకరించి ప్రభుత్వ సంస్థలను, న్యాయపాలనను, స్థానిక సంస్థలను, గ్రంథాలయాలను, పత్రికా కార్యాలయాలను, స్థానిక సంస్థలను చూచి పరిశీలించారు. పాఠశాలలకు

వెళ్ళి పిల్లలకు తెలుగు ఇంగ్లీషు పాఠాలు పోల్చి తెలుగు మాధుర్యాన్ని వినిపించాడు. అక్షోట రత్నకవి జాన్సన్, బి.వి.నరసింహారావు, త్రిపురనేని రామస్వామి పాటలను పద్యాలను చదివి వాటి అర్థాన్ని ఇంగ్లీషులో చెప్పి పిల్లలు కేరింతలు కొట్టేటట్లు చేశారు. ఇర్వింగ్ స్ట్రాస్ అనే సుప్రసిద్ధ నవలా రచయితతో లాస్ యాంజల్స్ లో గడిపి చర్చలు చేశారు. హేతువాదిగా అమెరికాలో మారుమోగిన రాబర్ట్ ఇంగర్ సాల్ మనుమరాలిని న్యూయార్క్ లో కలిశారు. హత్యకు గురయిన ఎలెన్ రాయ్ (ఎమ్.ఎన్.రాయ్ భార్య) సోదరుడు న్యూయార్క్ లో వుండగా ఆయన్ను కలిసి తమ మధుర స్మృతులు ఒకసారి జ్ఞప్తికి తెచ్చుకున్నారు. ఎమ్.ఎన్.రాయ్ - మానవవాదంపై రేడియో ప్రసంగాన్ని ప్రసారం చేశారు.

ఎజికె ప్రసంగాల ప్రభావం

1955లో ఎమ్.ఎన్. రాయ్ చనిపోయారు. దేశంలోని పత్రికలన్నీ ప్రధానంగా ఆ వార్తను ప్రచురించాయి. కానీ, ఆనాడు తెలుగువారిలో తిరుగులేని పత్రికగా వున్న ఆంధ్రప్రభ నార్ల వెంకటేశ్వరరావు సంపాదకత్వాన ఆ వార్తను వెయ్యలేదు. గుంటూరు హిందూ కళాశాల ఏకాదండయ్య పంతులు హాలులో పెద్ద సభ జరగగా వల్లభ జోస్యుల సుబ్బారావు అధ్యక్షత వహించారు. ఆవుల గోపాల కృష్ణమూర్తి మాట్లాడుతూ “ఎవడో ఒక టొంపాయ్ చనిపోతే - ‘ఒక వట వృక్షం కూలింది. ఒక తార రాలింది’ అని పెద్దక్షరాలతో ప్రచురించే ఆంధ్రప్రభ సంపాదకుడికి ఎమ్.ఎన్.రాయ్ ఎవరో తెలియదా?” అని ప్రసంగించారు. అక్కడున్న ప్రభ విలేఖరి సోమయాజులు ఆ వార్తను పంపగా నార్ల వెంకటేశ్వరరావు దిగి వచ్చి గుత్తికొండ నరహరికి ఫోను చేసి ఎమ్.ఎన్.రాయ్ సాహిత్యాన్ని తెప్పించుకుని చదివి మానవవాదిగా మారారు. ఆ తరువాత ఎజికెతో గాఢ స్నేహం కూడా పెరిగింది. అది ఎజికె ప్రసంగ పలుకు విశేషం.

ఎజికె రచనలు

ఎజికె 1967 గుండెపోటుతో చనిపోయారు. అప్పటికి ఆయన వయస్సు 50 సంవత్సరాలు మాత్రమే. అయితే ఆయన రచనలు ఎక్కువగా వ్యాసాలుగానే వుండిపోయాయి. ‘సాహిత్యంలో ఔచిత్యం’, ‘హ్యూమనిజం’, ‘ఎజికె సూక్తులు’ అనే శీర్షికలతో కొన్ని రచనలు పుస్తకరూపం దాల్చాయి. అమెరికా పర్యటన గురించి ఎజికె తెలుగులో ‘నా అమెరికా పర్యటన’ పేరిట పుస్తకం రాశారు. ఇంగ్లీషులో వ్యాసాలు ఇంకా పుస్తక రూపం ధరించవలసి వుంది. పెళ్ళి ప్రసంగాలు కూడా వెలుగు చూడవలసి వున్నాయి. ఆయన వాయిస్ వినిపించే రికార్డులు రావలసి వున్నాయి. లభించినంత వరకు సమాచారాన్ని మానవ విలువలు పేరిట బ్లాగ్ వున్నది. (ఎజికె బ్లాగ్ agk-rationalist.blogspot.com) ఆయన తెలుగు, ఇంగ్లీషు రచనలు, ఫోటోలు, వెనిగళ్ళ కోమల ఇంగ్లీషులోకి అనువదించిన ‘ఎజికె అమెరికా పర్యటన’ను కూడా ఇందులో చూడవచ్చు.

ఎజికె ప్రతిభ

“ఎజికె మాట్లాడిన తరువాత ఇక నేను మాట్లాడవలసినదేమీ లేదు. అద్భుతంగా విషయ విశదీకరణ చేసారు” అని 1957లో చక్రవర్తుల రాజగోపాలాచారి (రాజాజీ) బాపట్ల బహిరంగ సభలో చెప్పిన మాటలు చరిత్రాత్మకాలు. ఆనాడు కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం జవహర్లాల్ నెహ్రూ ప్రధానిగా దేశంలో సహకార వ్యవసాయం ప్రవేశపెట్టాలని దీనికి గాను రాజ్యంగా సవరణ చేయాలని (17వ సవరణ) తలపెట్టారు. దీనిపై రైతుల స్వేచ్ఛ స్వాతంత్ర్యం హరించే ప్రయత్నంగా దేశంలో తీవ్ర ఆందోళన మొదలైంది. ఆ ఘట్టంలో గుంటూరు జిల్లా బాపట్లలో పెద్ద బహిరంగ సభ జరిగినప్పుడు మాజీ గవర్నర్ జనరల్, మదరాసు మాజీ ముఖ్యమంత్రి రాజాజీ, రైతు నాయకుడుగా ఆచార్యరంగా, మదరాసు కౌన్సిల్ మాజీ అధ్యక్షుడు బెజవాడ రామచంద్రారెడ్డి వంటి వాళ్లంతా సభావేదికపై వున్నారు. ఇసుకవేస్తే రాలనంత జనం జెండాలు పట్టుకుని కూర్చున్నారు. అప్పుడు ఎజికె తొలి ప్రసంగం చేస్తూ నెహ్రూ నియంతృత్వ పోకడలు, సహకార వ్యవసాయం పేరిట రైతుల స్వామ్యాన్ని హరించే యత్నం, సోవియట్ రష్యాను అనుకరించే ప్రణాళికా విధానం, అరటిపండు వలిచి చేతిలో పెట్టినట్లు హర్షధ్వనాల మధ్య ప్రసంగించారు. అంతటితో ముగ్గుడైపోయిన రాజాజీ “ఇకనేను మాట్లాడవలసినదేమీ లేదు. నాకు బాగా నచ్చిన ఉపన్యాసమిది” అని జనం తప్పట్లు కొడుతూండగా అన్నారు. అది ఎజికె ప్రతిభకు ఒక గీటురాయి.

ఎజికె జీవనయానం

గుంటూరు జిల్లా తెనాలి తాలూకా మూలూరు గ్రామంలో 1917లో పుట్టిన ఎజికె, తురుమెళ్ళ స్కూలులో, గుంటూరు ఎసి కాలేజీలో, లక్నో విశ్వవిద్యాలయంలో చదివారు. ఎం.ఎ., ఎల్.ఎల్.బి పూర్తి చేసి తెనాలిలో లాయరు ప్రాక్టీసులో కుదురుకున్నారు.

1938 నుండి చురుకుగా రాజకీయాభ్యాసం చేసి ఎం.ఎన్. రాయ్ విధానాలు నచ్చగా తొలుత రాడికల్ డెమోక్రాట్ గాను, తరువాత రాడికల్ హ్యూమనిస్ట్ గాను ఉద్యమించారు.

1940 నాటికే తెలుగు ప్రాంతంలో అడిగిన చిన్న పత్రికలన్నింటికీ వ్యాసాలు రాశారు. ఎన్నో ప్రాంతాలు తిరిగి ఉపన్యాసాలు చేసి ఎందరినో తర్ఫీదు చేశారు. అప్పుడే ఆయన్ను వ్యాసోపన్యాసకుడు అన్నాడు. ఎంతటి జటిలమైన విషయాన్నయినా విడమరచి చూపడంలో ఆయన సిద్ధహస్తుడు. అలాగే ఎలాంటి సిద్ధాంతాన్నయినా అందరికీ అర్థమయ్యేటట్లు రాయడంలో చాకచక్యం చూపించారు. వాదోపవాదాలలో నిగ్గుదేలిన వ్యక్తి. రాజకీయాలలో ఉన్న ప్రతిభ సాహిత్యరంగంలోనూ కనబరిచారు.

సాహితీ విమర్శకుడిగా ఎజికె

సాహిత్యంలో ఔచిత్యం వుండాలి అనేది ఎజికె నినాదం. ఔచిత్య లోపాన్ని చూపి ఎంతటి వారినైనా ఘాటుగా విమర్శించేవారు. ఔచిత్యం వుంటే ఎంతటి చిన్న కవి అయినా ఆదరించి, మెచ్చుకొని అభినందించేవారు. అలాంటి విషయంలో కుల, మత, ప్రాంతీయ పక్షపాతాలుండేవి కావు. జాషువా, తల్లా పిచ్చయ్య శాస్త్రి, కాటూరి వెంకటేశ్వరరావు, పరుపూరు కోదండరామిరెడ్డి, ఏటుకూరి వెంకటనరసయ్య త్రిపురనేని రామస్వామి, దువ్వూరి వెంకటరమణ శాస్త్రి, వివి నరసింహారావు, అమ్మిసెట్టి లక్ష్మయ్య, కొల్లా శ్రీకృష్ణారావు, గౌరిబోయిన బోలయ్య, కొండవీటి వెంకటకవి, రావిపూడి వెంకటాద్రి, కోగంటి రాధాకృష్ణమూర్తి, ఎన్.వి.బ్రహ్మం, దేవరకొండ వెంకట

సుబ్బయ్య రచనలకు అర్థవంతమైన లోతుపాతులతో కూడిన పీఠికలు రాశారు. ఇలా ఎందరిని గురించో చక్కగా రాశారు. అలాగే మరెందరిని గురించో తీవ్రస్థాయిలో విమర్శించారు. ఆయన విమర్శకు గురయిన కల్లూరి చంద్రమౌళి, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ ఉన్నారు.

అఖిలభారత స్థాయిలో మానవవాద, హేతువాద, లౌకిక వాద, నాస్తిక వాద నాయకులతో సన్నిహితంగా ఉన్నారు. తెనాలిలో అఖిలభారత హేతువాద సభలు పెట్టి, మదరాసు ముఖ్యమంత్రి సి.ఎన్. అన్నాదురైను పిలిచారు.

ఇంగ్లీషులో రాడికల్ హ్యూమనిస్ట్, ఇండియన్ రేషనలిస్ట్, వంటి పత్రికలకు వ్యాసాలు రాశారు. రవీంద్రనాథ ఠాగోర్ పై నిశిత పరిశీలనతో కూడిన విమర్శలు చేసినప్పుడు, కొందరు బెంగాలీ రాడికల్ హ్యూమనిస్ట్ లు నొచ్చుకున్నారు. కానీ సమాధానం చెప్పలేకపోయారు. సాహిత్య రంగంలో లోతుపాతులతో కూడిన విమర్శలు చేసినప్పుడు ఆయన్ని ఎదుర్కొనటానికి ప్రయత్నించినవారు వాదనలో విఫలమయ్యారు. నన్నయ భారతం పై ఆయన విమర్శలు చాలా గంభీరంగా లోతుపాతులతో వుండేవి.

లౌకిక వివాహాలు జరిపినప్పుడు ప్రతి పెళ్ళికి ఆయన ప్రత్యేక ఉపన్యాసం చేశారు. అది ఒక ప్రత్యేక ఆకర్షణ. చిన్నా పెద్దా సభలు అని చూడకుండా మారుమూల గ్రామాలతో సహా ఎక్కడకు ఎవరు పిలిచినా ఒక్కొక్కసారి వెళ్ళేవాడు. అందువలన న్యాయవాద వృత్తి కూడా దెబ్బతిన్నది.

రాజకీయనాయకులపై ఎజికి విమర్శనా బాణాలు

రాజకీయ నాయకులలో కొందరు ఆయన విమర్శకు బాగా గురయ్యారు. మరికొందరు ఆకర్షితులయ్యారు. సంజీవరెడ్డి ముఖ్యమంత్రిగా, చందూలాల్ త్రివేదీ గవర్నర్ గా, దామోదరం సంజీవయ్య ముఖ్యమంత్రిగా, కల్లూరి చంద్రమౌళి, ఎస్. వి. వి. బి. పి. పట్టాభిరామారావు మంత్రులుగా ఆయన విమర్శనా బాణాలకు గురయ్యారు. ఒకే ఒకసారి తెనాలి మున్సిపల్ చైర్మన్ అయిన ఎజికి హయాములో రాష్ట్ర గవర్నర్ త్రివేది వచ్చారు. తెనాలిలో ప్రోటోకోల్ పాటించకుండా మరేదో సభకు వెళ్ళి మునిసిపాలిటీ కార్యక్రమానికి ద్వితీయ ప్రాధాన్యత ఇచ్చి వచ్చారు. అప్పుడు స్వాగతం పలుకుతూ ఎజికి ఐసిఎస్ అధికారి రూల్స్ తెలిసిన గవర్నర్ ఔచిత్యం పాటించకుండా అవతల సభకు వెళ్ళి మునిసిపాలిటీని చిన్న చూపు చూశారని ఎత్తిపొడిచి విమర్శించిన ఎజికిను గవర్నర్ మెచ్చుకొనక తప్పలేదు. ముఖ్యమంత్రిగా వుండగా తెనాలి వచ్చిన నీలం సంజీవరెడ్డి మునిసిపాలిటీ వారు కోరిన రెండు రోడ్లలో ఒకటి మంజూరు చేశామని ఇటీవల ఏ మునిసిపాలిటీకి చేయలేదని సంజీవ రెడ్డి చెప్పగా జనం తప్పట్లు కొట్టారు. దానికి మునిసిపల్ చైర్మన్ గా ఎజికి. సుందీస్తూ అడిగిన రెండు రోడ్లలో ఒకటి లక్షన్నర రూపాయల విలువగలదని, రెండవది ఏభైవేల రూపాయల విలువగలదని సంజీవరెడ్డిగారు లక్షన్నర విలువగల రోడ్డును మంజూరు చేస్తే వారి మాటకు తెనాలి పౌరుల శ్లాఘిస్తారని అనడంతో తప్పట్లు మిన్నుముట్టాయి. అర్థం చేసుకున్న సంజీవరెడ్డి వేదిక మీద ఏమీ అనలేక ఆయన్ను పిలుచుకు వచ్చిన మున్సిపల్ మంత్రి ఆలపాటి వెంకట్రామయ్యపై ట్రావెలర్స్ బంగళాలో ఆగ్రహించారు. దామోదరం సంజీవయ్య ముఖ్యమంత్రిగా విజయవాడ వచ్చి ఒక కొండ

గుట్టమీద దళిత బాలికల వసతి గృహాన్ని సందర్శించాల్సి వుండగా 'నేను ఆ గుట్ట ఎక్కలేనని' వెళ్ళిపోయారు. దళిత బాలికలు ఎంతో నిరుత్సాహ పడ్డారు. ఆ విషయాన్ని ఆంధ్రపత్రిక విలేఖరి వెంకటప్పయ్య శాస్త్రి ఎజికెకి చెప్పినప్పుడు 'ముఖ్యమంత్రి పదవికి దేక గలిగినప్పుడు చిన్న గుట్ట ఎక్కలేకపోయాడా' అన్నాడు. ఆ విషయాన్ని ఆంధ్రపత్రికలో పతాక శీర్షికలతో ప్రచురించారు. సంజీవయ్య స్పందిస్తూ మీ విమర్శ నాకు తగిలింది, నచ్చింది. తక్షణమే బాలికల వసతి గృహాన్ని సందర్శిస్తానని ఎజికెకి తెలియపరిచారు. బుద్ధుణ్ణి కలియుగంలో రాక్షసుడిగా చిత్రించిన విశ్వనాథ సత్యనారాయణ రచనను ఐదవతరగతి పాఠ్యగ్రంథంలో పెట్టినప్పుడు విద్యామంత్రి పట్టాభిరామారావు పైన, ప్రభుత్వం పైన ఆయన చేసిన తీవ్ర విమర్శకు ఫలితంగా ఆ పాఠాన్ని తొలగించారు. సంజీవరెడ్డి ముఖ్యమంత్రిగా వుండగా తిరుపతి వెంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయంవారు గోవిందరాజులు వైస్ ఛాన్సలర్ గా గౌరవ డాక్టరేట్ ఆయనకు ప్రసాదించారు. అప్పుడు విజయరాజకుమార్ సెనేట్ మెంబర్ గా వున్నారు. సెనేట్ కు చెప్పకుండా అలాంటి డిగ్రీ ఇవ్వటం చట్ట విరుద్ధమని కోర్టులో దావా వేశారు. అప్పుడు ముందుకు వచ్చింది ఎజికె మాత్రమే. కోర్టులో ఆయన అవతల ప్లీడరును ముప్పుతిప్పలు పెట్టినా చివరకు ఎజికె వాదనను తట్టుకోలేక నెల్లూరు కోర్టులో నడుస్తున్న కేసును తన పరిధిలో అది లేదని జడ్జి లౌకికంగా తిరుపతిలో అది వేసుకోమని తప్పుకున్నాడు. అప్పుట్లో ఎజికె వాదనలు కోర్టులో వినటానికి చాలామంది నెల్లూరు కోర్టుకు ఆసక్తిగా వచ్చేవారు.

ఎజికెతో సన్నిహితత్వం

1956 నుండి ఆయన చనిపోయేవరకు నేను ఎజికెకి సన్నిహితంగా వున్నాను. 1964లో కోమలతో నా వివాహాన్ని తెనాలిలో లౌకిక పద్ధతిలో జరిపించారు. అంతకుముందు 1956లో మా అన్న విజయరాజకుమార్ పెళ్ళిని కన్యాకుమారితో గుంటూరులో లౌకిక పద్ధతిలో జరిపించారు. అనేక సందర్భాలలో తెనాలిలో ఆయననింటికి వెళ్ళి మాట్లాడటం వెళ్ళినప్పుడల్లా ఆయన కొలువు తీర్చి వుండటం చుట్టూ కవులూ, కళాకారులూ, పండితులూ ఉండటం గమనించేవాళ్ళం. ఆయన వెంట అనేక సభలకు కూడా వెళ్ళాము.

నాస్తికోద్యమ నాయకుడు గోరా (గోపరాజు రామచంద్రరావు) వీలైనప్పుడల్లా ఆయన దగ్గరకొచ్చేవారు. చనువుగా ఇంటికివచ్చి చొక్కాలేని గోరాను 'చొక్కావేసుకుని ఇంకొంచెం బాగా కనిపించవచ్చుకదా' అని, అలాగే సంజీవదేవ్ ను 'మరీ అంత సున్నితంగా వుంటే ఎలా?' అని నవ్వుతూ అనేవారు.

ఎబిషా సెక్యూలర్ ఉద్యమ నాయకుడుగా అవనిగడ్డ (కృష్ణా జిల్లా) రాడికల్ హ్యూమనిస్ట్ క్యాంపులో పాల్గొన్నప్పుడు (1965) ఎజికె శిక్షణా శిబిరాలను నిర్వహించిన తీరు, ఆయన సమర్థత, ఎంతో మెచ్చుకున్నారు.

ఎలవర్తి రోశయ్య (ఎసి కాలేజి లెక్చరర్, తరువాత జెకెసి కాలేజి ప్రిన్సిపాల్) ఎజికెకు అతి సన్నిహిత మిత్రులు. వారిద్దరూ సాహిత్యాన్ని గురించి చర్చించుకొనటం ఎంతో ముచ్చటగా వుండేది. ఎజికెకి బెంగుళూరు జాన్సన్, మాత్యూ ఆర్నాల్డ్ వంటి రచయితలపట్ల ఎంతో అభిమానం వుండేది.

1940లోనే 'రాడికల్' అనే పత్రిక తెనాలి నుండి వెలువడింది. ఆ తరువాత 'సమీక్ష', 'రాడికల్ హ్యూమనిస్ట్' అనే పత్రికలుగా అవి రూపాంతరం చెందాయి. వాటిలో కూడా నిర్విరామంగా ఎజికె 'వాహిని పత్రిక'లో 'నా చుట్టూ ప్రపంచం' శీర్షిక నిర్వహించారు. 'ప్రజావాణి', 'కృష్ణాపత్రిక', 'ఆంధ్రపత్రిక', 'భారతి' ఇలా ఎన్నో పత్రికలలో ఆయా విషయాలపై విశ్లేషణ చేశారు.

Avula Gopala Krishna Murthy addressing :
Gora, M.V. Rama Murthy, Behind N. Innaiah
(1965)

1940లో గాంధీ అత్యంత ఉన్నత స్థాయిలో దేశనాయకుడుగా ఉండగా ఆయన విధానాలపై అతి ఘాటుగా 'రాడికల్ పత్రిక'లో

రాసేవాడు. తెలుగుదేశంలో ఎమ్.ఎన్.రాయ్ ను ఆంధ్రకు తీసుకువచ్చి రాడికల్ ఉద్యమానికి శ్రీకారం చుట్టించినవారు అబ్బూరి రామకృష్ణారావు. ఆయన సైతం ఆ విమర్శలను భరించలేకపోయేవారు. ఎమ్.ఎన్.రాయ్ కు ఫిర్యాదు చేశారు. అయితే ఎజికె వెనుకంజ వేయలేదు. వ్యాసాన్ని ఇంగ్లీషులోకి అనువదించేసి, పరిశీలించి ఎమ్.ఎన్.రాయ్ ఆ విషయంలో ఎజికెనే సమర్పించారు.

ఎస్. వెంకటేశ్వరరావు
రత్నకుమారిలకు చీరాలలో
5-6-1966లో సెక్యూలర్ వివాహం
చేస్తున్న ఎజికె

అఖిల భారత స్థాయిలో శిక్షణా శిబిరాలు నిర్వహించి ఎమ్.ఎన్.రాయ్ సిద్ధాంత చర్చ జరిపేవారు. వాటిలో పాల్గొన్న ఎజికె అభిప్రాయబేధం వచ్చినపుడు రాయ్ ను ఘాటుగా విమర్శించేవారు. కొరియా సమస్యలో అలాంటి ఘట్టం ఎదురయినపుడు రాయ్ విధానాలను ఎజికె విమర్శించారు. అది అందరినీ ఆశ్చర్యపరిచింది. చాలామంది నాయకుడిపై వున్న గౌరవం వలన అభిప్రాయ బేధాలు వెల్లడించేవారు కాదు. ఎజికె ఆ విషయంలో రాజీపడలేదు.

ఎమ్.ఎన్.రాయ్ తరచు తెలుగు ప్రాంతం పర్యటిస్తుండడంతో ఆనాడు సుప్రసిద్ధులైన త్రిపురనేని రామస్వామి, చలంలను తెనాలిలో ఎమ్.ఎన్.రాయ్ దగ్గరకు తీసుకు వెళ్ళింది ఎజికె.

త్రిపురనేని రామస్వామి పద్ధతులు తెలుగులో ప్రమాణాలు చేయిస్తూ ఎజికె కొన్ని వందల వివాహాలు జరిపించారు.

కొండవీటి వెంకటకవి ఎజికె దగ్గరకు వచ్చి 'మీ అడ్వకేట్లకి, మా కవులకి తేడా ఏమిటి?' అని అడిగారు. 'ఆ ఏముంది, అబద్ధానికి - అసత్యానికి ఉన్న తేడాలాంటిదే' అన్నారు. చుట్టూ ఉన్నవారు గొల్లన నవ్వారు.

కళాపూర్ణోదయంలో రామణీయకతల్ని వెలికి తీసిన జి. వి. కృష్ణారావు (గవిని వెంకట కృష్ణారావు) (1914-79)

బి.ఎ. డిగ్రీతో తెలుగు వారిలో పిహెచ్.డి స్వీకరించిన ఏకైక వ్యక్తిగా గవిని వెంకట కృష్ణారావును పేర్కొనవచ్చు. పింగళి సూరన రాసిన 'కళాపూర్ణోదయం' ప్రబంధానికి భాష్యం చెప్పి, మదరాసు విశ్వవిద్యాలయానికి సిద్ధాంత వ్యాసం సమర్పించి డిగ్రీకోసం చాలా కాలం ఎదురు చూడవలసి వచ్చింది. అదొక వినూత్న వివాదాస్పద ఘట్టం. 1950 ప్రాంతంలో ఆంధ్ర ప్రాంతంలో పిహెచ్.డి. చేయడానికి బి.ఎ. డిగ్రీ అర్హత చాలదు. కాన మదరాసు యూనివర్సిటీవారు కృష్ణారావును ఆయన పాండిత్య ప్రతిభను చూసి అనుమతించారు. ఆయన గైడు నిడదవోలు వెంకటరావు. సిద్ధాంతం పూర్తయి సమర్పించిన తరువాత ముగ్గురు పండితుల నిర్ణయానికి పంపించారు. వారు : పింగళి లక్ష్మీకాంతం, ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం, గంటిజోగి సోమయాజులు. ఎన్నాళ్ళున్నానిర్ణయం బయటికి రాలేదు. అయితే 'ఆంధ్రప్రభ' ఎడిటర్ గా వున్న నార్ల వెంకటేశ్వరరావు దృష్టికి ఆ విషయం వచ్చింది. ఆయన ఆరాతీసి ముగ్గురు

పండితుల అభిప్రాయాలు తెప్పించి చూశారు. వారి రిమార్కులలో ఇంగ్లీషు తప్పులు బాగా దొర్లాయి. వారు వెల్లడించిన అభిప్రాయాన్ని బట్టి జి.వి. కృష్ణారావు ఇంగ్లీషు బాగాలేదని కనుక సిద్ధాంత డిగ్రీకి అర్హత లేదని అన్నారు. దానిపై నార్ల రియాక్ట్ అయి, వారు ఇంగ్లీషులో తప్పులు చూపి అలాంటి వారికి కృష్ణారావు ఇంగ్లీషు భాషను వేలు పెట్టి చూపే అర్హత లేదన్నారు. ఆనాడు వెంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయ వైస్ ఛాన్సలర్ గా వున్న గోవిందరాజుల నాయుడుకి ఈ విషయం చెప్పి ఆ పండితుల గుట్టు రట్టు చేస్తానని, కుల, తదితర పక్షపాతాలతో నిర్ణయం ఆపారని హెచ్చరించారు. అంతటితో కళ్ళు తెరిచి కృష్ణారావుకు డిగ్రీ ఇవ్వక తప్పలేదు. ఆ తరువాత ఆయన సిద్ధాంత వ్యాసం చూస్తే పండితులు ఆశ్చర్యపోయారు. కొత్త ఘోషలో ప్రబంధాలలో విశిష్టమైన కళాపూర్ణోదయాన్ని స్వీకరించి అందులోని రామణీయకతలను విశిష్టంగా చర్చించి చూపిన సిద్ధాంతం. కృష్ణారావు సిద్ధాంతంలో రమ్యతను చదివినవారు బాగా ఆస్వాదించారు. అప్పుడు కృష్ణారావుగారి అనుమతితో నేను ఆ సిద్ధాంత గ్రంథాన్ని తెలుగులోకి అనువదించాను. 1961-62లో అది ప్రతి ఆదివారం సీరియల్ గా 'గోలకొండ పత్రిక' (హైదరాబాదు) లో ప్రచురించారు. నూకల నరోత్తమరెడ్డి సంపాదకుడిగా వున్న ఆ పత్రికను అప్పట్లో దేవులపల్లి రామానుజరావు దైనందిన కార్యక్రమంగా చూసేవారు. సురవరం ప్రతాపరెడ్డి స్థాపించిన ఆ పత్రిక తెలంగాణాలో బాగా ప్రాచుర్యం పొందింది.

అప్పటికే ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ వైస్ ఛాన్సలర్ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి సాహిత్యలోకానికి కళాపూర్ణోదయ ఔన్నత్యాన్ని చాటారు. కళాత్మకంగా కళాపూర్ణోదయంలోని కలభాషిణి సర్వాలంకారిణి అయి భర్త దగ్గరకు వస్తే అతడు పట్టించుకునేవాడు కాదు. అలా కొన్నాళ్ళు సాగింది. ఆమెకర్ణం కాలేదు. భర్త తోటలో పనిచేస్తుంటే తనుకూడా వెళ్ళి సహాయపడినప్పుడు చెమట పట్టి, జుట్టు చెదరి ఎలాంటి ఆభరణాలు లేని కలభాషిణి భర్తకి ఎంతో ఆకర్షణీయంగా కనిపించేది. ఆ విషయాన్ని వివరించి అలంకార శాస్త్ర పరిధిలో సిద్ధాంతీకరించారు. అలాంటి విశిష్ట విషయాలను 'కళాపూర్ణోదయం' కావ్యం నిండా జి.వి.కె చూపారు.

1938లోనే జి.వి.కృష్ణారావు తెనాలి నుండి వెలువడే 'మహతి' మాసపత్రికలో రాయిజం పై సిద్ధాంత వివరణ వ్యాసం రాశారు. దానికి ఎడిటర్ దేవరకొండ వెంకట సుబ్బయ్య. అప్పటి నుండి ఆయన ఎమ్.ఎన్.రాయ్ మాసపత్రికాన్ని అనుసరించారు. కమ్యూనిస్టులు విజృంభించి సాహిత్యాన్ని వెదజల్లుతున్న రోజుల్లో రామణీయకతకు వారు రాజకీయపరంగా అంచనాలు చేసేవారు. అందుకు భిన్నంగా రసవాదాన్ని రామణీయకత లోతుపాతులను కృష్ణారావు మాసపత్రిక విలువల దృష్ట్యా చర్చించేవారు.

స్వజీవితంలో జి.వి.

జి.వి.కె. చదువంతా ఒడిదుడుకులతో సాగింది. ప్రాథమిక విద్యలోనే క్రమశిక్షణారాహిత్యతకు గురై తురుమెళ్ళ హైస్కూలు నుండి ఉద్యాసన పలికితే సమీపంలో ఉన్న కొల్లూరు స్కూలులో చదివారు. ఆ తరువాత కాళి వెళ్ళి కొంతకాలం చదివి తిరిగి వచ్చి గుంటూరు ఎ.సి. కాలేజీలో పట్టభద్రులయ్యారు. తెనాలి వి.ఎస్.ఆర్ కళాశాలలో తెలుగు పండితులుగా పనిచేశారు. విజయవాడలో ఆకాశవాణి కేంద్రంలో సాహితీ కార్యక్రమాలు నిర్వహించారు. అయితే రచనా వ్యాసంగం కవిత్వం చిన్న ప్రాయం నుండే ఆయనకలవాటయ్యాయి.

జివికె చిన్న పత్రికలు పెట్టి చేతులు కాల్చుకున్నారు. 'విహారి', 'సమీక్ష' 'రాడికల్ హ్యూమనిస్ట్' అనే పత్రికలు ప్రారంభించి నిర్వహించలేక వేరే వాళ్ళకి అప్పగించారు. 'కౌముది' అనే మాసపత్రిక కూడా కొద్దికాలం నడిపారు. నార్ల వెంకటేశ్వరరావు

సంపాదకత్వాన మద్రాసు నుండి నడుస్తున్న 'ఆంధ్రప్రభ'లో సబ్ ఎడిటర్ గా కొన్నాళ్ళు పనిచేసి వచ్చేసారు. పొన్నూరులో భావన్నారాయణ సంస్కృత విద్యాలయానికి ప్రిన్సిపాల్ గా చేసి ఇమడలేక ఆ ప్రయత్నం విరమించారు. ఏ పని చేస్తున్నప్పటికీ రచనా వ్యాసంగం మాత్రం నిర్విరామంగానే కొనసాగింది. అన్నిటిలోనూ ఎమ్.ఎన్.రాయ్ ప్రభావం మానవవాద సిద్ధాంతం అంతర్లీనంగా వుండేది.

కృష్ణారావు రచనాజీవితం

తొలిదశలో సిద్ధాంత వ్యాసాలు బాగా చదివి, రామణీయకత విషయాలలో కమ్యూనిస్టులను విమర్శిస్తూ రచనలు చేశారు. కవితలు రాశారు. తొలి కవితలను గురించి ఎలవర్తి రోశయ్య వ్యాఖ్యానిస్తూ చనువుగా 'ఒరే! జనాలకు అర్థమయ్యేటట్లు రాయరా' అనేవాడు.

నాటికలు, కథలు, అనేకం రాశారు. ప్లేటో, కాంట్ జటిల రచనలు కూడా తెలుగులోకి తెచ్చారు. ప్లేటో సుప్రసిద్ధ రచన రిపబ్లిక్ ను 'ఆదర్శ రాజ్యం' అనే పేరుతో తెనిగించారు. జర్మన్ తత్వవేత్త కాంట్ సిద్ధాంతాన్ని వివరిస్తూ కాంట్ పరతత్వవాదాన్ని 'జేగంటలు' పేరుతో తెలుగులోకి తీసుకువచ్చారు. వీటన్నింటికీ మించి బౌద్ధ తత్వవేత్త ఆచార్య నాగార్జునుడి శూన్యవాదాన్ని 'విగ్రహవ్యావర్తిని' అనే పేరిట వెలువరించారు. అది అర్థం చేసుకోవడానికి కొంచెం లోతుపాతులు కావాలి. భాషాపరంగా చూస్తే కృష్ణారావుగారి శైలి అంత సులభంగా నడవలేదనిపిస్తుంది.

మరోవైపు కమ్యూనిస్టులతో ఢీకొని కళల రంగంలో వారి సిద్ధాంతాలు రాజకీయ ప్రాతిపదికన సరైనవి కావని వివరణ చేశారు. 'కావ్యజగత్తు' అనే ఆలంకారిక సిద్ధాంత గ్రంథాన్ని వెలువరించారు.

కృష్ణారావు అనగానే సాహిత్య లోకంలో గుర్తుకు వచ్చేది 'కీలుబొమ్మలు' నవల. అది ఆయన సుప్రసిద్ధ తొలి నవల. అందులో మానవవాదం ప్రతిబింబించింది. దీనిని నాన్ డీటైల్డ్ గా లయోలా కాలేజీలో పెట్టారు. ఎ.ఆర్. కృష్ణ దీనిని వీధినాటకంగా రూపొందించారు. ఆ తరువాత 'పాపికొండలు' బృహత్తర నవల అసంపూర్తిగా వదిలేశారు. ఎమ్. ఎన్. రాయ్ అనుచరుడుగా రాడికల్ ప్యూమనిస్ట్ అధ్యయన తరగతులు నిర్వహించారు. ఆయన రచనలన్నీ 6 సంపుటాలుగా ఉత్తరోత్తరా వెలువడ్డాయి. ఇవికాక వరూధిని, శివరాత్రి, సునీధ (నాటిక), బిక్షాపాత్ర (నాటిక). చైతన్య రథం (నాటికల సంపుటి) రాశారు.

'నెగేషన్ ఆఫ్ నెగేషన్' అంటే 'ప్రతిషేధ ప్రతిషేధం' అని తెనిగించారు. కుప్పుస్వామి అయ్యర్ 'మేడ్ డిఫికల్ట్' అన్నట్టుగా వుందని ఎలవర్తి రోశయ్యగారు చనువుగా వెక్కిరించేవారు.

కృష్ణారావును మరో కోణంలో చూస్తే తాత్విక విషయాలు బాగా అధ్యయనం చేసిన వ్యక్తిగా కనిపిస్తారు. ఇంచుమించు అన్ని సాహిత్య రంగాలలో కృష్ణారావు చవిచూశారు. ఆయన ఉపన్యాసాలు ఆకర్షణీయంగా వుండేవికావు. కానీ లోతైన విషయం వుండేది.

నేను - జివికె

జి.వి.కృష్ణారావుతో 1956 ప్రాంతాలలో ప్రారంభమైన మా స్నేహం ఆయన చనిపోయేవరకు సాగింది. కృష్ణారావు, తెనాలిలో బోస్ రోడ్డులో సరళ పబ్లిషర్స్ షాప్ ముందు ఒక బెంచీమీద కూర్చుని ఆయాసపడుతూ మాట్లాడిన జి.వి.కె. బాగా గుర్తున్నారు. ఆయనతోబాటు కూర్చుని ఎమ్.ఎన్.రాయ్ మూల సిద్ధాంతాల విషయమై చర్చించేవాళ్ళం. ఎమ్.ఎన్.రాయ్ మానవవాద మూల సిద్ధాంతాలుగా 18 క్రోడీకరించారు. అందులో ముఖ్యమైనది - 'మానవుడు ప్రధానంగా హేతువాది అని కనుక నీతిమంతుడు' అని పేర్కొన్నారు. జి.వి.కృష్ణారావు దానితో విభేదిస్తున్నాను అన్నారు. ఆ విషయమై వాదోపవాదాలు చేసుకునేవాళ్ళం. నీతి అనేది ప్రకృతిలోంచి వచ్చిన మానవుడి లక్షణం అని అది ఎవరో అతీత శక్తులు ఇచ్చింది కాదని రాయ్ సిద్ధాంతీకరించారు.

తరువాత కొన్ని రాడికల్ హ్యూమనిస్ట్ స్టడీక్యాంప్ లో మేమిద్దరం పాల్గొన్నాము. 1965లో అవనిగడ్డ కృష్ణాజిల్లాలో 5 రోజుల అధ్యయన శిబిరం జరిగింది. కోనేరు కుటుంబరావు, మండవ శ్రీరామమూర్తి దీనిని నిర్వహించారు. ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి అధ్యక్షత వహించారు. బొంబాయి నుండి ఎ.బి.షా ప్రత్యేకంగా వచ్చి పాల్గొన్నారు. కృష్ణారావు విజయవాడ నుండి వచ్చి చర్చలలో పాల్గొని అనేక లోతుపాతులను వివరించారు. అయితే ఆయన ఉపన్యాసం అంత ఆకర్షణీయంగా వుండదు. విషయం మాత్రం బాగా వుంటుంది.

నేనూ ఆలపాటి రవీంద్రనాథ్ చివరి రోజులలో జి.వి.కె దగ్గరకు వెళ్ళి పరామర్శిస్తుండేవాళ్ళం. హైదరాబాదులో విజయనగర్ కాలనీలో ఆయన వుండేవారు. కృష్ణారావు ఎప్పుడూ ఉబ్బసం వ్యాధితో బాధపడేవారు. విపరీతంగా సిగరెట్టు తాగేవారు. ఆయాసపడుతూనే ఆసక్తికర విషయాలు చెప్తుండేవాడు. ఆయన కుమార్తెలిరువురూ ఉమా, శోభ. ప్రస్తుతం అమెరికాలో ఉన్నారు. వారు పూనుకొని ఆయన రచనలన్నీ అన్నపరెడ్డి వెంకటేశ్వర రెడ్డి తోడ్పాటుతో ఆరు భాగాలుగా వెలువరించారు.

ఆంధ్యతాలు, మానవవాదిగా, విలువల కోసం నిలిచి రచనలు సాగించిన కృష్ణారావు ఆదర్శప్రాయుడు.

మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యతో సహారచన

రెండుప్రపంచ యుద్ధాలు చూసిన మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య చరిత్రకారుడుగా ప్రసిద్ధి చెందారు. అలాంటి వారితో సహారచయితగా - 'ఆంధ్రలో స్వాతంత్ర్య సమరం' రాయడం నాకెంతో ఆనందాన్ని సమకూర్చింది.

జీవితగమనం

1889లో పుట్టిన వెంకటరంగయ్యగారు నెల్లూరు జిల్లాకు చెందినవారు. మద్రాసులో చదివి వివిధ ప్రాంతాలలో ప్రొఫెసర్ గా చేసి రిటైర్ అయిన తర్వాత సికింద్రాబాదులో కుదురుకున్నారు. తెలుగులోనూ, ఇంగ్లీషులోనూ ఉపన్యాసాలు చేశారు. వ్యాసాలు రాశారు. పుస్తకాలు ప్రచురించారు. ఆయన ఇంగ్లీషు రచనలు ప్రసిద్ధి చెందినాయి. 'సంగ్రహ ఆంధ్ర విజ్ఞాన కోశం' ఎడిటర్ గా మంచి ఖ్యాతి పొందారు. ఫెడరల్ వ్యవస్థ, స్థానిక ప్రభుత్వాలు పంచాయతీరాజ్ పద్ధతులు ఎన్నికల సమస్యలపై బాగా కృషి చేశారు. ఆయన వ్యాసాలన్నీ వేల సంఖ్యలో వుంటాయి.

తెలుగులోనూ, ఇంగ్లీషులోనూ ధారావాహికంగా రాయటం, మాట్లాడటం వెంకట రంగయ్యగారికి కరతలామలకం.

నా పరిచయం

మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యతో సన్నిహిత పరిచయం అయ్యేనాటికి ఆయన షష్టిపూర్తి జరుపుకుని పదేళ్ళయింది. అప్పటి నుండి ఆయన చనిపోయేవరకూ ఇద్దరం సన్నిహితంగా ఉన్నాం. రంగయ్యగారు నేను కలిసి “ఆంధ్రలో స్వాతంత్ర్యసమరం” అనే రచన చేశామంటే ఒకపట్టాన ఈ కాలంవారు నమ్మేవిషయం కాదు. వయస్సు తారతమ్యం, అనుభవంలో తేడాలు ఆలోచనల్లో విభిన్న మార్గాలూ ఉండటం వలన అలాంటి సందేహం రావడం సహజం. కానీ వాటిని కాసేపు పక్కన పెడితే మేమిద్దరం చాలా ఆప్యాయతతో మిత్రులుగా మెలిగాం.

ఆంధ్రలో స్వాతంత్ర్య పోరాటం పై పరిశోధన చేసిన రంగయ్యగారు ఇంగ్లీషులో నాలుగు సంపుటాలు ఎడిట్ చేశారు. మేమిద్దరం రాద్ధామనుకున్న విషయానికి తగినంత సమాచారం సిద్ధంగా ఉన్నది. అందువలన ముందు మీరు రాసేయండి అని నన్ను కోరారు. అలాగేనని రచన సాగించి, ముగించి, ఆయనకి అందచేశాం. అక్కడక్కడ మార్పులు చేర్పులు చేస్తూ మొత్తం మీద బాగానే వున్నదని ప్రచురణకు ఇచ్చేద్దామని రంగయ్యగారు అనడం విశేషం. ఆ తరువాత ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ సాంస్కృతిక వ్యవహారాల శాఖవారు ‘సరోజినీ రేగాణి’ ఆధ్వర్యన 1972లో ఆ పుస్తకాన్ని వెలువరించారు. అది సర్వీస్ కమీషన్ పరీక్షలకు వెళ్ళే విద్యార్థులకు ఉపకరించడంతో మళ్ళీ మళ్ళీ ముద్రణలకు నోచుకున్నది.

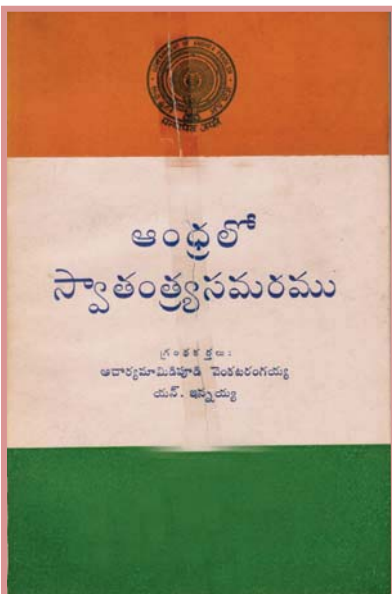
‘తెలుగు విద్యార్థి’ సంపాదకుడు కొల్లూరి కోటేశ్వరరావు, నేను సికింద్రాబాదులో వుంటున్న వెంకట రంగయ్యగారి దగ్గరకి చాలా తరచుగా వెళ్ళి ముచ్చటించేవాళ్ళం. తెలుగు విద్యార్థివారు ఆయన రచనలు కొన్ని ప్రచురించారు.

వెంకటరంగయ్యగారు ప్రతిభతోపాటు రచనలు కూడా విస్తారమైనవి. ప్రపంచ చరిత్రను స్థానిక సంస్థల సమస్యలను ఫెడరల్

ప్రభుత్వ విధానాన్ని గురించి ఎన్నో రచనలు చేశారు. త్రివేణి, భవాన్స్ జర్నల్, సింధు, ఇండియన్ ఎక్స్ ప్రెస్, తెలుగు విద్యార్థి వంటి పత్రికలకు రచనలు చేశారు.

పత్రికా స్వాతంత్ర్యంపై అదుపు

1968లో కాసుబ్రహ్మానంద రెడ్డి ముఖ్యమంత్రిగా వుండగా వెంకటరంగయ్యగారు ఆయనతో సన్నిహితంగా వుండేవారు. అప్పటికే స్థానిక ప్రభుత్వాల మీద ఫెడరల్ ప్రభుత్వ రీతులమీద రంగయ్యగారి రచనలు వెలువడ్డాయి. ఎందుకోగాని ‘ఆంధ్రజ్యోతి’ సంపాదకులు నార్ల వెంకటేశ్వరరావుకు, ముఖ్యమంత్రి కాసుబ్రహ్మానందరెడ్డికి పడలేదు. పత్రికా స్వాతంత్ర్యాన్ని అదుపులో పెట్టి నార్లను నోరు మూయించాలనే దృష్టితో పైస్సు ఆంక్షలతో కూడిన ఒక బిల్లును అసెంబ్లీలో బ్రహ్మానందరెడ్డి ప్రవేశపెట్టారు. దీనికి వ్యతిరేకంగా నేను కల్చరల్ ఫ్రీడం సంస్థ పక్షాన పోరాటం

సాగించాను. ప్రెస్సువారు బాగా సహకరించారు. అప్పుడు వెంకటరంగయ్యగారిని సమీపించి బహిరంగ సమావేశంలో వచ్చి పాల్గొనమని ప్రెస్ బిల్లుపై మాట్లాడమని కోరాం. బ్రహ్మానంద రెడ్డికి ఆయన సన్నిహితుడైనప్పటికీ పత్రికల స్వేచ్ఛను కోరిన వ్యక్తి గనుక అంగీకరించి వచ్చి మాట్లాడారు. ప్రెస్ బిల్లులోని లోపాలు చెప్పారు. పత్రికా స్వేచ్ఛను అరికట్టాలనే ప్రయత్నం తీవ్రంగా ఖండించారు. ఆనాడు పత్రికలలో నమ్మకంగా పనిచేస్తున్న న్యూఎన్ఐ ప్రతినిధి సీతారాం, ఆంధ్రజ్యోతి ప్రతినిధి జి.రామారావు మొదలైనవారు బాగా సహకరించారు. మేము ఏర్పాటు చేసిన సమావేశ వివరాలు పత్రికలలో ప్రముఖంగా ప్రచురించారు. రంగయ్యగారి ఉపన్యాసం ప్రజాస్వామ్య ప్రియులకు నచ్చింది. ఆయనను ఆ సభకు తీసుకురావడంలో సఫలమైనందుకు నన్ను అభినందించారు. కొన్ని సెక్యూలర్ సమావేశాలకు ఉపన్యాసకుడుగా వెంకటరంగయ్యగారిని నేను తీసుకురాగలిగాను. విశ్లేషణాత్మకంగా ఆయన మాట్లాడేవారు.

కుటుంబ సన్నిహితత్వం

వెంకటరంగయ్యగారి కుటుంబంతో కూడా నేను సన్నిహితుడనయ్యాను. ఒక ఘట్టంలో మాకు చేదు అనుభవం ఎదురయ్యింది. వెంకటరంగయ్య కుమారుడు ఆనందం రాజ్యసభ సభ్యుడు. ఆయన కుమార్తె శాంత హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయంలో చదువుతుండగా రాజ్యం సింథా కుమారునితో పరిచయం కాగా వారు పెళ్ళి చేసుకుందామనుకున్నారు. కులాలు వేరు కావడంతో తల్లిదండ్రులు వ్యతిరేకించారు. వెంకటరంగయ్యగారు కూడా వ్యతిరేకించారు. నేను అప్పటికే కులాంతర, మతాంతర వివాహాలు చేయించటం ప్రోత్సహించడం వల్ల శాంత వివాహానికి అనుకూలంగా తోడ్పడ్డాను. ఇది వెంకటరంగయ్యగారికి ఇష్టంలేదు. ఆశ్చర్యమేమంటే ఆయన నా పట్ల వ్యతిరేకత కనపరచటంగాని, మా స్నేహంలో తేడాలు చూపడం కాని జరగనందుకు నాకెంతో సంతోషం వేసింది. చివరి రోజులలో వెంకటరంగయ్యగారు మంచంలోనే వుంటూ అలాగే కాయితాలపై వ్యాసాలు రాసేవారు. 'తెలుగు విద్యార్థి'కి రాసి పంపిస్తుండేవారు.

నేర్వవలసిన విద్య

గంటలతరబడి వెంకటరంగయ్యగారి దగ్గర కూర్చుని కబుర్లు చెప్పుకునేవాళ్ళం. ఒక గొప్ప విశేషమేమంటే ఎదుటివాడు నోరు విప్పితే వెంకటరంగయ్యగారు తాను చెప్పేది టక్కున ఆపేసి శ్రద్ధగా వినేవారు. అభిప్రాయాలు తెలుసుకోవడం వినటం అనేది ఆయన దగ్గర నేర్చుకోవలసిన విద్య.

వెంకటరంగయ్యగారు విమాన ప్రయాణం అంటే ఇష్టపడేవారు కాదు. అమెరికాలో ఐజక్ అసిమోవ్ కూడా అలాగే విమాన ప్రయాణం చేసేవారు కాదు. అది ఎక్కడ పడిపోతుందోనని భయపడటమే అందుకు కారణమని ఇతరులు అనేవారు. అవునో కాదో కాని, రంగయ్యగారు విమాన ప్రయాణం చెయ్యబోవటం ఒక విద్వూరమే.

గురుపూజ

వెంకటరంగయ్యగారికి ఆంధ్ర మహిళాసభవారు హైదరాబాదులో ఆయన జన్మదినోత్సవం జరుపుతూ గురుపూజా కార్యక్రమం నిర్వహించారు. ఆయన దగ్గర చదువుకున్నవారు సన్నిహితులు ఎందరో ఆ సమావేశంలో పాల్గొన్నారు. అందులో దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి

ఆయనకు పాదాభివందనం చేసి గురుపూజ గావించారు. ఇంటికి వచ్చిన తరువాత వెంకటరంగయ్యగారు నాతో ముచ్చటిస్తూ కృష్ణశాస్త్రి నా దగ్గర ఎప్పుడూ చదువుకోలేదు. అయినా నేను ఆయన శిష్యుణ్ణి అంటూ గురుపూజలో పాల్గొన్నాడు. అదే ఆశ్చర్యమంటూ నవ్వుతూ చెప్పారు.

ఆవుల సాంబశివరావుగారు, నేను, వెంకటరంగయ్యగారు

రంగయ్యగారు ప్రాథమికంగా గాంధేయవాది. పార్టీకి చెందిన వ్యక్తి కాకపోయినా కాంగ్రెస్ అభిమాని అని చెప్పవచ్చు. నేను మానవవాదినని ఎమ్.ఎన్.రాయ్ భావాలు అనుసరిస్తానని తెలిసినప్పటికీ మా యిద్దరి సన్నిహితత్వానికి అవి అడ్డురాలేదు. వెంకటరంగయ్యగారు 1982లో సుదీర్ఘఫలవంతమైన జీవితానంతరం మరణించారు.

కమ్యూనిజమ్ నుండి జీవిత కళల్లోకి ఎదిగిన చలసాని ప్రసాదరావు

చలసాని ప్రసాదరావు 'ఈనాడు' దినపత్రికలో సంపాదక వర్గంలో పనిచేస్తూ ఉండగా ఆయన లోగడ కమ్యూనిస్టులతో సంబంధబాంధవ్యాల వలన కొందరు కమ్యూనిస్టు మిత్రులు వచ్చి - 'మీరు కమ్యూనిస్టులు అయి వుండి, ఒక బూర్జువా పత్రికలో గుత్త పెట్టుబడిదారు అయిన రామోజీరావు దగ్గర పనిచేయడం చాలా దారుణంగా ఉన్నది' అన్నారు. చలసాని ఒక నవ్వు నవ్వి పంపించేశారు. తరువాత కొద్ది రోజులకే అదే కమ్యూనిస్టులు వచ్చి వాళ్ళ పిల్లలకు అదే బూర్జువా పత్రికలో అదే గుత్త పెట్టుబడిదారు రామోజీరావు దగ్గర ఉద్యోగాలిప్పించమని అడిగారు. ఈ విషయాలను చలసాని నవ్వుతూ నాతో చెప్పారు. ఆయన 'ఇలా మిగిలేం' అనే పుస్తకం రాసి అందులో కమ్యూనిస్టు అగ్రనాయకుడు రావి నారాయణ రెడ్డి, గజ్జెల మల్లారెడ్డి, కాట్రగడ్డ నారాయణ, ఆరుద్ర,

పాములపర్తి సదాశివరావుగారు, ఎస్.వి.కె. ప్రసాద్ (వరంగల్ జిల్లా కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యదర్శి), బొంబాయి ప్రసాద్ (వీరమాచినేని ప్రసాదరావు), వీరమాచినేని ప్రభావతి, కాట్రగడ్డ సోదరులు (కాట్రగడ్డ రాజగోపాలరావు, కాట్రగడ్డ మధుసూదనరావు) మొదలుగాగల కమ్యూనిస్టులు సిద్ధాంతాల ఆచరణ మర్చిపోయి ఎలా ప్రవర్తించారో గుట్టు రట్టు చేశారు.

అసాధారణ జీవితం గడిపి ఆశ్చర్యకరంగా పరిణమించిన వ్యక్తి చలసాని ప్రసాదరావు. కృష్ణాజిల్లాలో ఒక రైతు కుటుంబంలో పుట్టి, ప్రాథమిక విద్యాదశలోనే, 8వ యేట శాశ్వతంగా చెవిటివాడయిపోయాడు. దాని నుంచి ఏ వైద్య విధానాలు ఆయనను మామూలు పరిస్థితికి తీసుకురాలేకపోయాయి. అయితే ఆలోపాన్ని అధిగమించి చాలా ఎత్తున సమాజంలో పెరిగారు.

తండ్రి వృత్తి రీత్యా వివిధ ప్రాంతాలకు వెళ్ళవలసి రాగా ఆయనతోబాటు వెళ్ళిన చలసాని అనుభవాలు సంతరించుకున్నారు. అందులో తొలిదశ శ్రీకాకుళం జిల్లా కోటబొమ్మలి ప్రాంతంలో ప్రారంభమయింది. అక్కడ ఉన్న గ్రంథాలయాన్ని నమిలిపారేశారు. పుస్తకాలు చదవటం బాగా అలవాటయిపోయింది. అక్కడ నుండి తండ్రితోపాటు విజయవాడ వచ్చి కొన్నేళ్ళపాటు రామమోహనరామ్ గ్రంథాలయంలో పుస్తకాల పురుగుగా మారిపోయారు. బెజవాడలో మొదలయి విజయవాడవాసిగా మారిన చలసాని ప్రసాదరావు కమ్యూనిస్టు పార్టీలో కార్యకర్తగా బొప్పికట్టేవరకు పనిచేశారు. కొరియర్ గా రహస్య ఉత్తరాలను అగ్రనాయకుల మధ్య చేరవేయడం, అందులో చండ్ర రాజేశ్వరరావు, పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య, మాకినేని బసవపున్నయ్య, మద్దుకూరి చంద్రశేఖరరావు, దరిమెల నాగిరెడ్డి ఉన్నారు. విజయవాడలో కమ్యూనిస్టుల పత్రికలలో అంతవరకు పనితీరును గమనిస్తూ పోయారు. అలా కమ్యూనిస్టు పార్టీలో పునాదులు ఏర్పడగా అక్కడి నుండి వరంగల్లు చేరి కొన్నాళ్ళు కొత్త అనుభవాలను సంతరించుకున్నారు. అప్పుడే కాళోజీ నారాయణరావు, సదాశివరావు, పి. నరసింహస్వామి, రాంభట్ల కృష్ణమూర్తి ఇలా కాకలు తీరిన వారి మధ్య కొత్త అనుభూతిని పొందారు.

1958 నాటికి ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరించిన రెండేళ్ళకు హైదరాబాదు చేరుకుని ఫైనాఆర్ట్స్ కళాశాలలో శిక్షణ పొందారు. తరువాత ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ సమాచార శాఖలో పత్రికలు కళల విభాగంలో ఉద్యోగం చేశారు. అప్పటికే చాలామంది ఉద్యోగులతో రచయితలతో, పత్రికలతో సంబంధాలేర్పడగా రచనలు చేస్తూ వుండేవారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీలు పెట్టిన విరసం రచయితల సంఘంతో ఆయనకు స్నేహం వుండేది.

వ్యాస రచయితగా, వ్యంగ్య వ్యాఖ్యాతగా క్రమేణా ఎదిగిన చలసాని ప్రత్యేకంగా కళలపై దృష్టిపెట్టారు. స్వయంగా రేఖా చిత్రాలు వేసేవారు. వ్యంగ్య వ్యాఖ్యానాలు చేసేవారు. హాస్య విమర్శలు గుప్పించేవారు.

1965 నుండి పరిచయమైన చలసాని ప్రసాద్ తో ఆయన చనిపోయేవరకు నా స్నేహం సాగింది. నన్ను కలిసినప్పుడు 'ఏ రాయి అయితేనేం తల పగలకొట్టుకోవడానికి' అనేవారు. నేను ఎమ్.ఎన్.రాయ్ సిద్ధాంతాలను ఇష్టపడటమే అందుకు కారణం. సిద్ధాంత పరంగా అభిప్రాయభేదాలు ఉన్నప్పటికీ అది మా స్నేహానికి అడ్డురాలేదు.

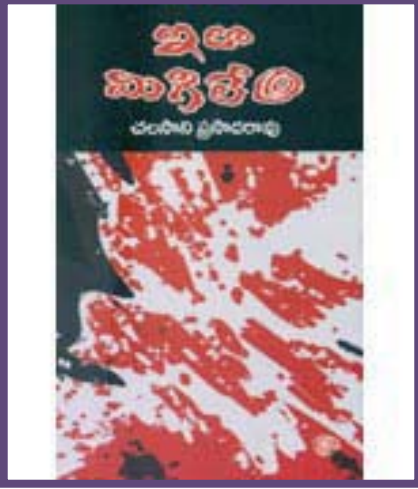
'కళ' అనే ద్వైవార్షిక పత్రికను ఎంతో ప్రామాణికంగా నడిపిన ప్రసాద్ అందులోని వ్యాసాలను ప్రత్యేక గ్రంథంగా వెలువరించారు. నార్ల వెంకటేశ్వరరావు అంటే బొత్తిగా పడేది కాదు. కానీ, బౌద్ధయుగపు కళాసృష్టి అనే ప్రత్యేక వ్యాసాన్నినార్లచే రాయించి, 'కళ'లో ప్రచురించారు. సంజీవదేవ్ అంటే విపరీతమైన అభిమానంతో వుండేవారు. 'కళ'లో పి.టి.రెడ్డి, పైడిరాజు, లక్ష్మణ గౌడ్, పి.వి.రమణ, బాలి వంటివారు వేసిన చిత్రాలను ప్రచురించారు.

సరోజినీ వరదరాజన్ చేత ఆదిమకాలపు భారతీయ కళ గురించి విశిష్టమైన వ్యాసం రాయించారు. కామకళకు, తాంత్రిక కళకు భారతీయ సంస్కృతిలో ప్రత్యేకస్థానం వుండటం వలన ఎస్. వి. ఎస్ రావు చేత ఒక నిర్దుష్టమైన పరిశోధనా వ్యాసాన్ని రాయించారు. ఆచంట జానకిరామ్ రాసిన రసదృష్టి, శీలావీరాజు కృషిచేసి రాసిన కళా సౌందర్య వాదం ఆయన సంపుటిలో గుర్తుపెట్టుకోదగినవి. మధ్యయుగాల కళలను గురించి వేలూరి రాధాకృష్ణ లోతైన పరిశీలనాంశాలు ప్రచురించారు. అబ్బూరి గోపాలకృష్ణ, రాంభట్ల కృష్ణమూర్తి ఈ రచయితల పరంపరలో ఉన్నారు. మొత్తంమీద చలసాని కళాసంపత్తి ఆయనకు విశిష్ట స్థానాన్ని చేకూర్చి పెట్టింది.

ఈనాడులో కబుర్లు శీర్షికన పాఠకులను ఆకట్టుకున్న అంశాలు వందలాదిగా ఉన్నాయి. అందులో వ్యంగ్యం, విమర్శ, చురుకులు పెట్టటం, సమకాలీన వ్యవస్థపై తనదైన దృష్టి వుండేది.

'ఈనాడు' 1974లో ప్రారంభమైనప్పుడు విశాఖపట్టణం నుండి ఎబికె ప్రసాద్ సంపాదకత్వాన దినపత్రికగా వెలువడింది. దానికి ఆదివారం సంచిక మాత్రం చలసాని ప్రసాదరావు చూసేవాడు. అప్పట్లోనే ఆయన కోరికపై నేను కొన్ని వ్యాసాలు రాశాను. ఆ తరువాత ఈనాడు యాజమాన్యం 'విపుల', 'చతుర' అని రెండు మాసపత్రికలు ప్రారంభించారు. వాటికి సంపాదకత్వం వహించిన చలసాని ప్రసాద్ ఇతర భాషల నుండి ప్రాంతాల నుండి కథలు ఎంపిక చేసి రాయించడంలో చాలా నొక్కు పెట్టారు. అది ఆయనకు మంచి పేరు తెచ్చిపెట్టింది.

ప్రసాదు కొన్ని చైనా కథలను ఎంపిక చేసి 'నాకో పిస్తల్' కావాలి. అనే శీర్షికన ప్రచురించారు. ఆయనకిష్టమైన సుబ్బారావు పాణిగ్రాహి కళలు కవిత్వం గురించి చలసాని 22 పాటలు సేకరించి బుర్రకథ, జంకుల కథ వెలువరించారు. చలసానికిష్టమైన వారిలో నార్ల చిరంజీవి, దాసరి నాగభూషణం, రాంభట్ల కృష్ణమూర్తి పేర్కొనదగినవారు.

ఒకే ఒకసారి అమెరికాలో తానూ సభలలో పాల్గొని తన కళాఖండాలను ప్రదర్శించారు. ఆ సందర్భంగానే న్యూయార్క్ లో నికలస్ రోరిక్ మ్యూజియంను సందర్శించారు. ఆయన్ను చూసి మ్యూజియం డైరెక్టర్ ఆశ్చర్యపడి ప్రత్యేక ఆల్బంను ఆయనకు బహూకరించారు.

ఈనాడులో చలసాని ప్రసాద్ దగ్గర కూర్చొని కబుర్లు చెప్పటం నాకు ప్రత్యేక అనుభూతి. నేను రాసి చూపిస్తుంటే ఆయనచెప్పుతుండేవారు. కొందరికి ఆయన మాట్లాడుతుంటే అర్థం కాకపోయినా అలవాటు చొప్పున నాకు, మరికొంతమంది మిత్రులకు బాగానే అవగాహన అయ్యేది. సాధారణ జీవితాన్ని గడిపిన చలసాని ప్రసాదు ప్రతిభావ్యుత్పన్నతలు రామోజీరావును ఆకట్టుకున్నాయి. అందుకే ఎన్ని ఒడిదుడుకులలోను ప్రసాదును మాత్రం వదలకుండా ఆయన విశిష్ట రచనలను స్వీకరించారు. ప్రసాదుకు సన్నిహిత మిత్ర బృందం వుండేది. అందులో నేనొకణ్ణి. చలసానికి గొప్ప అండ ఆయన భార్య లత. ఆమె బాగా అవగాహన చేసుకోవడమే కాకుండా విషయాలను విడమరించి చెప్పటంలో తోడ్పడేది. ఆమె అలవాటు చొప్పున ఆయన పెదవుల కదలికను గమనించి, తాను సమాధానం చెబుతుండేది. వారికి ఒక కుమారుడు, ఒక కుమార్తె ఉన్నారు. ప్రసాదు 2002లో చనిపోవటం చాలా విచారకరమైన విషయం.

రొయించిన రవీంద్రనాథ్

(1922-1996)

జీవితంలో స్కూలు విద్య కూడా పూర్తి చేయకుండానే నాలుగు పత్రికలు పెట్టి విజయవంతమైన సంపాదకుడు బహుశ మరొకరు లేరేమో? ఆ ఖ్యాతి ఆలపాటి రవీంద్రనాథ్ కే దక్కాలి.

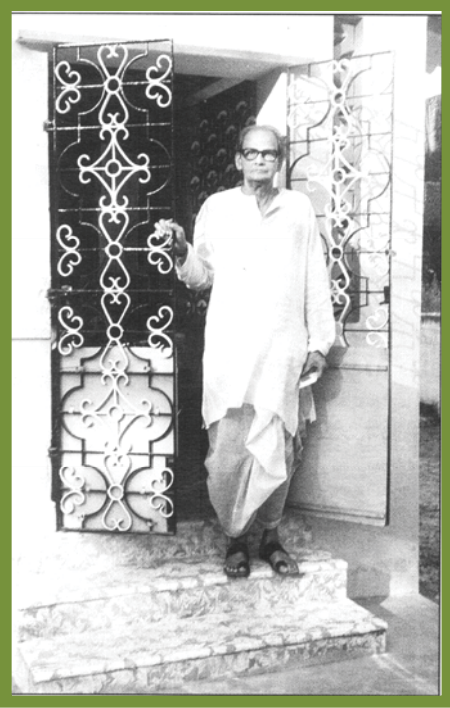
తెనాలి నుండి 'జ్యోతి', 'రేరాణి', 'సినిమా', హైదరాబాదు నుండి 'మిసిమి' పత్రికలు రవీంద్రనాథ్ నిర్వహించి, కొత్తదారులు తొక్కి శభాష్ అనిపించుకున్నారు.

'ఇది బొక్క బెరడా'

నార్ల సంపాదకీయమా?

చెప్పుకోండి చూద్దాం!

('బొక్క బెరడు' అంటే 'రెండు తలల పాము' అని అర్థం)

‘ఆంధ్ర ప్రభ’ దినపత్రికలో నార్ల వెంకటేశ్వరరావు రాసిన ఒక సంపాదకీయం పై తెనాలి నుండి 1950 ప్రాంతాలలో వెలువడిన ‘జ్యోతి’ పక్షపత్రికలో వ్యంగ్య చిత్రం వేసి, రాసిన వ్యాఖ్యానం రవీంద్రనాథ్ సాహసపూరిత ఎడిటర్ లక్షణాలకు చిహ్నం. తెలుగు జర్నలిజంలో పరాకాష్ఠస్థాయిలో నార్ల వెంకటేశ్వరరావుపై ఆలా రాయగలగటం అసాధారణ విషయం.

ఈ విమర్శను చూసిన నార్ల వెంకటేశ్వరరావు తన పెద్ద కుమారుడు వెంకట్ చనిపోయిన రోజునే నా మీద ఇలా రాయాలా? అని బాధపడ్డాడు. ఆ విషయం తెలిసి రవీంద్రనాథ్ మదరాసు వెళ్ళి నార్లను కలిసి ‘కుమారుని కోల్పోయిన విషయం తనకు తెలియదని, ఉద్దేశ్యపూర్వకంగా రాయలేదని’ చెప్పి క్షమాపణ కోరారు.

తెనాలి నుండి 1947లో ప్రారంభించిన ‘జ్యోతి’ పక్షపత్రిక వెనువెంటనే వెలువడిన ‘రేరాణి’ పత్రిక, కొద్దికాలం సంచలనం సృష్టించిన ‘సినిమా’ పత్రిక రవీంద్రనాథ్ సంపాదకత్వాన వెలువడినవే.

తొలిదశలో రవీంద్రనాథ్

రవీంద్రనాథ్ తెనాలి తాలూకా గోవాడ గ్రామానికి చెందిన రైతు కుటుంబీకులు. తండ్రి ఆలపాటి వెంకట్రామయ్య వూళ్ళో గ్రంథాలయాన్ని పెట్టి గాంధీ వారసుడుగా సాంఘిక సేవ చేశారు. గోవాడ గ్రామం ఎడ్లపందాలకు ప్రసిద్ధి. రవీంద్రనాథ్ జార్జ్ కారొనేషన్ హైస్కూలు (తురుమెళ్ళ) లో చదువు మొదలు పెట్టి చిలిపి చేష్టలతో విద్యాభ్యాసం కొనసాగించలేకపోయారు. స్వయంగా తెలుగులోనూ, క్రమేణా ఇంగ్లీషులోనూ చదవటం అలవాటు చేసుకున్నారు. అది పెద్ద విశేషం. స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో పాల్గొంటున్న ఆ కుటుంబం గాంధీ వారసత్వ స్వభావంతో ఉండేది. అందుకే రవీంద్రనాథ్ ఖద్దరు దుస్తులు, శాకాహారం, నిత్యజీవితంలో అలవాటుగా మారిపోయింది. అప్పట్లోనే ఎమ్.ఎన్.రాయ్ ప్రభావం నవ్యమానవ వాద జోరుతో తెనాలి ప్రాంతం అట్టుడికినట్లు వ్యాపించింది. దానిపట్ల రవీంద్రనాథ్ ఆకర్షితుడైనాడు. రాయ్, అతని భార్య ఎలెన్ రచనలను బాగా ఆకళింపు చేసుకున్నారు. తెనాలి వచ్చి ప్రింటింగ్ పైస్ పెట్టి దానికి ‘జ్యోతి’ నామకరణం చేశారు.

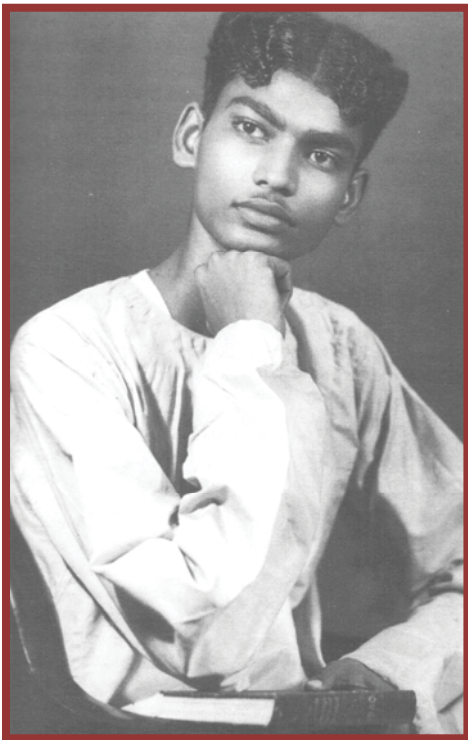
‘జ్యోతి’పత్రిక విశిష్టత

సుప్రసిద్ధ స్త్రీ వాద విప్లవ రచయిత చలం ‘జ్యోతి’ పత్రికలో రాయటమే కాక రవీంద్రనాథ్ కు సన్నిహిత మిత్రులయ్యారు. ఒకోసారి ఎవరూ సాహసించి వేయని కథలని రవీంద్రనాథ్ జ్యోతి పత్రికలో ప్రచురించేవారు. అప్పట్లో కుటుంబ నియంత్రణ అనేది చాల

ఎబ్బైట్టుగా, నిషిద్ధ పూరిత భావంగా సమాజం పరిగణించింది. అది మన సమాజానికి అవసరమని ఎలెన్ రాయ్ వ్యాసం రాస్తే, రవీంద్రనాథ్ ఆ భావాన్ని మెచ్చుకొని జ్యోతిలో ప్రచురించారు. కానీ ప్రభుత్వం అలా ప్రచురించి నందుకు ఆయనపై కేసు పెట్టింది. ఇవాళ అలా జరిగివుంటే ప్రభుత్వాన్ని అందరూ ఈసడించే వాళ్లే. జ్యోతి పత్రికలో కళలు, సినిమా విమర్శలు, రాజకీయ వ్యంగ్య చిత్రాలు యువతను బాగా ఆకట్టుకున్నాయి. జ్యోతి పత్రికలో ఆనాడు తెలుగువారిలో ఉన్న సుప్రసిద్ధ రచయితలెందరో కథలు వ్యాసాలు, కవితలు రాసారు. అలా రాసిన వారిలో 'మల్లాది రామకృష్ణ శాస్త్రి' కొడవటిగంటి కుటుంబరావు. త్రిపురనేని గోపీచంద్. పి.వి.సుబ్బారావు, జి.వి.కృష్ణారావు, పి.శ్రీనివాసరావు, 'శారద', ప్రకాశరావు, 'శివం' 'చౌడేశ్వరీదేవి', 'హితశ్రీ', 'సులోచన', కోగంటి రాధాకృష్ణమూర్తి, సుప్రసిద్ధ స్త్రీ విప్లవ రచయిత చలం, ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి, రావూరి భరద్వాజ, ధనికొండ హనుమంతరావు, నారాయణరెడ్డి, దాశరథి వున్నారు. ఒకోసారి చలం పదాలు విసురుతూ నా కథలు వేసే దమ్ముందా నీకు అని ఇతర పత్రికలు వేయటానికి సాహించని కథను రవీంద్రనాథ్ కు పంపేవారు. ఆయన అరమరికలు లేకుండా ప్రచురించేవారు. మొత్తం మీద జ్యోతి పత్రిక యువతను బాగా ఆకట్టుకుంది. 1947లో మొదలై పదేళ్లపాటు జ్యోతి వెలిగింది.

రేరాణి

రవీంద్రనాథ్ 'రేరాణి' అనే పత్రిక పెట్టారు. అందులో సెక్స్ విషయాలు సైంటిఫిక్ గా పాఠకులకు అందించటం ఆయన లక్ష్యం.

ఆకర్షణీయమైన బొమ్మలు రేఖా చిత్రాలతో వ్యాసాల వివరణ వుండేది. డాక్టర్లతో రాయించి నిర్దుష్టమైన శాస్త్రీయ విషయంగా సెక్స్ ను చూపించటం రవీంద్రనాథ్ కే చెందింది. ఆ తరువాత ఎందరో ఆయన్ను అనుకరించారు. 'అభిసారిక' అనేక పత్రికను కూడా రవీంద్రనాథ్ ధనికొండ హనుమంతరావుతో పెట్టించగలిగారు. రేరాణిలో 'అలవాటైన ప్రాణం' అనే కథను రావూరి భరద్వాజ రాశారు. దానిపై పోలీసులు కేసు పెట్టగా 500 రూపాయల జరిమానా విధించారు. ఆ రోజులలో అది చాలా పెద్ద మొత్తం. కానీ రవీంద్రనాథ్ వెనుకంజ వేయక ఆ ఫైన్ కట్టి ధైర్యంగా రచయితను సమర్థించారు. పాఠకుల ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పడం కోసం కొంతమంది డాక్టర్లను ఎంపిక చేసి వారిచేత సమాధానాలు రాయించి, వాటిని తెలుగులో అర్థమయ్యేటట్లు నిర్దుష్టంగా ముద్రించేవారు. బొమ్మలు సెక్స్ గా ఉన్నప్పటికీ విషయం మాత్రం చాలా లోతుపాతులతో వుపయోగకరంగా వుండేది. అందుకే రహస్యంగా ఆ పత్రికను దాచుకొని చదివేవారు.

సినిమా

సినిమాలు రివ్యూ చేస్తూ తెనాలి నుండి పత్రిక వెలువరించడం రవీంద్రనాథ్ ధైర్య సాహసాలకు గుర్తు. ఆ నాడు సినిమాలన్నీ మదరాసులో తయారయ్యేవి. వాటిని ప్రచురించి రివ్యూ రాయటం సులభమైన పనేమీ కాదు. అయితే రవీంద్రనాథ్ కు ఈ విషయంలో కొందరు బాగా తోడ్పడ్డారు. కొప్పురపు సుబ్బారావు, డి.వి.నరసరాజు అందులో పేర్కొనదగినవారు. అందంగా ముఖచిత్రం సినిమా తారలతో వేసి వెలువరించిన పత్రిక ఆట్టే కాలం సాగలేదు. ఉత్తరోత్తరా అదే పేరిట మదరాసులో చక్రపాణి నాగిరెడ్డి పత్రిక నడిపారు.

ఆకాశవాణి

ఆరోజులలో మదరాసు నుండే తెలుగువారికి ఆకాశవాణి కార్యక్రమాలు వుండగా కొత్తగా విజయవాడకు కేంద్రం వచ్చింది. ఆ కార్యక్రమాలపై జ్యోతి పత్రిక నిరంతరం వ్యాఖ్యలతో కూడిన సమీక్ష చేసింది. కొప్పురపు సుబ్బారావు తోడ్పాటుతో రవీంద్రనాథ్ దీనిని నిర్వహించారు. అదొక కొత్త ఒరవడి. శ్రోతలకు ఆ ధోరణి బాగా నచ్చింది. రేడియో నిర్వాహకులు తగు జాగ్రత్త వహించి కార్యక్రమాలు ప్రసారం చేశారు. అప్పట్లో లిటిల్ థియేటర్ అనే నాటక సంస్థను కొప్పురపు సుబ్బారావు నిర్వహించేవారు. ఆయన అప్పటికే 'నూర్జహాన్', 'తారాశాంకం', 'అలీమురా', 'ఇనపకచ్చుడాలు' అనేనాటకాలు ప్రచురించి ప్రదర్శించారు. అందువలన రేడియో పై ఆయన విమర్శలు జ్యోతి పత్రికలో బాగా ప్రచారంలోకి వచ్చాయి.

రవీంద్రనాథ్ తో నా పరిచయం

1956లో నన్ను వెంటపెట్టుకుని మా అన్న విజయరాజకుమార్ జ్యోతి పైస్ కు వెళ్లారు. అప్పుడే తొలిసారి రవీంద్రనాథ్ ను చూశాను. తెనాలిలో బోస్ రోడ్డులో జ్యోతి పైస్ వుండేది. రవీంద్రనాథ్ లాల్చీ, పంచ ధరించి సిగరెట్టు పీలుస్తూ కూర్చుని వుండేవారు. అప్పట్లో నాకు సన్నిహిత పరిచయం లేదుగాని ఆయనను గమనిస్తూ వుండేవాడిని. పంచ కట్టుకుని టెన్నిస్ ఆడిన రవీంద్రనాథ్ తెనాలిలో ఒక ప్రత్యేక ఆకర్షణ. మా అన్నకు ఆయన సన్నిహిత మిత్రులు. ఆ తరువాత హైదరాబాదులోనే మళ్ళీ 1970 ప్రాంతాలలో నేను రవీంద్రనాథ్ కు చేరువయ్యాను. తెనాలిలో జాకోబిన్ పబ్లిషర్స్ అనే పేరిట రవీంద్ర ఒక ముద్రణ సంస్థను నిర్వహించారు. అందు నిమిత్తం మదరాసు వెళ్ళి, పాఠ్యగ్రంథాలు ప్రింట్ ఆర్డర్ తెచ్చేవారు. అలా మదరాసు తరచుగా వెళ్ళటం వలన అక్కడ సినీ తారలను, కళాకారులను, కవులను కలిసేవారు. కాస్మోపాలిటన్ క్లబ్బులో అప్పుడే డి.అంజనేయులు, దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి, శ్రీ శ్రీ బి.ఎస్.ఆర్. కృష్ణ, సీనియర్ కృష్ణవేణి. టంగుటూరి సూర్యకుమారి, మరెందరినో కలిసేవారు. మదరాసులో మూర్

1948లో కెమెరా క్లబ్ తెనాలివారు నిర్వహించిన ఛాయాచిత్రం సోషిల్ ఉత్తమ ఛాయా చిత్రంగా ఎంపికైనది. ఛాయాగ్రాహకుడు: నాగేశ్వరరావు.

మార్కెట్ విదేశీ గ్రంథాలకు, పత్రికలకు ప్రసిద్ధి. రవీంద్రనాథ్ వాటిని సేకరించి తెచ్చేవారు. ఆ విధంగానే తన జ్ఞాన పరిధిని బాగా విస్తృతం చేసుకున్నారు. ఆయనకు రష్యన్ అమెరికన్ సమకాలీన సాహిత్యంపై పట్టు రావటానికి ఆ రచనలు, అనేక పత్రికలు దోహదం చేశాయి.

పత్రికారంగం

కథ చెప్పటం, వినడం, చెప్పించటం సంపాదకుడి ప్రత్యేక నైపుణ్యత్వానికి నిదర్శనమని ఆయన అనేవారు. మొత్తం మీద 1947 నుండి పత్రికారంగంలో అడుగు పెట్టిన రవీంద్రనాథ్ పదేళ్లపాటు అందులో నిగ్గుతేలి హైదరాబాదుకు మారారు. ఇది తొలి ఘట్టం. అప్పటికే సుప్రసిద్ధ నాటక కర్త కొప్పురపు సుబ్బారావు, కళాప్రియుడు సంజీవదేవ్, ఇంకా అనేక మంది భిన్న రంగాల నిపుణులు ఆయన పరిధిలోకి వచ్చారు. ఆ అనుభవాలతో హైదరాబాదు తరలి కళాజ్యోతి ప్రింటింగ్ ప్రెస్ పెట్టి చాలా కాలం ఆ వ్యాపారాన్నే కొనసాగించారు. తన చదువును ఆభిరుచిని వదులుకోలేదు. ఎందుకోగాని పత్రికలేవీ పెట్టలేదు. చివరకు రిటైర్ అయ్యే దశలో ప్రింటింగ్ ప్రెస్ ను కుమారులకు అప్పగించి కాలక్షేపానికి 'మిసిమి' పత్రికను పెట్టారు. అది రానురాను వదులుకోలేనంత అలవాటుగా మారిపోయింది. అంతకు మించి అందరి దృష్టిని ఆకర్షించిన విశిష్ట వినూత్న మాసపత్రికగా ఎదిగింది.

కళారంగం

కలలకు కాణాచి అయిన తెనాలిలో కాంచనమాల, సీనియర్ కృష్ణవేణి, గోవిందరాజుల సుబ్బారావు, మొదలైన వారెందరో రవీంద్రనాథ్ కు పరిచయస్తులు. మదరాసుకు వెళ్ళినప్పుడల్లావారిని కలిసేవారు. డి.వి.నరసరాజు, కొంగర జగ్గయ్య, వంటివారితో సన్నిహితపరిచయం వుంది.

రచయితగా

'రాయింది ఎక్కవ, రాసింది బహుస్వల్పం' అని రవీంద్రనాథ్ గురించి చెప్పవచ్చు. ఆయన సమాచారాన్ని సేకరించి నోట్స్ వలె రాసి దానికి రూపురేఖలు ఇచ్చేవాడు. అలాంటివి కొద్దిగానే వున్నాయి. మహాభారతం పై 'ఐరావతి కార్వే' రాసిన సుప్రసిద్ధ విమర్శను, 'పికాసో'ను గురించిన సమాచారం కుందన్ లాల్, సైగల్ స్టీవెన్ స్పెండర్, తనకిష్టుడు కాగా వాటి నుంచి కూడా సారాంశంగా రాశాడు

ఆదర్శ వివాహం

1942లో రవీంద్రనాథ్ వివాహాన్ని తాపీ ధర్మారావు, త్రిపురనేని రామస్వామి నిర్వహించారు. మంత్రాలు లేని పెళ్ళిళ్ళు ఆ రోజులలో వ్యాప్తి చెందాయి. అప్పటికే 'తాతాజీ' తాపీ ధర్మారావు 'జనవాణి' పత్రిక సంపాదకులుగా, కాగడా పత్రిక ఎడిటర్ గా అనేక సంచలనాత్మక రచనలు చేశారు. 'దేవాలయాలపై బూతుబొమ్మలెందుకు?' అనే పుస్తకం రాశారు. త్రిపురనేని రామస్వామి తెలుగులో

వివాహ ప్రమాణాలు అప్పటికే రాసి ప్రచారం చేశారు. వారితో వివాహ కార్యక్రమాలను జరిపించటం రవీంద్రనాథ్ పురోగమన ధోరణికి చిహ్నం.

మక్కువైన పత్రికలు

మొదట్నుంచి ఆయనకు ఢిల్లీ నుంచి వెలువడిన 'శంకర్ వీక్షి'; కార్పూర్లపై ప్రత్యేక ఆసక్తి వుంది. 'డెవిల్స్ డిక్షనరీ', 'సోషల్ సైన్సెస్ ఎన్ సైక్లోపీడియా', సిలోన్ నుండి బౌద్ధ సాహిత్యం, అమెరికా నుండి 'ఎవర్ గ్రీన్' పత్రిక, ఇంగ్లండ్ నుండి 'ఎన్ కౌంటర్' పత్రిక ప్రత్యేకంగా తెప్పించేవారు.

1973లో అమెరికా వెళ్ళి వచ్చారు. అప్పట్లో ఆయన కుమార్తె దుర్గ, అల్లుడు రాజగోపాల్ న్యూజెర్సీలో వుండేవారు. ఒక మాసంపాటు అమెరికాలో పర్యటించి అనుభవాలు సంతరించుకుని వచ్చారు.

రచనా స్వీకరణలో నిర్దాక్షిణ్యత

మిసిమి పత్రికలో రచయితలను విషయాలను ఎంపిక చేయడం ఆయన ప్రత్యేకత. తరవాత యథాతథంగా ఆమోదించేవారు కాదు. పరిష్కరించి రచయితలకు పంపి మార్పులు చేయమనేవారు. కొన్ని రచనలు నిర్దాక్షిణ్యంగా నిరాకరించేవారు. వాసిరెడ్డి సీతాదేవి రచనలు నిరాకరిస్తే ఆమె చాలా నొచ్చుకున్నారు. తన పత్రికలో కథలకు కవిత్యాలకు తావు లేదని నిర్దోహమాటంగా చెప్పేవారు. అనువాదాలు వేయకుండా మూలానికి అనుసరణ ఆమోదించేవారు. గోవాడ సత్యారావు వంటివారికి 'టైమ్' పత్రిక ప్రత్యేక శీర్షికలు దాని ఆధారంగా తెలుగులో రాయించి వేసేవారు. అత్యంత అధునాతన గ్రంథాలు రివ్యూలు చదివి తెప్పించి, నచ్చితే వాటి ఆధారంగా వ్యాసాలు రాయించేవారు. పాల్ జాన్సన్ రాసిన 'ఇంటలెక్చువల్స్' అనే రచన తెప్పించి మేమిద్దరం చదివి, తరవాత వాటిని తెలుగులోకి అందిస్తే బాగుంటుందని అభిప్రాయానికి వచ్చాం.

చరిత్ర సృష్టించిన మిసిమి పత్రిక

తెనాలి నుండి తరలి వచ్చిన రవీంద్రనాథ్ 30 సంవత్సరాలపాటు కళాజ్యోతి పైస్ నిర్వహించి సాహిత్యాన్ని అధ్యయనం చేసి ఎందరో మేధావులతో చర్చలు జరుపుతూ కాలక్షేపం చేశారు. హైదరాబాదులో వుండగా ఆయనకు సన్నిహితులైనవారిలో నార్ల వెంకటేశ్వరరావు, సి. నారాయణరెడ్డి, కొమరం వెంకట్రావు, జస్టిస్ ఆమంచర్ల గంగాధరరావు, సి. ధర్మరావు, మండవ శ్రీరామమూర్తి, బూదరాజు రామకృష్ణ, తాళ్ళూరి నాగేశ్వరరావు, అన్నపురెడ్డి వెంకటేశ్వర రెడ్డి, ఐఎఎస్ అధికారి ఎమ్.ఆర్. పాయ్, మహారాజశ్రీ సంజీవదేవ్, ఇంకా చాలా మంది వున్నారు. నేను ఆయన ఇంచుమించు రోజుకలసి ఫతేమైదాన్ క్లబ్బుకు, సికింద్రాబాద్ క్లబ్బుకు జర్మనీ ఫ్రెంచి భాషలలో వచ్చే సినిమాలకు, పుస్తకాల షాపులకు వెడుతూ వుండేవాళ్ళం. డి. శేషగిరిరావు, నేను, రవీంద్రనాథ్ కలసి బెంగుళూరు, మదరాసు, యాత్రలలో ఎందరో సాహితీపరులను కలుసుకున్నాము. మళ్ళీ మిసిమి పత్రిక పెట్టాలని ఆలోచన వచ్చింది. దానికి ప్రోత్సాహం ఇచ్చిన తీరు వేరు. ప్రింటింగ్ పైస్ బాగా అధునాతనం చేయాలని దానికిగాను అనేక ముద్రణా యంత్రాలను

తెప్పించాలని అనుకున్నారు. పత్రిక నడుపుతుంటే దాని పేరిట ముద్రణా యంత్రాలు జర్మనీ నుండి దిగుమతి చేసుకోవటం సులువు అవుతుందని తెలిసి పత్రిక పెట్టాలనుకున్నారు. మిసిమి అనే పేరిట పక్షపత్రికను ప్రారంభించారు. దానికి తగిన వ్యాసాలు సమకూర్చి పెట్టారు. మొదటి పత్రికలో మొదటి వ్యాసంగా 'సుభాష్ చంద్రబోసు గెలిస్తే దేశం ఏమయ్యేది' అనే శీర్షికన రాశాను. ఆ విధంగా నాలుగు సంచికలు వచ్చిన తరువాత ఈలోగా ఆ పత్రిక పేరిట ముద్రణా యంత్రాలు మంజూరు కావటంతో పత్రికను ఆపేద్దామనుకున్నారు. కానీ వారి కుమారుడు దేవేంద్రనాథ్, వెంకట్, బాపన్న ఒప్పుకోలేదు. తాము ప్రెస్ నడుపుతామని పత్రికను మీరు కాలక్షేపానికి నడుపుకోండని అన్నారు. అంతటితో మిసిమి మాసపత్రికగా మారింది. అదీ ఆరంభ దశ. ఆ తరువాత మిసిమిని రవీంద్రనాథ్ సీరియస్ గా పట్టించుకొని హిందూ దినపత్రిక వంటి వారు శ్లాఘించే స్థాయికి వచ్చారు. కవితలకు కథలకు వేరే పత్రికలున్నాయి కనుక తాను వాటికి చోటు పెట్టలేనని టి. రవిచంద్, వాసిరెడ్డి సీతాదేవి వంటివారి రచనలు సైతం నిరాకరించారు. చాలామంది వ్యాసాలను తిరిగి రాయించారు.

టైమ్ మాగజైన్

రవీంద్రనాథ్ కు ఆయువుపట్టు 'టైమ్' పత్రిక. ఇది అమెరికా నుండి వస్తున్న ఇంగ్లీషు వారపత్రిక అది చందాకట్టి జీవితమంతా తెప్పించారు. ఇంచుమించు అదొక వ్యసనం లాగా తయారైంది. పత్రిక రావటం ఆలస్యమైతే ఏదోగా భావించేవారు. టైమ్ పత్రిక ఆలవాటైతే వదలలేమని, అది చెప్పే తీరు అనన్య సామాన్యమని పాఠకులను పట్టేసి విషయాన్ని మెదడులోకి పంపించే అయస్కాంత శక్తి ఆ పత్రిక చెప్పే ధోరణిలోనే వున్నదని, రవీంద్రనాథ్ అనేవారు. టైమ్ పత్రిక వారు ఆయన నిరంతరం అన్నేళ్ళుగా తెప్పించటం గమనించి, కొన్ని ప్రత్యేక బహుమానాలు కూడా ఇవ్వటం విశేషం. టైమ్ పత్రికలోని అంశాలు తనకు నచ్చిన వాటిని గోవాడ సత్యారావు వంటి జర్నలిస్టులకు ఇచ్చి వ్యాసాలు రాయించేవారు. అవి పత్రికలో వేసేవారు. టైమ్ పత్రికలోని పుస్తక సమీక్షలు ఆధారంగా కొన్ని గ్రంథాలు తెప్పించి, తాను చదివి ఇతరులతో చదివించేవారు. అలాంటి వాటిలో పేర్కొనదగినవి 'మేధావుల మెతకలు' అనే గ్రంథం. పాల్ జాన్సన్ ఇంగ్లీషులో ఇంటలెక్చువల్స్ అనే శీర్షికన రాసిన పుస్తకం అది. ఆయన శైలి చెప్పే తీరు చాలా గొప్పగా వుండేది. అది మేమిద్దరం చదివి దానిని తెలుగులో ప్రచురిస్తే బాగుంటుందని భావించాము.

తెనాలిలో సోషియాలజీ లెక్చరర్ గా వున్న అన్నపురెడ్డి వెంకటేశ్వర రెడ్డికి పంపించి, తెలుగులో వాటి ఆధారంగా రాయమన్నాము. అయితే ఆయన కొన్నిటినే స్వీకరించి రాశారు. అవి పాఠకులను బాగా ఆకర్షించాయి. వెంకటేశ్వర రెడ్డి అవి తన రచనలుగా ప్రచురించుకోవటం గొప్ప పొరపాటు. పుస్తకం కూడా 'మేధావుల మెతకలు' అనే పేరిట ప్రచురించి మూలం ఎవరో చెప్పకుండా సొంత రచనవలె అభిప్రాయం కలిగించారు. అప్పటికి రవీంద్రనాథ్ చనిపోయారుకూడా. ఆ తరువాత తప్పును గ్రహించిన వెంకటేశ్వర రెడ్డి తను చింతిస్తున్నట్లు జరిగిన విషయాలు 'రవీంద్ర స్మృతిలో' బయట పెట్టాడు

రవీంద్రనాథ్ సెన్సార్

పురాణం సుబ్రమణ్య శర్మ దగ్గరకు రవీంద్రనాథ్, నేనూ వెళ్ళి 'మధురవాణి' వివిధ వ్యక్తులను ఇంటర్వ్యూ చేస్తున్నట్లుగా రాయమన్నాము. ఆయన అంగీకరించి రాశారు. కాని ప్రతీదీ కూడా రవీంద్రనాథ్ సెన్సార్ కు గురయ్యేది. దూకుడు భాషను, వెటకారపు ఛలోక్తులను కొన్ని మార్పించేవారు. పురాణం ఏమనుకోకుండా రవీంద్రనాథ్ సలహాలు పాటించేవారు. బతికున్న వ్యక్తులను స్వీకరించవద్దని రవీంద్రనాథ్ ఆంక్ష పెట్టారు. మొత్తం మీద పురాణం రచన బాగా పేలింది. మిసిమికి ఇవన్నీ గొప్ప అలంకారాలు. ఆ ఖ్యాతి అంతా రవీంద్రనాథ్ కు దక్కాల్సిందే.

దొంగ డిగ్రీతో మోసపోయిన రవీంద్రనాథ్

రవీంద్రనాథ్ కు డాక్టరేట్ డిగ్రీ వచ్చిందని హైదరాబాదులో పి. రాజగోపాల నాయుడు ఆధ్వర్యంగా ప్రెస్ క్లబ్బులో సన్మానం జరిగింది. ఇంటర్నేషనల్ యూనివర్సిటీ ఆఫ్ కాలిఫోర్నియా నుండి గౌరవ డాక్టరేట్ వచ్చినందుకు గాను సన్మానించారు. ఆ సభకు నేను, సి.నారాయణరెడ్డి వెళ్ళలేదు. మేము ఆరా తీస్తే అది దొంగ డిగ్రీ అని తెలిసింది. అయితే నిజానిజాలు నిర్ధారణ చేసుకున్నాక చెబుదామనుకున్నాము. ఈలోగా రవీంద్రనాథ్ చనిపోయాడు. నేను డిగ్రీ విషయం ఆరా తీస్తే, దీనికి సంబంధించి కె.త్యాగరాజన్ అనే వ్యక్తి మదరాసులో ఏజంటుగా వ్యవహరిస్తున్నాడని తెలిసి ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళి మాట్లాడాను. వ్యక్తికి సంబంధించిన రచనలు గాని, వారు సాధించినది గాని సమచారం సేకరించి, అమెరికా పంపిస్తామని ఆ తరువాత విషయానికి తాను బాధ్యుణ్ణి కాదని చెప్పాడు. నేను అమెరికా వెళ్ళినప్పుడు కాలిఫోర్నియా స్టేట్ లో స్టాన్ ఫర్డ్ యూనివర్సిటీకి దగ్గరలో ఉన్న ఆలీవర్ డి. రాయ్ ఇంటికి వెళ్ళాను. యూనివర్సిటీకి ఆయనే అధిపతి. నా మేనల్లుడు చెరుకూరి రాజశేఖర్, నేను వెళ్ళి ఒక పూటంతా అతనితో గడిపి, విషయం సేకరణ చేశాము. ఆయన భార్యను కూడా కలిసి, ఆమె రచయిత్రి అని తెలిసింది. ఇంతకూ అలాంటి యూనివర్సిటీ పేపరు మీద తప్పు ఎక్కడా వునికిలో లేదు. వాషింగ్టన్ రాజధానిలో ఉన్నట్లుగా అడ్రసు పేరు ఇచ్చారు నాకు. ఫోన్ లేదన్నారు. నేను వాషింగ్టన్ నుంచే వచ్చానని ఆయనకు తెలియదు. ఆయనిచ్చిన అడ్రసుకు వెడితే అది నల్లవారు ఉండే ఒక అపార్టుమెంటు. కానీ ఆయనిచ్చిన పేరుగల వాళ్ళెవరూ అక్కడ లేరు. ఆలీవర్ తో నేను కలిసేనాటికే ఇది బోగస్ యూనివర్సిటీ అని తప్పుడు డిగ్రీలని హిందూ పత్రికలో విమర్శలు వచ్చాయి. సారాంశమేమంటే రవీంద్రనాథ్ కు వచ్చిన డిగ్రీ కేవలం మోసపూరితమైనది. తెలుగువారిలో ఇలాంటి మోసాలకు గురయిన వ్యక్తులు కొందరు లేకపోలేదు. కోటపాటి మురహారి రావు, డి. ఆంజనేయులు మరికొందరు వున్నారు. ఏమాత్రం విషయాన్ని పసిగట్టినా రవీంద్రనాథ్ ఆ డిగ్రీని ఆశించేవాడు కాదు.

. రవీంద్రనాథ్ తో సన్నిహితంగా ఉన్న కొందరు వ్యక్తులను గురించి తెలుసుకుంటే ఆశ్చర్యపోతాం. అందులో సుప్రసిద్ధ సినిమా దేవకీరాణి పేర్కొనదగిన వ్యక్తి. ఆమె విశాఖపట్నంలో ఒక చౌదరి (కల్నల్ ఎం.ఎన్.చౌదరి ఆమె తండ్రి) కుటుంబంలో పుట్టి తరువాత హిమాంశురాయ్ ను, ఉత్తరోత్తర స్టేట్ లావ్ రోరిక్ ను పెళ్ళి చేసుకున్నది. హిందీ సినిమాలలో సుప్రసిద్ధ నటిగా పేరొందినది. ఆమె నటించిన 'కర్మ' అనే సినిమాలో సుదీర్ఘంగా ముద్దు పెట్టుకున్న అంశం భారతీయ చలనచిత్ర రంగంలో చాలా వివాదాంశమయింది. రవీంద్రనాథ్ కు ఆమెతో బెంగుళూరులో సన్నిహిత పరిచయం వుండేది. ఆమెతో ఉన్న అనుభూతులను అప్పుడప్పుడు నాతో చెప్పేవారు.

టంగుటూరి సూర్యకుమారితోను ఆయనకు అత్యంత స్నేహం వుండేది. మదరాసులో ప్రారంభమైన వారి స్నేహం ఆమె ఇంగ్లండ్ లో కుదురుకున్న తరువాత కూడా కొనసాగింది. ఇండియా వచ్చి ఆమె తన గ్రంథాన్ని రవీంద్రనాథ్ కళాజ్యోతి ప్రెస్ లో అచ్చువేయించుకుని వెళ్ళింది కూడా.

వ్యక్తుల్ని అంచనా వేయడంలోను వారిలో తనకు నచ్చిన ప్రతిభావంతులను ప్రోత్సహించి సహాయపడటంలోను రవీంద్రనాథ్ పేర్కొనదగిన వ్యక్తి. అలాంటి వారిలో మహారాజశ్రీ చెప్పుకోదగిన మనీషి. అతను బెట్రాండ్ రస్సెల్స్ సంఘం స్థాపించి సమావేశాలు ఏర్పరుస్తూ ఇంగ్లీషులో ఒక పత్రికను కూడా నడిపారు. అతనికి రవీంద్రనాథ్ ఆర్థిక సహాయం చేస్తుండేవాడు. మహారాజశ్రీ committee of hundred స్థాపించి ప్రపంచ వ్యాప్తంగా అణ్ణాయుధాలకు వ్యతిరేకంగా ప్రచారం చేస్తుండగా ఇండియాలో దాని శాఖను ఏర్పరచిన మహారాజశ్రీని రవీంద్రనాథ్ ప్రోత్సహిస్తుండేవాడు. వారిరువురూ తెనాలివారే కావటం ఒక విశేషం.

వ్యక్తులతో మాట్లాడగానే ఇంచుమించు తొలిపరిచయంలోనే వారి స్వభావాన్ని పట్టేయడంలో రవీంద్రనాథ్ ఆరితేరినవాడు. రచనలలో కూడా ఏది ఎలాంటిదో ఎంతవరకు నిలబడుతుందో సూక్ష్మంగా గ్రహించేవాడు. సి.నరసింహారావు వ్యక్తిత్వ వికాసం రాస్తుండగా అందులో ప్రతిభ వున్నదని ఆకర్షణీయంగా చెప్పగలుగుతున్నాడని భావించి మిసిమిలో కూడా వాటిలో కొన్ని భాగాలు ప్రచురించారు. కోటపాటి మురహారిరావును (రచయిత్రి చంద్రలత తండ్రి) తొలిసారి కలిసినప్పుడే చాలా లోతైన వ్యక్తి అని వ్యాఖ్యానించాడు. అబ్బూరి వరద రాజేశ్వరరావును ఎందుకోగాని ఇప్పపడేవాడు కాదు. అతనిని కంసాలి పీనుగ అనేవాడు.

మిసిమిలో కథలు కవితలు రాకుండా చూచిన రవీంద్రనాథ్ అరుదైన పుస్తక సమీక్షను మాత్రం చేయించేవారు. ఆయనే పుస్తకాన్ని ఎంపిక చేసి దానికి తగిన వ్యక్తిని నిర్ణయించి రివ్యూ చేయించడం ఎడిటర్ గా రవీంద్రనాథ్ ముందు చూపుకు నిదర్శనం. విక్రమ్ సేథ్ రాసిన బృహద్దంధం 'సూటబుల్ బోయ్' వేలాది పుటల గ్రంథం, దాన్ని వెనిగళ్ళ కోమలకు ఇచ్చి రివ్యూ చేయించారు. ఆ సమీక్ష చాలా బాగా వచ్చిందని మెచ్చుకున్నారు కూడా.

రవీంద్రనాథ్ కు చిన్న గ్రంథాలయం వుండేది. కానీ ఉన్న పుస్తకాలు ఆశ్చర్యకరమైన సేకరణ. అందులో 'ఎన్ సైక్లోపీడియా ఆఫ్ సోషల్ సైన్సెస్' సంపుటాలు వుండేవి. పెద్ద గ్రంథాలయాల్లోనే అవి లభించేవి కావు. వాటిని రిఫరెన్స్ గా ఆయన వాడేవారు. సెక్స్ విజ్ఞానంలో మొదటి నుండి శాస్త్రీయ ధోరణి పరిచయం చేసిన రవీంద్రనాథ్ ఎప్పటికప్పుడు ఆ రంగంలో వెలువడుతున్న పరిశోధనలు గమనిస్తుండేవారు. అందులో మాస్టర్స్ అండ్ జాన్సన్ దంపతుల పరిశోధనలు హైతీ విస్మృత పరిశోధనా గ్రంథం సేకరించారు. విద్యారాంట్ దంపతులు రాసిన పన్నెండు బృహత్తంధాలను ఎప్పటికప్పుడు వ్యాస పరిశీలనకు వాడేవారు. బౌద్ధం మీద సిలోన్, థాయిలాండ్, జపాన్ వంటి దేశాల నుండి వెలువడిన ఆధునిక రచనలు పత్రికలు తెప్పిస్తుండేవారు. బుద్ధుని దేవుడిగా కాక హేతువాద ధోరణిలోని ఆలోచనాపరుడుగా స్వీకరించేవాడు.

ఆయన కులతత్వాన్ని పాటించలేదు. తన పేరులో చౌదరి అని ఎప్పుడూ చేర్చలేదు. ఆయన చనిపోయిన తరువాత పురాణం సుబ్రహ్మణ్య శర్మ రవీంద్రనాథ్ చౌదరి అంటూ ఆయనకు కులాన్ని తగిలించటం అంత బాగాలేదు. 'డెవిన్స్ డిక్షనరీ' చాలా పేరొందిన

రచన. దీనిని బియర్స్ ఎంబ్రోస్ (Bierce Ambrose) రాశారు. అది రవీంద్రనాథ్ గ్రంథాలయంలో రిఫరెన్స్ గా వుండేది. ఆయన గురించి ఇలాంటి అరుదైన విశేషాలు కొన్ని వున్నాయి. కథ చెప్పటంలో ఆయన నైపుణ్యతను అందరూ మెచ్చుకునేవారు. ఆకాశవాణి కార్యక్రమాలలో సంభాషించటం చాలా రక్తికట్టించే విధంగా వుండేది. కానీ బహిరంగ సభలలో మాట్లాడటానికి ఎప్పుడూ ముందుకు రాలేదు.

మొత్తం మీద స్వయం కృషితో వివిధ రంగాలలో తన స్వభావాన్ని సమాజం మీద ముద్రించిన వ్యక్తిగా పేరొనవచ్చు.

గిన్నిస్ బుక్ లో 'చిన్నారిపాపలు' సరోజిని

'చిన్నారిపాపలు' తెలుగు సినిమా ప్రొడ్యూసర్ గా, టెక్నీషియన్లతో సహా అందరినీ మహిళలనే ఎంపిక చేయడం వల్ల సరోజినికి 1985లో గిన్నిస్ గుర్తింపు వచ్చింది. 1967లో సరోజిని ఆధ్వర్యన, సావిత్రి డైరెక్షన్ లో మ్యూజిక్ డైరెక్టర్ పి.లీల, ఆ సినిమాలో కీలకపాత్ర వహించింది. అలా కీర్తి వచ్చిందన్న గర్వం ఆమెకు లేదు. చిన్నారి పాపలలో రోజారమణి, కె.సరోజిని, సరళ బాలమ్మ, ముప్పాళ చంద్రవదనాదేవి, జాలాది సుగుణ తలా ఒక చెయ్యి వెయ్యగా, శ్రీమాతా పిక్చర్స్ పేరిట కంపెనీ పెట్టి సినిమా తీసి జయప్రదంగా బయటపడ్డారు. 15 ప్రింట్లు మాత్రమే తీసి, ఒకేసారి గాక, దఫాలుగా మూడు ప్రాంతాలలో విడుదల చేశారు. సినిమాలో సావిత్రి, జమున, జానకి, రోజారమణి, శాంతకుమారి, జగ్గయ్య, సి.హెచ్.కృష్ణమూర్తి నటించారు. మైసూరు వద్ద ఒగనికల్లు ప్రాంతంలో

బెట్ డోర్ షూటింగ్ చేసి, ప్రకృతి రమణీయతల్ని చూపారు. సరోజినిగారు ఈ విషయాలలో కీలక పాత్ర వహించారు. 'తానా' సంఘం ఆమెరికాలో ఏర్పడిన తొలి రోజులలో ఆమెను ఆహ్వానించినా అనారోగ్య కారణంగా వెళ్ళలేక పోయారు.

చిన్నారిపాపల సినిమా సఫలంతో, 'పెద్దలు మారాలి' సినిమా తీసిన సరోజిని అక్కినేని నాగార్జునకు తొలిసారి పాత్ర కల్పించింది. ఎక్కువమంది పిల్లలను కన వద్దని, అతి గారాబంగా పిల్లల్ని పెంచరాదని, పిల్లల్ని చిత్రహింసలు పెట్టరాదని ఇందలి ఇతివృత్తం. ఈ సినిమా అమ్మేసి సరోజినిగారు సినిమా రంగానికి గుడ్ బై చెప్పారు.

సరోజిని హైదరాబాదులో కాలక్షేపం చేస్తూ, ఏ మాత్రం అవకాశం ఉన్నా సావిత్రి జీవితాన్ని రాయగలిగితే ధన్యంగా భావిస్తాననేవారు. సావిత్రి వంటి నటి లేదని ఆమెకు సాటి మరొకరు రాలేరని సరోజిని అభిప్రాయం. సరోజిని జర్నలిస్టు కాలనీలో స్వగృహం (హైదరాబాదు)లో వుండేవారు.

ఆమె 13 సంవత్సరాల ప్రాయంలో సాంస్కృతిక కళారంగంలో అడుగుపెట్టారు.

ఆంధ్రలో కమ్యూనిస్టు పార్టీ సాంస్కృతిక కళారంగాన్ని ప్రజలలో బహుళ ప్రచారం చేసి, ఉర్రూతలూగించిన రెండో ప్రపంచ యుద్ధ రోజులలో సరోజిని రంగ ప్రవేశం చేసారు. కృష్ణాజిల్లా రైతు కుటుంబంలో పుట్టిన సరోజిని పెళ్ళి కాక ముందే 13వ ఏట కల్చరల్ స్కూల్ లో అడుగు పెట్టారు.

కల్చరల్ స్కూల్

కీ.శే. ముక్కామల నాగభూషణం, రాజారావు (పుట్టిల్లు సినిమా ఫేం)లతో కలిసి కృష్ణాజిల్లా కల్చరల్ స్కూల్ స్థాపించారు. కమ్యూనిస్టు పార్టీ ప్రచార విభాగంగా ఉద్దేశించిన ఈ సాంస్కృతిక సమితి బెజవాడలో కొమర్రాజు అచ్చమాంబ ఇంట్లోనే కలుస్తుండేది. పాటలు, కోలాటం, బుర్రకథ, నాటకాలు వీరి ప్రధాన కార్యకలాపాలు. సరోజిని కల్చరల్ స్కూల్ లో అందరికంటే చిన్నవయస్కురాలు, పెళ్ళికాని 13 సంవత్సరాల బాలికగా తన ప్రతిభకు వన్నెదిద్దుకున్నది. అందుకు ప్రోత్సహించిన బాబాయి శ్రీమన్నారాయణ, అభ్యంతర పెట్టని తండ్రి సుబ్రహ్మణ్యంలను సరోజిని తలచుకొని, ధన్యవాదాలర్పించేవారు. స్కూల్ లో ఆమెను జూనియర్ సరోజిని అనేవారు. మరొక సరోజిని (రామారావు భార్య) ఉండడమే అందుకు కారణం.

కల్చరల్ స్కూల్ లో తాపీ రాజమ్మ, కొమర్రాజు పద్మ, వేములపల్లి చిట్టి, అన్నపూర్ణ, సీనియర్ సరోజిని, మోటూరు ఉదయం ఉండేవారు.

గురజాడ అప్పారావు 'దేశమును ప్రేమించుమన్నా' గేయంతో ప్రారంభించిన కల్చరల్ స్కూల్, తెలంగాణాలో బతుకమ్మ శైలిలో 'భారతీ భారతీ ఉయ్యాలో' చేర్చారు. రైతు బిడ్డలో టంగుటూరి సూర్యకుమారి పాడిన 'మా తెనుగు తల్లికీ

మల్లెపూదండ' పాట స్వాస్థ్ కు ప్రియమైన పాటే. కల్చరల్ స్వాస్థ్ కోలాటపు పాటలలో నాడు బహుళ ప్రచారం పొందిన పాటలలో పేర్కొనదగింది.

మాసోక పొలిమేరలలోన

మారణ యంత్రాలు నిలిపి

మాడ్చేవేసేరా, రెడ్ ఆర్మీ కూల్చేవేసేరా

మార్బింగ్ సాంగ్ లలో,

కదన భూమికేగుదాం

కత్తి దూసి సాగుదాం

అనేది జనాన్ని కదిలించి వేసింది. బెంగాల్ కరువు వచ్చి వేలాది జనం చనిపోతుంటే, కల్చరల్ స్వాస్థ్ పాటలు పాడి, హృదయం కరిగించి, చందాలు వసూలు చేసి, యథాశక్తి ఆదుకున్నది.

బెంగాలు కరువు వచ్చే

బెంగాల్ ప్రజ కాలుతున్నారు

అంటూ పాడుతుంటే, జనం కంటతడిపట్టేవారు. సరోజిని ఆ పాటల్ని పాడి వినిపిస్తుండేవారు.

ముక్కామల నాగభూషణంగారు పాటలు రాస్తుంటే, మాచినేని వెంకటేశ్వరరావు వాటిని స్వాస్థ్ వారిచే పాడించేవారు.

నాటు మంత్రసాని నాటిక వేసి, తుప్పు పట్టిన కత్తులతో ప్రసవ సమయంలో బొడ్డు కోస్తే సెప్టిక్ అవుతుందని, ఆరోగ్యం, శుద్ధి అవసరమని కల్చరల్ స్వాస్థ్ ప్రచారం చేసింది. కమ్యూనిస్టు పార్టీ ప్రచార విభాగం 1940 ప్రాంతాలలో ప్రజల్లోకి చొచ్చుకపోవడానికి ప్రజా ప్రదర్శనలు, సభలు నిర్వహిస్తుండేది. ప్రతిచోట కల్చరల్ స్వాస్థ్ పాటలు, నాటికలు, బుర్రకథలు జనాన్ని ఆకట్టుకున్నాయి.

ప్రజానాట్యమండలి

కల్చరల్ స్వాస్థ్ వారంతా కమ్యూనిస్టు పార్టీ స్థాపించిన ప్రజా నాట్యమండలిలో చేరారు. కృష్ణా జిల్లాలో ఈ మండలి అద్వితీయ పాత్ర నిర్వహించింది. జిల్లా ఎరుపెక్కడానికి వీరి ప్రచారం తోడ్పడింది. ప్రజా నాట్యమండలిలో చేరిన తొలి రోజులలో సరోజిని పెళ్ళి చేసుకున్నది. వి. మధుసూదనరావు ఆనాడు ఆయన విద్యార్థి షెడరేషన్ నాయకుడు. సుంకర వాసిరెడ్డి పేర్లు మార్మోగే రోజులవి. వారు రాసిన గేయాలు, నాటికలు, బుర్రకథలు ప్రజానాట్యమండలి ప్రజల్లోకి తీసుకెళ్ళింది. అందులో సరోజిని ప్రముఖ పాత్ర నిర్వహించింది. ఆడవాళ్ళ పాత్రలు అప్పటి వరకూ పురుషులు ధరిస్తుండగా, స్త్రీ పాత్రల్ని స్త్రీలే నటించాలనే ధోరణి ప్రబలింది. అందుకు నాందిగా 'అపనింద' నాటకంలో సరోజిని టైటిల్ రోల్ నిర్వహించారు. శభాష్ అనిపించారు. అందులో హీరో హీరోయిన్ లు

అన్నాచెల్లెళ్ళు! తాతినేని అన్నపూర్ణ, పల్లం రాధారుక్మిణి, కోడూరి అచ్చయ్య, పల్లం నరసింహారావు, అట్లూరి రామారావు, చదలవాడ కుటుంబరావు, లక్ష్మి పెరుమాళ్ళు, అట్లూరి కేశవరావు ఇందులో నటించారు.

సుంకర రాసిన అట్లూరి సీతారామరాజు బుర్రకథను సరోజిని కొన్నివందల సభలలో ప్రదర్శించి, జనాన్ని ఏడిపించి, నవ్వించి, కవ్వించి, కదన రంగానికి పురికొల్పారు. కథలో పట్టు అలాంటిది. రచనలో ఉన్న లగుబిగువులను సరోజిని చెప్పడంలో ఇంకా రాణించింది. కొన్ని పర్యాయాలు సరోజిని హాస్యం కూడా చెప్పేవారు. తాపీ రాజమ్మ రాజకీయాలు చెబుతూ వంతపాడగా, కొన్ని సందర్భాలలో

రాధా రుక్మిణి కథ చెప్పేవారు. నవ్వించడంలోను ఏడిపించడంలోనూ ఉత్తర దక్షిణ ధృవాల పాత్ర నిర్వహణ చేసి మెప్పించడం సరోజినే సాధకురాలని, కీ.శే. ఎల్.వి.ప్రసాద్ అనేవారు.

కల్చరల్ స్వామ్స్ తో ఆరంభించి ప్రజా నాట్యమండలిలో పరిణతి చెందిన సరోజిని కమ్యూనిస్టు పార్టీలో కష్టించి పూర్తి వర్కర్ గా నెలకు 25 రూపాయలు మాత్రమే తీసుకుని పనిచేశారు. పి.సి.జోషి కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యదర్శిగా పదవి నుండి తొలగించబడిన సందర్భంగా, సరోజిని, మధుసూదన రావులు రాజీనామా ఇచ్చి మద్రాసు చేరి జీవితంలో మరో మలుపు తిప్పారు.

ప్రజానాట్యమండలి నుండి వైదొలగిన అనంతరం సరోజిని సాంస్కృతిక ప్రదర్శనల్ని డి.వి.నరసరాజు మెచ్చుకుంటుండేవారు. మద్రాసులో సరోజిని చాలా కష్ట జీవితం గడిపారు. డబ్బింగ్ వాయిస్ లు ఇచ్చారు. సినిమాలలో చిన్న వేషాలు వేసేవారు. రాజారావు 'పుట్టిల్లు' సినిమాలో లేడీ డాక్టర్ గానూ, మాగోపీ, పసుపుకుంకుమ చిత్రాల్లో నటించారు. ఆమె భర్త వి.మధుసూదనరావు డ్రీల్ మాస్టర్ శిక్షణ పొంది, మద్రాసులో సినీ టెక్నీషియన్ గా జీవితం ఆరంభించారు. ఆయన తీసిన తొలి చిత్రం 'సతీ తులసి'కి కొంతమేరకు ఆర్థిక సహాయం చేసింది సరోజిని అంటే వింతగా, ఆశ్చర్యంగా వుంటుంది. 'సతీ తులసి' సఫలం కావడంతో మధుసూదన రావుగారి సినీ జీవితం విజయపరంపరకు నాంది పలకగా, ఆయన విక్టరీ మధుసూదనరావు కాగా సరోజిని విశ్రాంతి తీసుకోగలిగింది. వారికి వీణ, వాణి అనే ఇద్దరమ్మాయిలు.

సరోజిని గొంతు చివరివరకూ చెక్కుచెదరకుండా వుండగా పాతపాటలు అప్పుడప్పుడూ పలికిస్తూనే వుండేది. మద్రాసులో తొలి అభ్యుదయ రచయితల సభలలో 'చెయ్యెత్తి జైకొట్టు తెలుగోడా' (వేములపల్లి శ్రీకృష్ణ గేయం) పాడిన సరోజిని పాత

స్మృతులను చెపుతుండేవారు. పులుపుల శివయ్య రాసిన 'పలనాడు వెలలేని మాగాణిరా' (బి.గోపాలం పాడారు), కొండేపూడి లక్ష్మీనారాయణ 'పిల్లలూ నీ పిల్లలూ' గేయం ఆప్యాయంగా ఆలాపిస్తూ రికార్డు చేసుకొన్నారు సరోజిని.

కమ్యూనిస్టు పార్టీ సరోజిని ప్రజానాట్యమండలి పాత్రకు మెచ్చుకోలుగా సన్మానించగా, అందులో 'మా తెలుగుతల్లికి మల్లెపూదండ' పాడి హర్షధ్వనాల మధ్య అందరి శ్లాఘనీయాలు ఆమె హైదరాబాదులో అందుకున్నారు. పుచ్చలపల్లి సుందరయ్య, రామచంద్రారెడ్డి, మానికొండ సూర్యవతి, కొమరాజు అచ్చమాంబలతో తన అనుభవాలు, జ్ఞాపకాలు వల్లించేవారు. పి.సి. జోషిని విస్మరించరాదని సరోజిని పదే పదే అంటుండేవారు. త్రిపురనేని గోపీచంద్ తీసిన 'లక్ష్మమ్మ కథ' సినిమా అంటే సరోజినిగారికి ఎంతో ఇష్టం.

ఇనుప తెరలు

కీ.శే. కొప్పరపు సుబ్బారావు ప్రసిద్ధ నాటకం 'ఇనుప తెరలు'లో తల్లి పాత్రగా సుబ్బారావుగారి భార్య సరోజిని ధరించగా, కుమార్తెగా వి. సరోజిని వేసి సర్వత్రా మెప్పుపొందారు. ఇందులో ఇన్సెప్టర్ గా డి.వి.నరసరాజు వేశారు. సుబ్బారావు నాటక రచనలోనేగాక, స్టేజి గురించి కూడా నిపుణులు. సాంకేతికంగా స్టేజి ఎలా వుండాలి, పాత్రలు ఔచిత్యాన్ని ఏ విధంగా పాటించాలి అనే వివరాలు రాశారు. కీ.శే. ఆలపాటి రవీంద్రనాథ్ 'ఇనుపతీగలు' నాటకంతోపాటు మార్షిన్ లో స్టేజి గురించిన వివరాలతో విపుల గ్రంథాన్ని వెలువరించారు.

శ్రీ శ్రీ - సరోజిని

శ్రీ శ్రీ మద్రాసులో డబ్లింగ్ సినిమాలకు మాటలు, పాటలు రాశారు. అందులో ఆయన చాలా నైపుణ్యం కనబరిచేవారు. ఆ సినిమాలలో కొన్నింటికి సరోజిని వాయిస్ ఇచ్చింది. ఆ విధంగా సరోజిని, శ్రీశ్రీలు చాలా సన్నిహితులై, కుటుంబ మిత్రులయ్యారు. 'జింబో' సినిమా ఆనాడు అందరినీ ఆకట్టుకున్న అడవి చిత్రం. సరోజిని అందులో అచల సచ్ దేవ్ కు వాయిస్ ఇచ్చి, అద్భుతంగా తన ప్రతిభ కనబరచారు. శ్రీ శ్రీ గేయాలలో 'బిక్కుకి' పాడి, వీడియో చిత్రం తీశారు. ఆమె పాడగా ఎవరైనా వింటే ద్రవించిపోవాల్సిందే. తమ తోటలోని ఒక ముసలమ్మను అందులో పాత్రగా పెట్టి, బిక్కుకి పాటను సరోజిని ఆలాపించారు.

సరోజిని నటించిన మరికొన్ని నాటకాలలో 'పోతుగడ్డ', 'మావూరు', 'గాలిమేడలు' పేర్కొనదగినవి. అపనింద నాటకాన్ని ప్రప్రథమంగా బెజవాడ రామాటాకీస్ లో నాటి కమ్యూనిస్టు పార్టీ కార్యదర్శి పి.సి.జోషి సమక్షంలో వేశారు నాటక ప్రదర్శన. అందులో సరోజిని నటన ప్రజాదరణ పొందినదనడానికి నిదర్శనంగా, అదే నాటకాన్ని ఆ రోజు రాత్రే మరోసారి రామాటాకీస్ లో తప్పనిసరిగా ఆడాల్సి వచ్చింది. పి.సి.జోషి ప్రోత్సాహంతో ప్రారంభమైన ప్రజానాట్యమండలిలో సరోజిని సరోజిని రాణించినందుకు ఆయన ఉప్పొంగిపోయేవారు. జోషి పదవిలో నుండి తొలగిన అనంతరం కూడా సరోజిని ఢిల్లీ వెళ్ళి ఆయన్ను సందర్శించి వచ్చింది. పి.సి.జోషి అంటే విపరీతమైన అభిమానాన్ని చూపి, సరోజిని జోహార్లు అర్పిస్తుండేవారు.

ఎన్.టి.ఆర్. - సరోజిని

కీ.శే. ఎన్.టి.రామారావు రాయలసీమ కరువు బాధితులను ఆదుకోడానికి నాటకాలు వేశారు. ఆ ప్రదర్శనలలో సరోజిని తన పాత్ర నిర్వహించి, మెప్పు పొందారు. అందులో ఒక గొప్ప విశేషం వుంది. సరోజిని కుమార్తె ఆస్తుత్రిలో చావు బ్రతుకుల మధ్య కొట్టుమిట్టాడుతుండగా, రామారావు పిలుపు అందుకొని సరోజిని నాటక ప్రదర్శనలకు వెళ్ళింది. ప్రతిక్షణం పాప కంటి ఎదుట మెదులుతుండగా, సరోజిని కన్నీళ్ళు తుడిచి, ఓదార్చి, ధైర్యం చెప్పి, ఎన్.టి.రామారావు ఆమెకు స్ఫూర్తి ఇచ్చారు. వారు ప్రదర్శనలు ముగించుకొని వచ్చేసరికి పాప బ్రతికిందనే తృప్తి, రాయలసీమవాసులకు కరువులో ఆదుకున్నామనే సంతృప్తి సరోజిని జీవితంలో మరపురాని ఘట్టంగా మిగిలింది.

'కరువు రోజులు' అనే హాస్య నాటికలో సరోజిని, ఆమె మరో కుమార్తె వీణ నటించారు. నాడు ఎన్.టి.రామారావు తయారు చేసిన నాటక దశలో జి.వరలక్ష్మి, గుమ్మడి, పేకేటి శివరాం, పుండరీకాక్షయ్య, బలరాం, కమల హాస్యనటుడు బాలకృష్ణ వున్నారు. రాయలసీమ ప్రజలు రామారావు చేయూతను మరచిపోలేకపోవడానికి అదొక పెద్ద మలుపు.

శ్రీమతి సరోజిని వంటి కళాకారుల అనుభవాలు, జ్ఞాపకాలు ఓరల్ హిస్టరీగా తెలుగు యూనివర్సిటీగాని, తెలుగు అకాడమీ కానీ రికార్డు చేస్తే బాగుండేది. రికార్డులు సృష్టించిన సరోజిని 5వ తరగతి మాత్రమే చదివినదంటే నమ్ముతారా? ఆమె పాటలు విన్నవారు సరోజినికి శాస్త్రీయ సంగీతం రాదంటే ఆశ్చర్యపడతారు!

1996లో చివరిసారిగా సరోజిని మా ఇంట్లో మా మనవడు రోహిత్ తో ఆడుకున్నారు. అమెరికా నుండి తొలిసారి హైదరాబాదు వచ్చిన రోహిత్ ఏడాదిన్నర వయస్సు. తెలుగు రాదు. చుట్టూ అందరూ తెలుగులో మాట్లాడుతుంటే మౌనంగా వుండేవాడు. సరోజిని ఆశువుగా తెలుగులో పాట అల్లి ఇంపుగా పాడారు. ఆమె స్వరం రోహిత్ కు ఆకర్షణీయంగా వినిపించింది కాబోలు.

సోఫా ఎక్కి చప్పట్లు కొట్టి ఎగిరాడు. అందరం ఆశ్చర్యపోయాం. సరోజిని చిన్నపిల్లల్ని ఎలా ఆకట్టుకోగలదో ఇదొక గొప్ప ఉదాహరణ. ఆ పాటను రికార్డు చేసి మాకు అందజేశారు. ఇదే ఆమెతో చివరిసారి గడపటం. 1999లో ఆమె చనిపోయేనాటికి నేను అమెరికాలో ఉండటం వలన చూడలేకపోయాను.

తెలుగు సాహిత్య సౌరభాలను ప్రపంచానికి చాటి చూపిన ధూళిపూడి ఆంజనేయులు(1924-1998)

తెలుగు రానివారికి, వచ్చినా చదవలేనివారికి ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యపు సౌరభాలు విరజిమ్మిన ధూళిపూడి ఆంజనేయులు తెలుగులో ఏమీ రాయలేదు. రాసిందంతా ఇంగ్లీషులోనే ఉన్నది. అదీ ఆయన ప్రత్యేకత. పుట్టింది సిసలైన తెలుగు గ్రామం మోపరులో (తెనాలి తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా) తొలి చదువు తురుమెళ్ల స్కూలులో. ఉన్నత విద్య మదరాసులో. ఆంజనేయులు కేంద్ర ప్రభుత్వ సమాచార శాఖలో విదేశీ పత్రికలో ఎడిటర్ గా ఢిల్లీ నుండి పనిచేశారు. అదే శాఖలో ప్రసార సాధనాల విభాగంలో హైదరాబాదులో చేశారు. ఆలిండియా రేడియోలో కొన్నాళ్ళు కృషి చేశారు. ఉద్యోగ రీత్యా ఇలాంటివి ఎన్ని చేసినా సాహిత్యాభిమానాన్ని కొనసాగిస్తూ, వ్యాసాలూ, పుస్తకాలూ రాశారు. మదరాసులో వుండగా

హిందు ఇంగ్లీషు దినపత్రికలో ప్రతివారం 'బిట్టిన్ యు అండ్ మి' అనే శీర్షికన కొన్నేళ్లు రాశారు. మదరాసులోనే పత్రికా రచయితల సంఘంలో కూడా బాగా శ్రద్ధ వహించి పనిచేశారు.

ఆంజనేయులు మితభాషి. సున్నిత సంభాషణ చేసేవారు. అతి సున్నితమైన హాస్యం రచనలలో చూపేవారు. అయితే ఆయన తెలుగు సాహిత్యాన్ని ఔపోసనం పట్టారు. తెలుగులో ఎందుకు రాయలేదో తెలియదు గానీ, తెలుగు రచయితలను తెలుగు సాహిత్య లోతుపాతులను అనేక వ్యాస రూపాలుగా పుస్తకాలుగా రాసి ఎనలేని సేవ చేశారు. ఇంచుమించు అదేధోరణిలో సుప్రసిద్ధ తెలుగు జర్నలిస్టుల గురించి కూడా రాశారు. అందులో సి.వై. చింతామణి, కోటంరాజు పున్నయ్య, కుందుర్తి ఈశ్వర దత్తు, కోటం రాజు రామారావు, ఎం. చలపతి రావు, నార్ల వెంకటేశ్వరరావుపై మంచి జీవిత వివరాలతో అంచనాతో కూడిన వ్యాసాలు రాశారు. ఎన్నో సాహిత్య సభలలో పాల్గొని అనుభవాలను పంచుకున్నారు.

ఆంజనేయులు ఆదిలక్ష్మిని వివాహం చేసుకున్న తరువాత ఆమె రష్యాలో భారతీయ విభాగపు రేడియోలో పనిచేసింది. ఆమె పనిచేస్తుండగా ఆంజనేయులు యూరోప్ అంతా పర్యటన చేశారు. ఆ పర్యటన అనుభవాలను అందరివలె కాక చాలా చక్కని మార్గదర్శకాలుగా 'విండో టు ది వెస్ట్' అనే శీర్షికన రాశారు. మాస్కోలో పనిచేస్తున్న ఆదిలక్ష్మి ఒకమ్మాయిని ప్రసవించింది. కానీ ఆంజనేయులను విచార ప్రపంచంలో వదిలేసి ఆమె అక్కడ మరణించింది. అప్పుడు సోవియట్ కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వం ఆ పసిపాపను పెంచే బాధ్యత స్వీకరించింది. ఆ పాపకు సాన్యా అని పేరు పెట్టారు. ఆంజనేయులు తన బిడ్డను కొన్నేళ్లు అక్కడ పెరగనిచ్చి మదరాసు తీసుకు వచ్చి, తన దగ్గరే అట్టిపెట్టుకున్నారు. ఆమెకు శాంతిశ్రీ అని పేరు పెట్టుకున్నారు. ఆమెకు యుక్తవయస్సు వచ్చిన తరువాత సోవియట్ పౌరురాలిగా అట్టిపెట్టుకుంటారా? లేక మీ దగ్గరే వుంచుతారా అని ప్రభుత్వం అడిగింది. ఆంజనేయులు తన దగ్గరే అట్టిపెట్టుకుంటామని చెప్పేసరికి అక్కడి ప్రభుత్వ నిబంధనల ప్రకారం ఆ అమ్మాయి పేరిట బాంకులో జమకూడిన డబ్బును ఆంజనేయులుగారికి అప్పగించేశారు. శాంతిశ్రీ తండ్రికి దీటుగా మేధావిగా పరిణమించి పూనా యూనివర్సిటీలో ప్రొఫెసర్ గా ఉన్నది.

నిరంతర రచనలు సాగించిన ఆంజనేయులు సుప్రసిద్ధ సంఘసంస్కర్త, రచయిత, పరిశోధకులు, కందుకూరి వీరేశలింగంపై చక్కని గ్రంథాన్ని వెలువరించారు. ఇంచుమించు అదే స్థాయిలో కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిపై మోనోగ్రాఫ్ రాశారు. అలా రాస్తున్నప్పుడు నా సహాయం కూడా కోరారు. యధాశక్తి నేను తోడ్పడగా తన ప్రచురణలో నాకు ధన్యవాదాలు చెప్పారు. తరువాత 'ఆథర్ యాజ్ ఆర్టిస్ట్' అనే ఆయన రచన సాహిత్య విమర్శలో చక్కని స్థాయిని సమకూర్చుకున్నది. ఆయన ఎంపిక చేసుకున్న విషయమే ఆకర్షణీయమైనది. తరువాత జీవితచరిత్రలు రాయటంలో తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు, అనుసరించవలసిన పద్ధతులు ఉన్నత స్థాయిలో చెబుతూ 'ది ఆర్ట్ ఆఫ్ బయోగ్రఫీ' రాశారు. నెహ్రూ జీవితచరిత్ర నిశిత పరిశీలన గావించారు. నిరాద్ చౌదరి రచనలు ఆయనకు ప్రత్యేక ఆకర్షణ. సాహిత్య విమర్శలో ప్రమాణాలను విశదీకరిస్తూ దేశ విదేశాలలోని స్థాయిని పాఠకులకు చూపారు. ఎందరో రచయితలు అనేక అంశాలు ఇంగ్లీషులోకి అనువాదం చేసిన తీరును ఆంజనేయులు పరిశీలించి అనువాదాలు ఎలా వుండాలి అనే అంశం కూడా రాశారు.

తెలుగు సాహిత్యంపై ఆదర్శప్రాయమైన రచన

కలకత్తాలోని రైటర్స్ వర్క్ షాప్ వెలువరించిన యాస్పెక్ట్స్ ఆఫ్ తెలుగు లిటరేచర్ (Aspects of Telugu Literature) తెలుగు సాహిత్య ధోరణులు ప్రచురించారు. అదొక ప్రమాణ గ్రంథంగా తెలుగేతర పాఠకులు స్వీకరించారు. ఇందులో మార్గదర్శకులను ఉన్నత స్థాయిని చేరుకున్న వారిని దృష్టిలో పెట్టుకుని రాశారు. ఆయన తన రచనకు స్వీకరించిన పేర్లు ఆయన ధోరణికి అద్దం పడతాయి. తెలుగు వారికి తొలి నిఘంటువు అందించిన సి.పి.బ్రౌన్ అందులో ఒకరు. తెలుగు వారికి ఏదో ఒక విధంగా ఇంటింటి రచయితలుగా, కవులుగా మారిన బమ్మెర పోతన, వేమన, క్షేత్రయ్య ఆయన విశ్లేషణకు గురయ్యారు. తరువాత కందుకూరి వీరేశలింగం, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి, శ్రీశ్రీ, సి.నారాయణరెడ్డి, దాశరథి, ఆలూరి బైరాగి, పి.వి.రాజమన్నార్, భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు, పాలగుమ్మి పద్మరాజు, బుచ్చిబాబు, నందూరి సుబ్బారావు. ఇల్లందల సరస్వతీదేవి, ద్వివేదుల విశాలాక్షి, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, గిడుగు సీతాపతి, తాపీ ధర్మారావు, శ్రీవాత్సవ, ముట్లూరి కృష్ణారావు, నార్ల వెంకటేశ్వరరావు ఉన్నారు.

అటు విదేశాలలోని తెలుగువారు గానీ, తెలుగు రాని మరెవరైనా గాని ఈ రచనను స్వీకరిస్తే తెలుగు సాహిత్యసారాన్ని పిండి చూపినట్లనిపిస్తుంది. చివరి దశలో విప్లవ కవులు, మరికొన్ని కవితా ధోరణులు, అలా చూపి వదిలేశారు. వీటిలో సంక్షిప్తంగానైనా ఒక్కొక్క రచయిత ధోరణులను శైలిని, రామణీయకతలను, సాహిత్య మాధుర్యన్ని, చదివించేటట్లు ఆంజనేయులు పరిచయం చేశారు. ఇది తెలుగు భాషకు బాగా ప్రచారం తెచ్చిపెట్టే ఇంగ్లీషు రచన.

ఆంజనేయులు, తన రచనను సుప్రసిద్ధ రచయిత విమర్శకుడు పత్రికా సంపాదకుడు, రాజ్యసభ సభ్యుడు నార్ల వెంకటేశ్వరరావుకు అంకితం చేశారు.

మరొక విశేషం ఏమంటే నార్ల వెంకటేశ్వరరావు తన ఇంగ్లీషు రచనలను ఆంజనేయులుకి ఇచ్చి ఆయన పరిశీలన విమర్శ, దిద్దుబాట్లు, అయిన తరువాతనే ప్రచురించేవారు. అది ఆయన ప్రతిభకు గుర్తింపు. అత్యంత అధునాతన రచయితల వరకు ఎప్పటికప్పుడు తన పరిశీలనను చేస్తూనే పోయిన ఆంజనేయులు అనేక సాహిత్య, జర్నలిస్టు సభలలో పాల్గొని ప్రసంగించేవారు. ఇంట్లో చక్కని గ్రంథాలయాన్ని అమర్చుకున్నారు కూడా. మరొక్క విశేషం ఆయన సంగీత ప్రియుడు. క్లాసికల్ మ్యూజిక్ పట్ల బాగా ఆభిమానంగా వుండేవారు. కచేరీలకు వెళ్ళి, ఆస్వాదించేవారు. ఆయనతో 1960 నుండి పరిచయం పెరగటమే కాక, సన్నిహితంగా కుటుంబ మిత్రుడుగా ఉండగలగటం నా జీవిత విశేషాలలో ఒకటి.

విశ్వనాథ

ఆంజనేయులు తన రచనలలో విశ్వనాథ సత్యనారాయణకు అత్యంత ప్రాధాన్యతనిచ్చి, పరిశీలన చేశారు. విశ్వనాథ చేబట్టని సాహిత్యప్రక్రియంటూ లేదని ప్రపంచంలోనే ఏ సాహిత్యవేత్తతోనైనా పోల్చి ఆయన రాసిన బృహత్తర సాహిత్యాన్ని గుర్తించవచ్చున్నారు. విమర్శను విపరీతంగా ఎదుర్కొన్న విశ్వనాథ తన అభిప్రాయాలు కూడా అంతే ఘాటుగా వెల్లడించారు అన్నారు.

ఎవరికి ఇష్టమున్నా లేకపోయినా విశ్వనాథను అశ్రద్ధ చేయటానికి మాత్రం వీలులేదన్నారు. విశ్వనాథ రచనలలో సాహిత్య ప్రసంగాలలో వ్యక్తమయిన కొన్ని విషయాలను ఆంజనేయులు ప్రస్తావించి అది వివాదాలకు ఎలా దారితీశాయో ఉదాహరణగా చూపారు. మచ్చుకు:

- ఆంధ్రులు భారతీయులలోనే ఉన్నత స్థాయికి చెందిన సంస్కృతీపరులు. యూరోపు వారు ఆటవికులు.
- ఇంగ్లీషు విద్య భారతీయ సంస్కృతిని పతనం చేసింది.
- నన్నయ, తిక్కనలతో మధుర రచనలతో పోల్చితే, షేక్స్ పియర్ రచనలు అతి మోటుగా వ్యక్తమయినవి.
- భారతదేశ చరిత్రని రాసిన బ్రిటిష్ వారు అబద్ధాలకోరులు.
- ఇంగ్లీషు రచయితలతో పోల్చితే కొవ్వలి రచనలు స్వీకరించదగినవి.
- తెలుగువారు, ప్రపంచంలోనే ప్రత్యేక జాతి. అన్ని భాషలకు వెలుగు చూపగల తెలుగు మాధుర్యం కవితలో చాలా గొప్పది.
- హిందువుల కులవ్యవస్థ అత్యంత అదృతమైనది.
- ఇలాంటి భావాలు విశ్వనాథ ధైర్యంగా వెల్లడించారు. అతన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి ఈ భావాలు తోడ్పడ్డాయి. (గ్రింప్సెన్ ఆఫ్ తెలుగు లిటరేచర్ -పేజీ 57-58).

శ్రీశ్రీ

కొత్తదనం మానవాళి కలిపితే కవిత్వం అవుతుందని శ్రీశ్రీ భావంగా ఆంజనేయులు భాష్యం చెప్పారు. 1930 ప్రాంతాలలో ఆంధ్రా యూనివర్సిటీలో లైబ్రేరియన్ గా పనిచేస్తున్న అబ్బూరి రామకృష్ణారావు లండన్ లోని ప్రోగ్రెసివ్ రైటర్స్ అసోసియేషన్ ప్రణాళిక శ్రీశ్రీకి అందించారు. ఇది జరిగిన తరువాతనే శ్రీశ్రీ మార్క్సిస్ట్ గా మారాడన్నారు. మహాప్రస్థానం, మరో ప్రపంచం రాసిన చాలా కాలానికి గానీ కమ్యూనిస్టు పార్టీలు వాటిని గుర్తించి ప్రచారంలోకి తేగా శ్రీశ్రీకి మంచి పేరొచ్చిందన్నారు. 1972లో కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ ఇచ్చిన అవార్డును బహిరంగంగా త్యజించిన శ్రీశ్రీ చాటుగా వెళ్ళి ఆ డబ్బుతెచ్చుకోవడాన్ని చూపి సిద్ధాంతాలకు తగ్గట్టుగా ఆచరించలేదన్నారు.

తాపీధర్మారావు

పెళ్ళి దాని పుట్టుపూర్వోత్తరాలు, దేవాలయాలమీద బూతుబొమ్మలెందుకు? అనే రచనలతో యువతలను ఆకట్టుకున్న తాపీ ధర్మారావు 'పృథ్వీయోల్లాసం' రాసి అనేక దశాబ్దాలు వెల్లడించకుండా అట్టిపెట్టుకున్నారని 1968లో అది ప్రచురితం కాగా సాహిత్య అకాడమీ దానికి గుర్తింపు ఇచ్చిందని ఆంజనేయులు వెల్లడించారు.

సి. నారాయణ రెడ్డి

ఉపన్యాసకుడుగా పరిశోధకుడుగా పేరొందిన నారాయణ రెడ్డి సినిమాలకు రాసిన పాటలు మాటల వలన మంచి పేరు తెచ్చుకున్నాడన్నారు.

వి. ఆర్. నార్ల

మాటామంతి పిచ్చాపాటి వ్యాసాలు రాసిన నార్ల జర్నలిస్టుగా సుప్రసిద్ధుడని నార్లమాట మకుటంతో పద్యాలు బాగా ఆకట్టుకున్నాయని కొత్తగడ్డ నాటకాలు ప్రదర్శనయోగ్యంగా సమాజంపై ముద్ర వేశాయని అన్నారు. మానవవాదిగా పరిణమించిన నార్లను పాఠకులకు చూపారు.

స్త్రీ రచయిత్రులలో నమూనాగా ద్వివేదుల విశాలాక్షి, ఇల్లిందల సరస్వతీదేవిని సంక్షిప్తంగా ప్రస్తావించారు. స్థలాభావం వల్ల మిగిలిన రచయిత్రులను చూపలేకపోయానన్నారు. ఆధునిక తెలుగు కవితా ధోరణులు అతి సంక్షిప్తంగా మార్కిస్టు సోషలిస్టు అతివాద ధోరణులు పై పైన ప్రస్తావించారు. కథలలో యండమూరి వీరేంద్రనాథ్ వరకు ఎవరు ఎలాంటి ప్రక్రియలు చేస్తున్నదీ గమనించారు. దిగంబర కవుల ప్రస్తావన తెచ్చి శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి చేసిన నిశిత పరిశీలనలను గమనించమన్నారు. ఆ విధంగా తెలుగు సాహిత్య పురోగతిని ఒక శతాబ్దం పాటు జరిగిన పరిణామాలను ఆంజనేయులుగారు అతి చాకచక్యంగా లోకానికి వెల్లడించారు.

తెలుగు సాహిత్యపు ప్రక్రియలు ప్రముఖుల రచనలు ధోరణులు ఎవరికైనా చూపాలంటే నిస్సంకోచంగా ఆంజనేయులుగారి రచనలు రికమండు చేయవచ్చు.

ఆంజనేయులుగారితో సన్నిహితత్వం ఎంతో అనుభవాన్ని సమకూర్చగా ఎందరినో కలుసుకొనటం చర్చలు జరపటం ఒక పెద్ద సదవకాశం. మదరాసులో ఆయన వుండగా ఎన్నోసార్లు వెళ్లి హాయిగా సాహిత్య చర్చలు పుస్తక సమీక్షలు వివిధ రచయితలపై బేరీజులు వేసేవాళ్ళం. మేము ఇరువురం కలిసి మైలాపూరులో చందూర్, మాలతీచందూర్ దంపతులను కలియడం ఆహ్లాదకరమైన అనుభవం. వారి ఇంట్లోనే చిన్న ప్రెస్సు వుండేది. 'జగతి' అనే మాసపత్రికను ఒక గృహపత్రికగా నడిపేవారు. అందులో ముచ్చట్లు ప్రస్తావిస్తూ, ప్రచురించే ధోరణి పలకరింపులతో వుండేది.

దాశరథి కొన్నాళ్ళు ఆలిండియా రేడియో మదరాసు కేంద్రంలో ఉన్నారు. అక్కడకు వెళ్ళి, ఆయనతో కూడా కాలక్షేపం చేసేవారు.

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి ఇంటికి వెళ్ళగా ఆయన గొంతువద్ద ఎలక్ట్రానిక్ యంత్రం పెట్టుకుని మాట్లాడటం ఒక అనుభవం. సోవియట్ యూనియన్ రాయబార కార్యాలయం వద్దకు వెళ్ళినప్పుడు సెట్టి ఈశ్వరరావును కలుసుకునేవాళ్ళం. ఆయన కొన్నాళ్ళు, మాస్కోలో కూడా పనిచేసి వచ్చారు. అమెరికా రాయబార కార్యాలయంలో తెలుగు విభాగంలో పనిచేసిన బి.ఎస్.ఆర్. కృష్ణ, కె.వి. సుబ్బయ్య, వల్లభజోస్యుల భాస్కరరావుల వద్దకు వెళ్ళేవాళ్ళం . ఆంజనేయులుకు సంగీత ప్రీతి ఎక్కువ. అందువలన మదరాసులో జరిగే సంగీత కచేరీలకు నన్ను కూడా తీసుకు వెళ్ళేవారు. సుప్రసిద్ధ సంగీత విద్వాంసులను వినడం అలా తటస్థించింది. ఆ రోజులలో ఫుల్ బ్లైట్ స్కాలర్ షిప్పులు మంజూరు చేసే అమెరికా కార్యాలయం మదరాసులో వుండేది. అందులో ద్వైవేదుల నరసింగరావు పనిచేసేవారు. ఆయన్ను ఆయన భార్య విశాలాక్షిని తప్పనిసరిగా కలిసేవాళ్ళం. నర్సింగరావు మానవవాది ఎమ్.ఎన్.రాయ్ అభిమాని. అదికూడా ఒక ప్రత్యేక ఆకర్షణ. ఆ విధంగా మదరాసు వెళ్ళినప్పుడల్లా అనుభవాన్ని సంతరించుకోవడం ఆంజనేయులు ద్వారా సాధ్యమయింది. అలాంటి అనుభవమే ఆయన ఢిల్లీలో పనిచేస్తున్నప్పుడు కూడా నాకు కలిగింది.

ఆవుల సాంబశివరావు

(1917 - 2003)

ఆవుల సాంబశివరావు ఆద్యంతాలూ న్యాయవ్యవస్థలో మునిగి తేలిన వ్యక్తి. ఆయన అడ్వకేటుగా ప్రారంభించి, హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా రిటైర్ అయిన తర్వాత కూడా లోకాయుక్తగా పనిచేసి వైస్ ఛాన్సలర్ గా కృషి చేసి జీవితమంతా మానవవాదిగా గడిపిన వ్యక్తి. సామ్యుడని, క్రమశిక్షణతో వ్యవహరించిన వ్యక్తి అని మంచి పేరు తెచ్చుకున్న సాహితీ మూర్తి.

తెనాలి దగ్గర మూల్పూరు గ్రామములో పుట్టిన సాంబశివరావు పసితనంలోనే తండ్రి ఆదెయ్యను కోల్పోయారు. తల్లి బాపమ్మ అతన్ని సుశిక్షితుణ్ణి చేసింది.

బాపమ్మ మాటతీరు లౌక్యం హుందాతనం, పొదుపరి తనం అంతా సాంబశివరావుకు పట్టుపడిన విద్యలు. వూళ్ళో వారి కుటుంబానికి వంశపారంపర్య ధర్మకర్తవ్య శివాలయం వుండేది. దానిపేరిట ఏటా అన్నదానాలవంటి కార్యక్రమాలు నిర్వహించేవారు. సాంబశివరావు పెరిగి హ్యూమనిస్టుగా హేతువాదిగా పనిచేస్తున్నప్పుడు ధర్మకర్తవ్య బాధ్యతలు ఆయనకు ఇబ్బందికరంగా పరిణమించాయి. ఉత్తరోత్తరా ఆయన సంతానం ఆ పనులు చేబట్టినట్లు గుర్తు.

గుంటూరు, మదరాసు, కలకత్తాలలో చదువు పూర్తి చేసిన సాంబశివరావు 1955లో తాత్కాలిక హైకోర్టు గుంటూరులో ఏర్పరచినప్పుడు అడ్వకేటుగా వృత్తి ప్రారంభించారు. కోకా సుబ్బారావు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా వుండేవారు. ఆయన క్రమశిక్షణలో వృత్తి నిర్వహించిన సాంబశివరావు హైదరాబాదు వచ్చిన తరువాత పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటర్ (1966) గా, హైకోర్టు న్యాయమూర్తి (1967)గా, ప్రధాన న్యాయమూర్తి (1978)గా ఎదిగి, హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా ఖచ్చితంగా సమయాన్ని పాటించేవారు. అందువలన మిగిలిన న్యాయమూర్తులు న్యాయవాదులు సైతం సమయానికి కోర్టుకు రావడం, చివరిదాకా వుండడం ఆనవాయితీ అయిపోయింది. అది ఆయనకు మంచి పేరు తెచ్చిపెట్టింది. ఆఫీసు వేళల్లో ఇతర కార్యక్రమాలకు వెళ్ళి వచ్చే పద్ధతులన్నీ ఆగిపోయాయి. ఆయన హయాంలో పేర్కొనదగిన తీర్పులు కొన్ని వచ్చాయి.

ఉపన్యసిస్తున్నవారు ఆవుల సాంబశివరావు,
కూర్చున్నవారు మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య, ఇన్నయ్య

ఏ వృత్తి చేపట్టినా ఏ పదవిలో వున్నా సాంబశివరావు హ్యూమనిస్టుగానే వున్నారు. కార్యక్రమాలు నిర్వహించేటప్పుడు ఉపన్యాసాలలోనూ, పెళ్ళిళ్ళు చేయింటంలోనూ మానవవాద పద్ధతుల్ని అనుసరించారు. మరొకవైపున సాహిత్య ప్రియుడుగా కార్యక్రమాలను నిర్వహిస్తూ రచనలు చేసేవారు. తెలుగు సాహిత్యంలో ఆయనకు ఇష్టమయిన సాహితీ పరులు కందుకూరి వీరేశలింగం, గురజాడ అప్పారావు, వేమన, త్రిపురనేని రామస్వామి, ఏటుకూరి వెంకట నరసయ్య, త్రిపురనేని గోపీచంద్ ఇత్యాదులు వుండేవారు. ఆయన రచనలలో కూడా త్రిపురనేని రామస్వామి, కందుకూరి వీరేశలింగం, త్రిపురనేని గోపీచంద్ పై సంచకలు వెలువరించడం,

సభలు జరపడం ఆనవాయితీగా వుండేది. ఆయన రచనలలో పునరుజ్జీవన పథం అనేది ముఖ్యంగా కనిపిస్తుంది. రాజ్యాంగపరంగా అటు ఇంగ్లీషులోనూ, తెలుగులోనూ పత్రికలలో ప్రమాణపూరిత మేగజైన్ లలో రాశారు. సాంబశివరావు కళాప్రియుడు, వివిధ కళాకారులను, కవులను చిన్నా పెద్దా అనే అరమరికలు లేకుండా ప్రోత్సహించేవారు. మదరాసులో రాజమన్నార్ వలె సాంబశివరావు కూడా ప్రదర్శనానికి పనికొచ్చే నాటికలు రాశారు.

ప్రత్యేకంగా బుద్ధుని తత్వం, ఆలోచనలు ఆయనను ఆకర్షించాయి. హైదరాబాదు మలక్ పేటలో ఇంటిముందు పెద్ద బౌద్ధ విగ్రహాన్ని పెట్టుకున్నారు. ఆస్తిక బౌద్ధుడు కాక హేతువాద బౌద్ధుడే ఆయనకిష్టం. హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి పదవీవిరమణ తరువాత ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ వైస్ ఛాన్సలర్ గా చేశారు.

ఆవుల సాంబశివరావు నేను చిరకాలంగా హ్యూమనిస్టు మిత్రులం. వయస్సులో చాలా తారతమ్యం వున్నప్పటికీ ఎమ్.ఎన్.రాయ్ మానవవాదం మమ్మల్ని సన్నిహితుల్ని చేసింది. 1960 ప్రాతం నుండి మేము హేతువాద మిత్రుమయ్యాం. నా పట్ల ప్రత్యేక ఆదరాభిమానాలతో నా పెళ్ళి సంబంధం ఆయన కుదిర్చారు. పింగళి వెంకట సుబ్బయ్య (నా మామ), సాంబశివరావు,

తార్కుండే హైదరాబాదు వచ్చి
నిజాం కాలేజీలో ఉపన్యాసం ఇచ్చినపుడు
ఎడమ నుంచి మొదటి వరుస వి.ఎం. తార్కుండే.
గోపాలరావు ఎక్స్‌ప్రెస్, ఆవుల సాంబశివరావు

మూల్యారు వాస్తవ్యులు బంధువులు కూడా. ఆయన నా సంబంధం మాట్లాడేటప్పుడు మానవవాదుల పెళ్ళిగానే కుదిర్చారు. ఆయనే స్వయంగా తెనాలిలో సెక్యూలర్ విధానంలో పెళ్ళి నిర్వహించారు. ఆ వివాహానికి మంత్రాలు లేని పౌరోహిత్యం జరిపింది ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి. వారు ఇరువురూ బంధువులే. ఆ తరువాత ఆవుల సాంబశివరావు కుమార్తె మంజులత (ఉత్తరోత్తరా తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం వైస్ ఛాన్సలర్) పెళ్ళిని హైదరాబాదులో సెక్యూలర్ పద్ధతిలో నేను జరిపించాను.

హైదరాబాదులో ఒకవైపున న్యాయవృత్తిలో వుంటూనే సాంబశివరావు ముమ్మరంగా హేతువాద, మానవవాద, కార్యక్రమాలలో పాల్గొన్నారు. అందులో ఆయన లేకుండా ఏ కార్యక్రమం వుండేది కాదు. భారత హేతువాద వుద్యమం కుంటుబడినప్పుడు

మదరాసులో ఆగిపోయిన ఇండియన్ రేషనలిస్ట్ మాసపత్రికను హైదరాబాదు నుండే నిర్వహించాము. సాంబశివరావు దానికి ప్రధాన బాధ్యత వహించారు. వివిధ నాయకులను పిలిపించి ఉపన్యాసాలు చెప్పించేవారు. ఎస్. రామనాథన్ వచ్చి, చివరి రోజులలో సందేశం ఇచ్చి వెళ్ళారు.

భారత హ్యూమనిస్ట్ అసోసియేషన్ అధ్యక్షుడుగా సాంబశివరావు పదవిని చేపట్టి భారతదేశమంతా పర్యటించి కార్యక్రమాలు నిర్వహించారు. రాడికల్ హ్యూమనిస్ట్ పత్రికలో వ్యాసాలు రాశారు. ఆయనకు ఉద్యమ పితామహుడైన ఎమ్.ఎన్. రాయ్ తో స్వయంగా పరిచయం వుండేది. ఆ తరువాత ఆలిండియా హ్యూమనిస్ట్ ప్రముఖులందరితోనూ వ్యక్తిగత పరిచయాలుండేవి. విదేశీ పర్యటన కూడా చేసి హ్యూమనిస్ట్ ఉద్యమాలను పరిశీలించారు.

ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ వైస్ ఛాన్సలర్ గా సాంబశివరావు ఉన్నప్పుడు మేమూ, మల్లాది రామమూర్తి స్వయంగా వెళ్ళి, ఎమ్.ఎన్.రాయ్ మానవవాద అధ్యయన కేంద్రం ఏర్పరచమని వి.యం. తార్కుండే వంటివారిని యూనివర్సిటీకి పిలిపించి ఉపన్యాసాలిప్పించమని విజ్ఞప్తి చేశాము. తానుకూడా అలాగే ఆలోచిస్తున్నానంటూ ఆయన ఏమీ చేయక పోవడం మాకు నిరుత్సాహాన్నిచ్చింది. హ్యూమనిస్టుగా సమాజంలో పేరొందిన సాంబశివరావు మంచి అవకాశాన్ని జారవిడిచారని అనిపించింది. తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం, ద్రావిడ విశ్వవిద్యాలయం, పద్మావతీ విశ్వవిద్యాలయం రూపొందడానికి ఆయన ఇచ్చిన నివేదికలు బాగా పనిచేశాయి. ఆయన వ్యాసాలను ఉపన్యాసాలను సంకలనం చేసి సంపుటాలుగా ఆయన తదనంతరం మంజులత వెలికి తెచ్చారు. సాంబశివరావు తెలుగులోనూ ఇంగ్లీషులోనూ ధారాళంగా సౌమ్యంగా మాట్లాడేవారు. ఒకప్పుడు బీహారు ముఖ్యమంత్రి బండారీ,

ఆంధ్రప్రదేశ్ గవర్నరుగా వుండగా లాంఛనప్రాయమైన ఉపన్యాసాలు మాని భావగర్భితమైన అంబేద్కర్ ఆలోచనలతో ప్రసంగించవలసిందిగా కోరారు. బండారీ ఆ కోరిక మేరకు అలాగే మాట్లాడేవారు.

కవుల సమావేశం నిర్వహించటంలో సాంబశివరావుకు ప్రత్యేక చాతుర్యం నైపుణ్యం వున్నాయి. ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి పెద్ద కుమార్తె జయశ్రీకి, డా. మేకా రాజగోపాలరావుకు 1963 మేలో పెళ్ళయింది. ఆ సందర్భంగా రాత్రంతా ఒక కవుల సమావేశం ఏర్పరిచారు. దానికి సాంబశివరావు అధ్యక్షత వహించారు. ఇంచుమించు 100 మంది కవులు పాల్గొన్న ఆ సమావేశం విచిత్రంగా జరిగింది. పెళ్ళి కుమార్తె ఇంటిపేరు ఆవుల కాగా, పెళ్ళి కుమారుడి ఇంటిపేరు మేకల. కవులు ఆవుల, మేకల ప్రస్తావన లేకుండా కవిత్వం రాయలేరు. అయితే ఆవుల సాంబశివరావు చమత్కారంగా సమయాన్ని పాటిస్తూ కవుల్ని అదుపులో పెడుతూ సమావేశం తెల్లవారేసరికి ముగించగలిగారు. అలాంటి విచిత్ర సన్నివేశాల్ని సాంబశివరావు ఎన్నో ఎదుర్కున్నారు.

ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ వైస్ ఛాన్సలర్ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డితో ఆయనకు పరిచయం వుండేది. సాంబశివరావు మానవవాద నాయకుడు రాయ్ అనుచరుడు గనుక రాయ్ పై జోకులు వేస్తూ సి.ఆర్.రెడ్డి మాట్లాడేవారు. దానికి నిభాయించుకుని తిప్పి కొట్టడంలో సాంబశివరావు చాకచక్యం ఉపయోగించేవాడు. ఇంచుమించు దేశంలో హ్యూమనిస్ట్ నాయకులు ఎవరు హైదరాబాదు వచ్చినా ఆయన్ను కలుసుకోకుండా వెళ్ళేవారు కాదు. సుదీర్ఘమైన మానవవాద

జీవితాన్ని గడిపిన సాంబశివరావు చివరి రోజులలో చూపు కోల్పోయారు. అయినప్పటికీ రాతకోతలు మానకుండా నిత్య కార్యకలాపాలు సాగించగలిగారు. చివరివరకూ ఆయనతో సన్నిహితంగా వుండే అవకాశం నాకు లభించింది.

శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి (1900 - 1977)

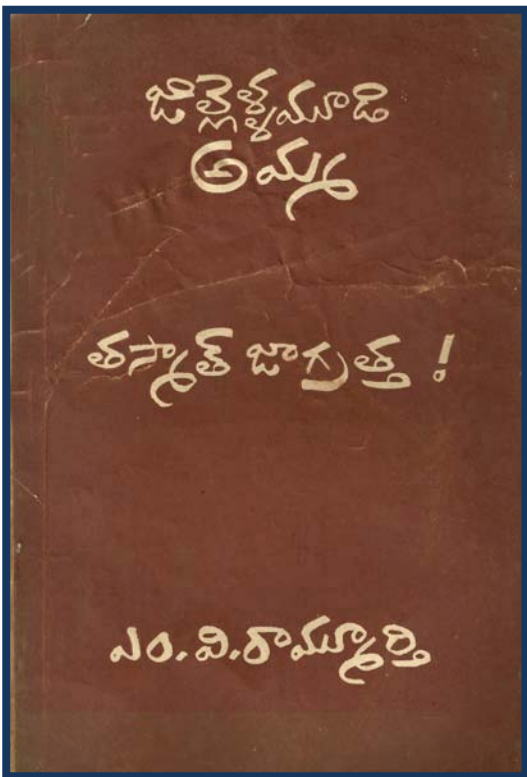
నా ఆప్తమిత్రులు కీ.శే. శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి ముప్పేట ముడివేసిన విశిష్ట వ్యక్తి. “ఆయనకూ, నీకూ పొత్తేమిటి, స్నేహమేమిటి” అని కొందరు ఆశ్చర్యం వ్యక్తం చేశారు. దానికి తోడు ఇద్దరి వయసులోను చాలా వ్యత్యాసం ఉండటం అలా భావించటానికి కారణం.

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు ‘సాక్షి’లో రాసినట్టు, ‘మడిగట్టుకుని గాయత్రీ మంత్రం జపిస్తూ నోట్లో చుట్ట పెట్టుకున్న భక్తుడివలె’ శ్రీపాద విచిత్ర ప్రవర్తన గల వ్యక్తి. ఆయన చదివింది, చెప్పింది, రాసింది ప్రధానంగా సైన్సు గురించి. ఆసక్తిని పెంచుకుని విమర్శలు చేస్తూ వ్యాస పరంపర అందించింది తెలుగు సాహిత్యంలో. ఒక వైపున బాబాలను, మాతల్ని ఖండిస్తూ వెక్కిరిస్తూ తానే స్వయంగా జిల్లెళ్ల మూడి అమ్మకు దాసోహమన్నాడు.

నేను ఉస్మానియా యూనివర్సిటీలో పిహెచ్.డి. చేస్తున్నప్పుడు ఆయన సహాయార్థం అప్పుడప్పుడు వెళ్ళి కలిసేవాడిని. నా పిహెచ్.డి. విషయం “ఆధునిక విజ్ఞాన

శాస్త్రాల తాత్విక ఫలితాలు”. అందుకు సహాయ పడడానికి శ్రీపాద వారు సంతోషంగా అంగీకరించారు (1967-68). ఆయనది ప్రధానంగా ఫిజిక్స్ సబ్జెక్ట్. డిపిఐ ఆఫీసులో ఒక పరిశోధనా సంఘంలో ఆయన పనిచేస్తుండేవారు. రోజూ వెళ్ళి ఆయన పని చెడగొట్టి నేను చర్చలు చేసి సలహాలు స్వీకరించేవాడిని. ఆయన ఇంటినుండి తెచ్చుకున్న భోజనాన్ని నాతో పంచుకునేవారు. కానీ, సమయం చాలక ఇంటికి రమ్మనేవారు. హైదరాబాదులో ద్వారకాపురి కాలనీలో ఆయన కుమార్తె అల్లుడు దగ్గర వుండేవారు. ఆయన అల్లుడు వి.పి. రామారావు, ఐ.ఎ.ఎస్ ఆఫీసర్. విద్యా శాఖలో కార్యదర్శిగా పనిచేసేవారు. నేను ఇంటికి వెళ్ళినప్పుడు తప్పనిసరిగా కలిసి కూర్చుని భోజనం చేసేవాళ్ళం. నా పిహెచ్.డి. విషయం చర్చ కాసేపు, తరువాత ఆయన అమ్మ భక్తి విషయం మరికొంత సేపు మాట్లాడుకునేవాళ్ళం. అమ్మ భక్తి విషయంలో మాట్లాడుకునేవాళ్ళం అనేకంటే హోరాహోరీ పోట్లాడుకునేవాళ్ళం అంటే బాగుంటుంది. అయినా అది మా స్నేహానికి, చర్చలకు అడ్డు రాలేదు. వినేవారు ఆశ్చర్యపడుతుండేవారు. జిల్లెళ్ళమూడి అమ్మ మాటలు, ఆయన నెమరువేస్తూ వాటికి రకరకాల అర్థాలు చెబుతూ రచనలు కూడా చేశారు. బాపట్ల సమీపంలో ఉన్న జిల్లెళ్ళమూడి వెళ్ళి వస్తుండేవారు. బాపట్ల కాలేజీలో కొన్నాళ్ళు ప్రిన్సిపాల్ గా చేస్తున్నప్పుడు పరిచయమైన ఈ అమ్మఆయనకు జీవితాంతం ప్రభావితం చేసిన వ్యక్తిగా మిగిలిపోయింది (1965). మనిషిలో చైతన్యత అనేది వివరించడానికి వీలులేని శక్తి అని అదే తనను అమ్మ దగ్గరకు పోవడానికి కారణమయిందని అనేవారు. ఈ విషయంలో ఆయన ఆంధ్రభూమి దినపత్రికలో వ్యాసాలు రాయడం నేను దానిపై విమర్శలు చేయడం కొన్నాళ్ళు సాగింది. అప్పట్లో గోరాశాస్త్రి ఎడిటర్ గా పొత్తూరి వెంకటేశ్వరరావు, వరదాచారి, సహాయ సంపాదకులుగా ఆంధ్రభూమిలో వుండేవారు.

శ్రీపాద వారు చెప్పే చైతన్యత (consciousness) పై ఆధునిక విజ్ఞాన పరిధిలో చాలా పరిశోధన జరుగుతున్నది. మానసిక శక్తి అనేది మెదడుకు సంబంధించిన విషయం. ఇది మానవులందరిలోనూ వుంటుంది. మెదడు నిర్వహించే ఈ కార్యక్రమం ఎలా వచ్చిందీ దీనికి మూలం ఏమిటి? ఇది ఎలా పనిచేస్తున్నది అనేది ఇంకా పూర్తిగా తెలియని మాట వాస్తవం. అయితే ఇది దివ్యశక్తి అని, మార్మికమైన విషయమనీ అనుకుంటే ముందుకు సాగలేం. మెదడు పనిచేసే తీరులో ఇంకా నిర్దుష్టంగా అవగాహన కాని విషయాలున్నాయి. దాని మూలాన మాతలు, బాబాలు వ్యాపారం చేస్తూవుంటే హేతువాదులు అభ్యంతర పెడతారు. తెలియనిది తెలుసుకోవటమే శాస్త్రీయ పరిశీలన. అంతా తెలుసు అని విజ్ఞానం చెప్పుదు. ఇది నిరంతర అన్వేషణకు సంబంధించిన విషయం. కానీ సైన్సు విధానాలు తెలిసిన శ్రీపాదవారు అక్కడ ఎందుకో గాని పక్కదారిన పట్టి, అమ్మ భక్తిలోకి మునిగిపోయారు. అందుకే మా వాదనలు జరిగేవి.

జిల్లెళ్ళమూడి అమ్మవిషయమై కూలంకషంగా పరిశీలించి, రాయమని

నా మిత్రులు కీ.శే. మల్లాది రామమూర్తిని అడిగాను. ఆయన నా మాటను గౌరవించి, లోతుగా పరిశీలించి పుస్తకం వ్రాశారు. దానిని ప్రసారిత పత్రికలోనూ, స్టేట్ బుక్ క్లబ్ తరపున పుస్తకంగా వెలువరించాం. రామమూర్తికి జిల్లెళ్ళమూడి అమ్మ వారి కుటుంబం పూర్వాపరాలన్నీ తెలుసు. అందువలన ఆయన క్షుణ్ణంగా పరిశీలన చేయగలిగారు. శ్రీపాదవారు ఆ పుస్తకం పై ఏమీ వ్యాఖ్యానించలేదు.

చివరలో శ్రీపాద రాజమండ్రిలో చనిపోయినప్పుడు ఆయన కోరికపై మృతదేహాన్ని జిల్లెళ్ళమూడి తీసుకెళ్ళారు కూడా.

సైన్సు సమర్థనలో దిట్ట

శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిని గురించి ఇప్పటి వరకు పేర్కొన్నది ఒక ఎత్తు అయితే ఆయన సాహిత్య రచనలు విమర్శలు, ఆయన సైన్సు రచనలు మరొక ఎత్తు. నన్ను ప్రధానంగా ఆకర్షించినవి ఆయన సైన్సు రచనలు. అందులోనే ఆయన నిజస్వరూపం కనిపిస్తుంది. ఎంతో జటిలమైన సైన్సు విషయాలను కూడా తెలుగులో అంత సరళంగా చెప్పిన వారు మరొకరు లేరని నా అభిప్రాయం. విజ్ఞాన సర్వస్వం పేరిట ఆయన సైన్సువ్యాసాలన్నీ భారతిలో ప్రచురితమయ్యాయి. 1950 ప్రాంతాలలోనే వీరి రచనలు వెలువడి కొనసాగాయి. సైన్సు విషయంలో ఆయన రాజీ పడేవాడు కాదు. ఒకసారి నందూరి రామ్మోహనరావు 'విశ్వరూపం' రాసి ప్రచురించగా అందులో ఉన్న దోషాలను ఆయన విమర్శించారు. అప్పుడు ఆంధ్రజ్యోతి సంపాదకులుగా వున్న నార్ల వెంకటేశ్వరరావు నందూరిని సమర్థిస్తూ కొన్ని దోషాలున్నప్పటికీ ఉత్తరోత్తర వాటిని సరిచేసుకుంటారని ముందు ప్రజలలోకి అవి వెళ్ళడం ముఖ్యమని రాశారు. దానిపై శ్రీపాద తీవ్రంగా స్పందిస్తూ సైన్సు విషయంలో అలాంటివి కుదరదని, తప్పులు పాఠకులలోకి వెడితే వారు సరిదిద్దుకోవటం కష్టమని కనుక నిర్దుష్టంగా రుజువైన వాటినే అందించాలని చాలా గట్టిగా రాశారు. ఈ విషయంలో నేను శ్రీపాద పక్షమే.

దిగంబర కవుల సమావేశం

1968లో నేనొక సాహిత్య చర్చా కార్యక్రమాన్ని ఏర్పాటు చేశాను. అప్పుడు దిగంబర కవులు ఒక పెద్ద ఉద్యమాన్ని సాహిత్యరంగంలోకి తీసుకువచ్చారు. వారందరినీ ఒకచోట సమావేశపరిచి దానికి అధ్యక్షత వహించవలసిందిగా శ్రీపాద వారిని ఆహ్వానించాను. ఆయన అంగీకరించి ఎంతో సమర్థవంతంగా సభ నడిపారు. ఇది హైదరాబాదులోని బర్మత్ పురాలో ఏషియన్ స్టడీస్ సంస్థలో నేర్పాం. అప్పట్లో ఆ సంస్థ కార్యనిర్వాహకుడుగా నేనుండేవాడిని. దానికి వి.బి.రాజు అధ్యక్షుడుగా, వి.కె.బావ, కార్యదర్శిగా వుండేవారు. హాట్ హాట్ గా జరిగిన ఆ సమావేశాన్ని నిర్వహించినందుకు శ్రీపాద నన్ను అభినందించారు. అప్పట్లో ఆ సభలో పాల్గొన్నవారు 1. నిఖిలేశ్వర్ (యాదవ రెడ్డి), 2. నగ్నముని (ఎమ్.హెచ్. కేవశవరావు) 5. చరబండ రాజు (బద్దం భాస్కర రెడ్డి) 6. జ్వాలాముఖి (వీరరాఘవాచార్యులు) 7. మహాస్వపు (కమ్మిసెట్టి వెంకటేశ్వరరావు), 8. భైరవయ్య (మన్మోహన్ సహాయ్) వీరందరూ నాకు మిత్రులు. పిలవగానే కాదనకుండా వచ్చి పాల్గొన్నారు. వారి హాట్ చర్చలో సమన్వయ పరచి సభను నిర్వహించటం శ్రీపాదవారికే సరిపోయింది. వీళ్ళందరినీ ఎలా రప్పించగలిగావయ్యా అని నన్నడిగారు. ఇటీవలే నగ్నముని నాతో మాట్లాడుతూ సభను గురించి నాకు బాగా జ్ఞాపకమున్నదన్నారు. అప్పట్లో ఆయన అసెంబ్లీ కార్యాలయంలో రిపోర్టరుగా పనిచేస్తుండేవారు. నిజాం కాలేజీలో ఫిలాసఫీ టీచర్

గా వుండగా జ్వాలాముఖి నాదగ్గర చదువుకున్నాడు. నిఖిలేశ్వర్ - నేను కొన్ని సమావేశాలలో పాల్గొనే వాళ్ళం. శ్రీపాద వారు అరమరికలు లేకుండా అటు సనాతనులకు, ఇటు ఆధునికులకు సమన్వయ కర్తగా ఉండగలిగారు.

మూఢనమ్మకాలు, జ్యోతిష్యం పూర్వపక్షం

అసలు శ్రీపాద - సైన్సు రచనలలో కనిపిస్తారు. ఆయన జ్యోతిష్యాన్నిగురించి, మూఢ నమ్మకాలను గురించి, గ్రహాలను గురించి రాస్తున్నప్పుడు నావలె ఖండనమండనల జోలికి పోకుండా సునిశితంగా పోలీసు దెబ్బలు కొట్టేవారు. సైన్సు ఏం చెబుతున్నదో ఆ విషయాలను చెప్పి వదిలేసేవారు. చదివిన పాఠకులకు విషయం అవగాహన అయ్యేది. చెప్పే తీరులో మార్పుకు దారితీసే మార్గాలుంటాయని ఆయన ఉద్దేశ్యం. శ్రీపాద రచనలు నేడు విస్తృతంగా ప్రచారంలోకి రావలసి వున్నాయి. పునర్ముద్రణ జరగవలసి వుంది.

శ్రీపాదవారు చేసిన రచనలలో పేర్కొనదగివి 'వైజ్ఞానిక గాఢాశతి', 'రాకెట్లు - ఆకాశయానం', 'ఇంటింటా విజ్ఞాన సర్వస్వం', 'విజ్ఞానసాధన', 'విజ్ఞాన వీధులు', 'మన భూమి - ఆకాశం', 'ఆంధ్ర శిల్పం', 'జైన శిల్పం', మరొక పేర్కొనదగిన కృషి - ఇంగ్లీషు - తెలుగు వైజ్ఞానిక పదాల నిఘంటువు. దీనిని ఇండియన్ నేషనల్ సైన్స్ అకాడమీ వారు ప్రచురించారు. వీరి సాహిత్య రచన 'అర్ధశతాబ్దిలో ఆధునిక కవిత్వం' తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం వెలువరించింది.

శ్రీపాద తెలుగు ఉపన్యాసాలు అటు సైన్సు మీద, ఇటు సాహిత్యం మీద సరళంగా మనోరంజకంగా, ఆసక్తికరంగా వుండేవి. ప్రత్యర్థుల వాదాలు ఖండించడంలో ఆయనది ఆరితేరిన విద్య. శ్రీపాదకు వాదనలో ఓటమి లేదని పేరుండేది.

శ్రీపాద తెలుగు సాహిత్యంలోను, ముఖ్యంగా సైన్సు వ్యాప్తిలోను తనదైన ముద్ర వేశారు.

ఇంతకూ సైన్సు సామాన్యులకందించటంలో సునిశితంగా మూఢనమ్మకాలను విమర్శించటంలోను దెబ్బకొట్టడంలోను ఆయన అందెవేసిన చేయి.

నవగ్రహాలపై జ్యోతిష్యం ఆధారపడి వుంటుంది. ఆ నవగ్రహాలు ఏవి అని శ్రీపాద శాస్త్రాధారంతో పేర్కొన్నాడు. అందులో జ్యోతిష్యం చెప్పే నవగ్రహాలు లేవు. ఖగోళ శాస్త్రంలో రుజువైన వాటిని పేర్కొన్నారు. - బుధుడు, శుక్రుడు, భూమి, అంగారకుడు, గురుడు, శని, వరుణుడు, ఇంద్రుడు, ప్లాటో. ఇందులో ప్లాటో విషయం సైన్సు ప్రకారం కొంత పక్కన పెట్టవలసి వచ్చింది. నవగ్రహాలు పేర్కొన్న చంద్రుడు, సూర్యుడు, రాహువు, కేతువు, లేవు. ఇదే నాస్తికులు, హేతువాదులు, అభ్యంతర పెట్టి జ్యోతిష్యాన్ని దుయ్యబడుతున్నారు. శ్రీపాద అలా చెయ్యకుండా శాస్త్రాధారంతోనే పోలీసు దెబ్బలు కొట్టారు. ఇలాంటివి ఆయన రచనల నిండా కనిపిస్తాయి. సైన్సు నిర్ధారణను ఖచ్చితంగా అంగీకరిస్తూ అడ్డొచ్చిన మూఢనమ్మకాలను సునిశితంగా పక్కన పెడుతూ వచ్చారు. అది ఆయన టెక్నిక్. ఆయన సైన్సు రచనల నిండా ఈ ధోరణి కనిపిస్తుంది. 'ఆంధ్ర పత్రిక', 'భారతి' మాసపత్రికలో చిన్న చిన్న అంశాలుగా ఈ విషయాలను అందించారు. సులభంగా చదవటానికి వీలుగా వుంటుంది. జటిలం అనిపించే విషయాలు కూడా

ఆయన కలంలో సరళంగా ప్రవహిస్తుంది. ఇంచుమించు హిందువులు, ఇతర మతస్థులు, అందులో చదువుకున్నవారు సైతం, నమ్ముతున్న ఆనేక అంశాలని ఆయన చాకచక్యంతో ఎదుర్కోగలిగారు. ఉదాహరణకు గర్భిణులు గ్రహణకాలంలో గ్రహణం చూడకుండా కదలకుండా పడుకోకపోతే గర్భ శిశువులకు ఏదో అంగవైకల్యమేర్పడుతుందంటారు. చదువుకున్నవారు సైతం మూర్ఖంగా నమ్మి పాటిస్తున్నారు. ఈ విషయాన్ని శ్రీపాద ఖండిస్తూ ఇది నిజం కానేకాదని అని రాస్తూ చంద్రగ్రహణం అంటే ఏమిటో చక్కగా వివరించారు. “గ్రహణ సమయంలో భోజనం చేయకూడదన్న వెణ్ణి నిషేధాన్ని నేను పాతికమార్లయినా అతిక్రమించాను. నాకు శూల నొప్పిరాలేదు. గ్రహణాలకి జీవాలమీద ఏ విధమైన ప్రభావం లేదు. ఉన్నదన్నవారు నిరూపించాలి” అని రాశారు. (ఇంటింటా విజ్ఞాన సర్వస్వం మొదటి భాగంలో “గ్రహాలంటే ఏవి” అనే శీర్షిక చూడవచ్చు).

కొరివిదెయ్యాలంటాయా? దెయ్యాలంటే ఏమిటి? చేతబడి అనేది వుంటుందా? మంత్రాలవల్ల బాధానివారణ చేయవచ్చునా? మంత్రంతో పాముకాటును తిప్పటం సాధ్యమా, ముఖవైఖరి, సాముద్రికము, శాస్త్రీయమా? గుడ్డలు ముడులు వేస్తే నక్కలు అరవడం మానేస్తాయనడం, కాకి అరుపులు పిలుపులా, బొట్టు దేనికి చిహ్నం. దేవతలు, దెయ్యాలు పూనడం అంటే ఏమిటి? - మంగళగిరి పానకాల రాయుడు భక్తులు పోసే పానకం తాగి బుళుక్కుమంటాడనేది నిజమా?, దృష్టి దోషమంటే ఏమిటి, ఈ విధంగా వందలాది అంశాలను చేబట్టి సునాయాసంగా వాటిలోని అశాస్త్రీయతను బట్టబయలు చేశాడు. ఆయనకు ప్రధాన ఆధారం సైన్సు గనుక రుజువు చెయ్యడం ఆధారాలు చూపడం ఆయనకున్న ఆయుధం గనుక కాదనే అవకాశం లేదు. అందుకే ఆయన ప్రచురణలు విస్మయంగా నేడు పునర్ముద్రించి, విద్యార్థిలోకానికి తెలుపవలసిన అవసరం ఉన్నది. దేవాలయంలోని దేవుళ్లు ఎక్కడ వెలిసినవి కావని, భారతీయ సంప్రదాయంలో చెక్కిన శిల్పాల గురించి చెప్పడం రాయడం సంప్రదాయంగా లేనందున ఇవి వెలిసేవి కావని, అంతేగాని వెలియటం అనేది వాస్తవం కాదని స్పష్టం చేశాడు. మానవుడు చెప్పలేదనుకోవడం వెర్రి అని కూడా కొట్టిపారేశాడు. దేవాలయాలను దేవతలు కట్టారనే అంశాలను కూడా ఆయన గట్టిగా తృణీకరించారు.

శ్రీపాద వారికి శిల్పాల విషయమై ప్రత్యేక ఆసక్తి వుండేది. ఆయన పరిశోధన చేసి అనేక ఆశ్చర్యకరమైన సంగతులు బయట పెట్టారు. వరంగల్లు ప్రాంతంలోని దేవాలయాలు కొన్ని పరిశీలించి వాటి గోడ పై భాగాన్ని కొద్దిగా చెక్కి లోపల ఉన్న శిల్పాలను చూశారు. హిందూ దేవాలయాలపై జైన శిల్పాలుండటం గమనించారు. దాడుల్లో జైనుల్ని ఓడించి తరిమి వారి దేవాలయాల్ని హిందూ దేవాలయాలగా మార్చారని బయట పెట్టారు. ఆయన పరిశోధనాంశాలను పురావస్తు శాఖ ప్రచురించింది. శూద్రులు వేదాలు చదవరాదనే ఆంక్షను కొట్టిపారేశారు. మను ధర్మశాస్త్రంలో అంతకు ముందు వేదాలు చదివిన శూద్రులను శిక్షించడాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని ఎవరైనా వేదాలు చదువుకోవచ్చని వాటిని ఇంగ్లీషులోకి ఇతర భాషలలోకి అనువదించి చదువుకుంటున్న విషయాన్ని పేర్కొన్నారు. పురోహిత జాతివారు ఆధిక్యాన్ని నిలబెట్టుకోడానికి చేస్తున్న దుశ్చర్యలను ఆయన నిరసించారు. (ఇంటింటా విజ్ఞాన సర్వస్వం - విజ్ఞాన వీధులు 3వ భాగం - 115 అంశం).

వారు దశావతారాలని ప్రస్తావిస్తూ అందులో మత్సావతారం అనేది వాస్తవంగా జరిగిందనే ప్రచారాన్ని ఖండిచారు. ఈ విధంగా పురాణ గాథల్లో అటు కైస్తవులు ఇటు హిందువులు పేర్కొన్న అశాస్త్రీయ అంశాలను నిర్మోహమాటంగా ఖండించారు. మొత్తం మీద సామాన్యులకు చదువుకున్న వారికి తోడ్పడే అంశాలు కళ్ళు తెరిపించే విశేషాలు జనరంజకంగా శ్రీపాద వారు రాయండం నాకు బాగా నచ్చిన అంశం. ఇవి నేడు విస్తారంగా ప్రచారంలోకి రావాలని నా ఉద్దేశం. అలాంటి విజ్ఞానితో సన్నిహిత సంబంధం ఉండటం నాకు చాలా ప్రీతిపాత్రమైన అంశం.

శ్రీపాద ఒక వివాదాంశాన్ని తన పరిశోధనలో బయటపడినట్లు చెబుతుండేవారు. అది ఎక్కడైనా రాశారేమో గమనించాలి. వెంకటేశ్వర విగ్రహం స్త్రీ విగ్రహమని అందుకే అది పూర్తిగా కనిపించకుండా కప్పి వుంచుతారని ఆయన వాదం.

శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారి తమ్ముడే సుప్రసిద్ధ వైణికుడు పినాక పాణి. తనకంటే తమ్ముడు చాలా ప్రతిభాశాలి అంటుండేవారు. శ్రీపాద సైన్సు రచనలన్నీ ఇప్పుడు లభించటంలేదు. వాటిని ఇంటర్నెట్ ద్వారా ప్రచారంలోకి తీసుకురావాలి.

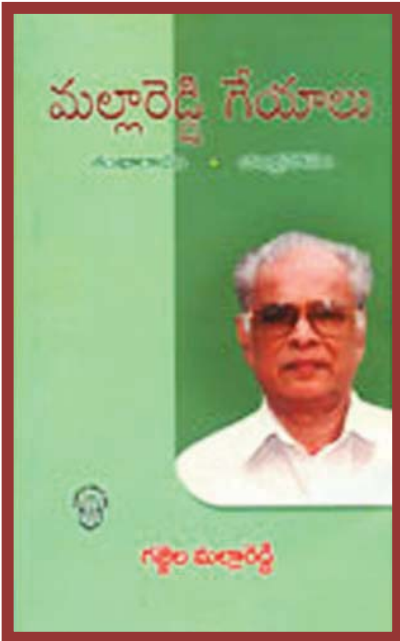
గజ్వెల మల్లారెడ్డి (1925 – 1997)

“తెలుగునాట భక్తిరసం
తెప్పలుగా పారుతోంది
డ్రైనేజి స్కీములేక
డేంజరుగా మారుతోంది”

ఈ రకంగా మల్లారెడ్డి రాతల్లోనే గాక, చేతల్లోనూ మాటకారి. ఘాటైన విమర్శలు చేసేవారు. మాటలు అనడం, అనిపించుకోవడం ఆయనకు అలవాటే. గుంటూరు పొగాకు గూట్లో వుంటే ఏమిటి. నోట్లో వుంటే ఏమిటి. అనేవారు నిస్సార మైందనే అర్థంలో. రామోజీరావు (ఈనాడు అధిపతి) ఆయన్ను ఎప్పుడూ కవిగారని పిలిచేవాడు.

ఈనాడు దిన పత్రిక సంపాదక వర్గంలో పుణ్యభూమి శీర్షిక రాస్తున్న రోజులలో (1982) గజ్జెల మల్లారెడ్డి పరిచయమయ్యారు. తెలుగు దేశం పార్టీ పెట్టి ఎన్.టి. రామారావు సుడిగాలి పర్యటన చేస్తున్న రోజులలో టంగుటూరి ప్రకాశంపై నా వ్యాసాన్ని గజ్జెల మల్లారెడ్డి ఎడిటోరియల్ పేజీలో ప్రచురించారు. దానిపై వెయ్యి ఉత్తరాలు వచ్చాయని మల్లారెడ్డి చెప్పారు. అంత రియాక్షన్ అప్పట్లో సంచలనం కలిగించింది.

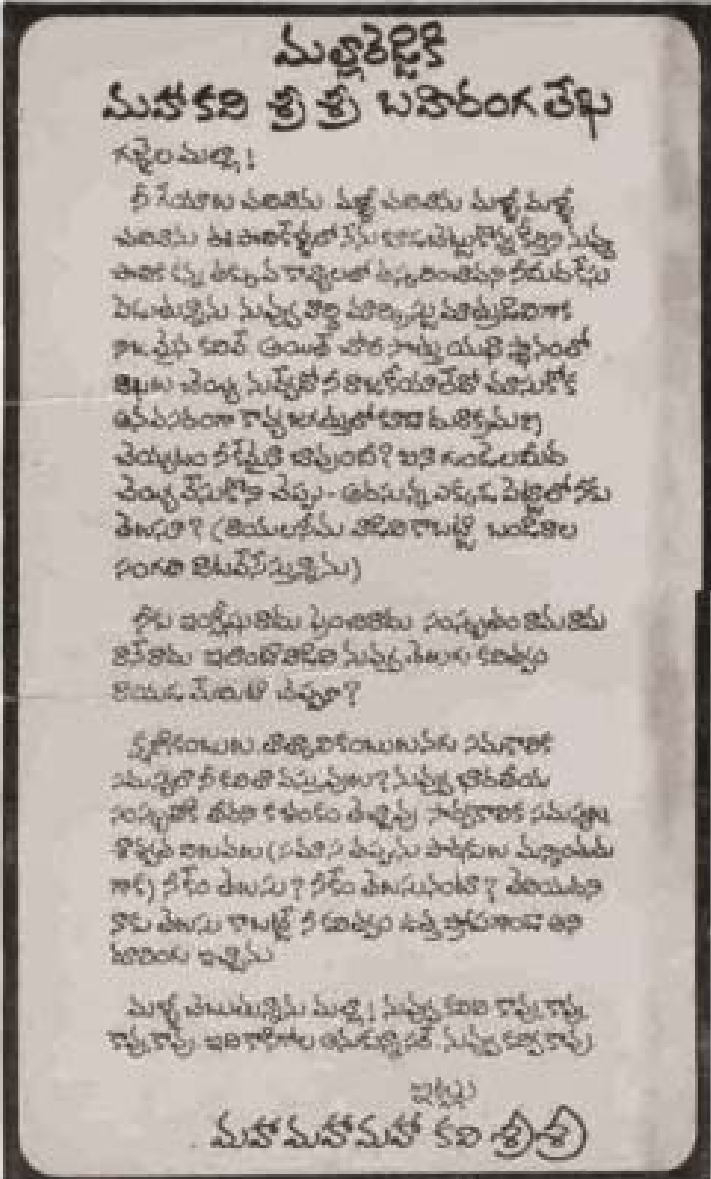
టంగుటూరి ప్రకాశం మద్రాసులో (1927) సైమన్ కమీషన్ పర్యటన సందర్భంగా, పోలీసు కాల్పులు జరగగా కొందరు కాంగ్రెస్ కార్యకర్తలు చనిపోయారు. టంగుటూరి ప్రకాశం మరణించిన వారిని చూడటానికి వెళ్ళగా పోలీసులు ఆయన్ను ఆపారు. తుపాకులు పట్టుకుని ఉన్న పోలీసుల నుద్దేశించి వచ్చిన పనేమిటో ప్రకాశం చెప్పారు. పక్కనున్నవారు ఆయన ప్రకాశం అని వెళ్ళనివ్వమని కోరారు. దానికి చిలవలు పలవలుగా గుండీలు విప్పి గుండె చూపి కాల్చుమన్నాడనే ప్రచారం పత్రికలలో వచ్చింది. అది నిజంకాదని రాశాను. శవాన్ని చూడడానికి వెడుతున్న ప్రకాశాన్ని పోలీస్ ఆపాడన్నది మాత్రమే వాస్తవవిషయం. అది తన స్వీయచరిత్రలో ప్రకాశమే రాశారు. ఆయన ఆనుచరుడు తెన్నేటి విశ్వనాథం ఆ మాటలే తన స్వీయగాథలో రాశాడు. అలాంటి వాస్తవాన్ని కప్పిపుచ్చి, హీరో ఆరాధన చేస్తూ, కట్టు కథను ప్రచారంలో పెట్టారు. అది కాదన్నందుకు గొడవ చేశారు. గజ్జెల మల్లారెడ్డి నా పక్షానే నిలిచారు.

ఆ తరువాత, ఆయన ఉదయం దినపత్రికకు వెళ్ళారు. అక్షింతలు శీర్షిక రాస్తుండగా, పింగళి జగన్ మోహనరెడ్డి (హై కోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి, సుప్రీం కోర్టు జడ్జి) ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ వైస్ ఛాన్సలర్ గా తన అనుభవాలు ఇంగ్లీషులో రాశారు. దానిని ఆయన కోరికపై తెలుగు చేశాను. జి. రాంరెడ్డి ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ వైస్ ఛాన్సలర్ గా చేసిన అవకతవకల్ని అవినీతిని, అక్రమాలకు జగన్మోహన రెడ్డి ప్రమాణాలతో బయటపెట్టారు. శ్రీమతి వనజా అయ్యంగార్ ఏక సభ్య విచారణ కమిటీ నివేదికలో రామిరెడ్డి అక్రమ చర్యలను రికార్డు పూర్వకంగా వెల్లడించారు. ఆ పుస్తకాన్ని తెలుగు యూనివర్సిటీ ప్రచురించటానికి పూనుకోగా వైస్ ఛాన్సలర్ గా వచ్చిన సి. నారాయణ రెడ్డి దానిని ఆపేశారు. అవి ప్రచురించాలా వద్దా అనే చర్చ ఉదయం పత్రికలోరాగా, గజ్జెల మల్లారెడ్డి పట్టుబట్టి సీరియల్ గా నా అనువాదాన్ని ప్రచురించారు.

తరువాత ఆంధ్రభూమిలో 'చురకలు' శీర్షిక రాశారు. సంపాదకుడుగా వున్నారు.

1993 ప్రాంతాల్లో నేను కొన్ని గ్రంథాలను హైదరాబాద్ లోని బోట్ క్లబ్ కు బహుకరించారు. క్లబ్ లో ఒక లైబ్రరీ వుండాలని అలా చేశాను. అందుకు క్లబ్ వారు ఒక అభినందన సభ ఏర్పాటు చేశారు. గజ్జెల మల్లారెడ్డి, సిసీ నటుడు రావు గోపాలరావు సభలో నన్ను గురించి మాట్లాడారు. మల్లారెడ్డి చాలా సమాచారం సేకరించి, విశేషంగా ప్రసంగించారు.

గజ్జెల మల్లారెడ్డి కమ్యూనిస్టు పార్టీలో వుంటూ, రష్యా పర్యటన విశేషాలు చెప్పేవారు. పార్టీ నుండి బయటకు వచ్చి, పత్రికా రంగంలో స్థిరపడిపోయారు. కులతత్వం చూపాడనే విమర్శ వున్నది.

గజ్జెల మల్లారెడ్డి కొందరు కమ్యూనిస్టులనూ బాగా దెప్పి పొడిచేవారు. శ్రీ శ్రీ ఆయనపట్ల తన అభిప్రాయాలను వెల్లడిస్తూ ఆయన కవే కాదన్నారు.

తాను పార్టీ నుండి బయటపడిన తరువాత, కాంగ్రెస్ పార్టీలో జనార్థన రెడ్డి ఎన్. కు తదితరులకు సన్నిహితుడయ్యాడు.

హిందీ, తెలుగు చదివిన మల్లారెడ్డి, ఇంగ్లీషు పట్టించుకోలేదు. విశాలాంధ్ర వారపత్రికకు, 1970లో ఎడిటర్ గా, వీచిక మాస పత్రిక సంపాదకుడుగా వున్నారు.

రచనలు : శంఖారావం (1968), మాటకచేరీ (1991), రసపిపాసులు (1991), మల్లారెడ్డి గేయాలు (1963).

కడప జిల్లా అంకాలమ్మ గూడూరు నుండి హైదరాబాద్ లో స్థిరపడ్డారు.

కమ్యూనిస్టు తీవ్ర భావాలను తగ్గించుకుని సాత్వికుడుగా పరిణమించారు. అయితే రచనల్లో మాత్రం తీవ్రత ఏమాత్రం క్షీణించలేదు. వ్యంగ్యాస్త్రాలు విసురుతూనే 1997లో పోయారు. కమ్యూనిస్టులు క్రమేణా ఆయన్ను దూరం పెట్టారు.

వాదోపవాదాల్లో విమర్శలను మల్లారెడ్డి రాజీపడలేదు.

సినారె (సి.నారాయణ రెడ్డి)

తెలుగు పాఠకలోకానికి యువకవులుగా పరిచయమైన దాశరథి, నారాయణరెడ్డి తొలుత తెనాలి నుండి ఆలపాటి రవీంద్రనాథ్ నడిపిన జ్యోతి పత్రికలోను, మదరాసు నుండి వచ్చిన తెలుగు స్వతంత్రలోను రాశారు.

తెలంగాణాలోని కరీంనగర్ లో జులై 29, 1931న సినారె జన్మించారు. తమ రచనలతో ఆకట్టుకున్న నారాయణ రెడ్డి ఉత్తరోత్తర ఉస్మానియా యూనివర్సిటీలో తెలుగు విభాగంలో పనిచేశారు. నాకు ఆయనతో పరిచయం అక్కడే అయింది. నేను ఫిలాసఫీ శాఖలోనూ, ఆయన తెలుగు శాఖలోనూ పనిచేస్తుండగా ఎమ్.ఎన్.రాయ్ పుస్తకం 'మారుతున్న భారతదేశం' (ఇండియా ఇన్ ట్రాన్సిషన్) పుస్తకాన్ని తెనిగించమని భారత చారిత్రక పరిశోధనా సంస్థవారు నన్ను కోరారు.

అనువాదానికి ఎడిటర్ గా నారాయణ రెడ్డి ఉన్నారు. తొలుత ఆయన నాకు సలహా ఇస్తూ పాఠకులకు సులభంగా అర్థం కావాలనేది లక్ష్యంగా పెట్టుకోమని అన్నారు. ఆ మాటలు నాకు నచ్చాయి. మా ఇద్దరి స్నేహం పెరిగింది. ఆ తరువాత ఎమ్.ఎన్.రాయ్ రచనలన్నిటినీ

ఉపన్యసిస్తున్నవారు ఎన్. ఇన్నయ్య, కూర్చున్నవారు సి. నారాయణ రెడ్డి, సంజీవదేవ్ రవీంద్రభారతి మినీ థియేటర్, హైదరాబాద్ (1973)

నేను తెనిగించగా తెలుగు అకాడమీ వారు ప్రచురించారు. వాటిని హైదరాబాద్ ప్రెస్ క్లబ్ లో ఆవిష్కరించినప్పుడు ప్రధాన రచన 'వివేచన, ఉద్వేగవాదం, విప్లవం' అనే గ్రంథాన్ని నారాయణ రెడ్డి ఆవిష్కరిస్తూ చేస్తూ నా అనువాదం పై ఒక గంటసేపు ప్రసంగించారు. రొమాంటిసిజమ్ (romanticism) అనే పదాన్ని ఉద్వేగవాదం అని తెలుగులో చేయటం తాను తొలిసారి విన్నానని, విషయం రీత్యా దాని ఔచిత్యం ఎంతో ఉన్నదని నారాయణ రెడ్డి వివరంగా మాట్లాడారు. అది విన్న తరువాత ప్రేక్షకులలో ఒకరు నాలుగు పెగ్గుల విస్తీ తాగినట్లున్నదని చమత్కరించారు.

నారాయణ రెడ్డి, నేను ఎంత సన్నిహితులమయ్యామంటే కొన్నాళ్ళపాటు ఆలపాటి రవీంద్రనాథ్ ఇంట్లో వారానికి రెండుసార్లయినా కలిసి కాలక్షేపం చేస్తూ ఎన్నో విషయాలు గుర్తు తెచ్చుకునేవాళ్ళం. రవీంద్రనాథ్ ఇంట్లో మేము చర్చించిన నిజాలు, నారాయణ రెడ్డి, రవీంద్రనాథ్ తమ కథలను చెప్పిన తీరు నాకెంతో అనుభవాన్నిచ్చాయి. ఉత్తరోత్తర హైదరాబాదులో నేను జర్నలిస్టుల కాలనీలోనూ ఆ సమీపంలోనే ఫిలింనగర్ లో నారాయణ రెడ్డి స్థిరపడ్డాము.

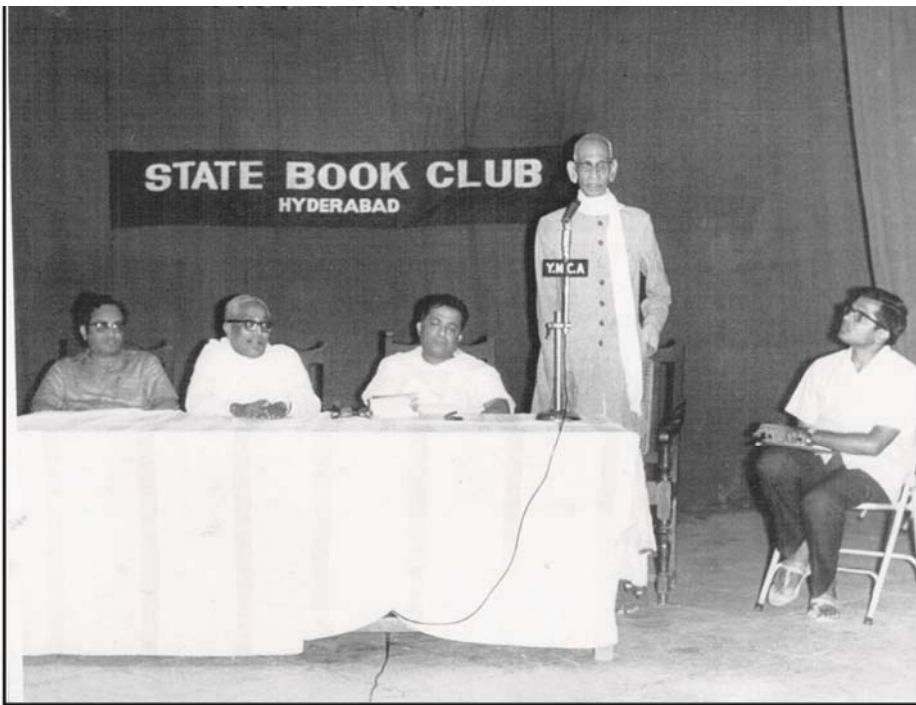
క్రమేణ నారాయణ రెడ్డి ఓపెన్ యూనివర్సిటీకి, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయానికి వైస్ ఛాన్సలర్ గా ఎదిగాడు. అయితే అలా మారినప్పుడు ఢిల్లీ నుండి గల్లీకి మారినట్లుగా ఉన్నదని చమత్కరించేవాడు. బహుశ తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం అంతస్థాయిగలది కాదని ఆయన అభిప్రాయం. అప్పట్లో నేను ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళి వైస్ ఛాన్సలర్ గా విశిష్టత చూపించమని యూనివర్సిటీలో ఉన్న జ్యోతిష్యం సిలబసు నుండి తొలగించమని లేదా ఖగోళ శాస్త్రాన్ని పోల్చి చెప్పే విధంగా సిలబసు పెట్టమని కోరాను. అందులో సబబు ఏమిటో నాతో చర్చించమని ఆయన ఛాంబర్ లో కొత్తపల్లి వీరభద్రరావుగారితో చర్చ పెట్టారు. అనంతరం నేను చెప్పిన విషయమే హేతుబద్ధంగా ఉన్నదని ఆయనకి అనిపించింది. ఈ విషయాలకు సమాధానం చెప్పమని జ్యోతిష్యాన్ని ఎందుకు తొలగించకూడదో గమనించమని అకడమిక్ బోర్డు సభ్యులను అడిగారు. అందులో బెంగుళూరు నుండి రామన్ సభ్యుడు ఉండేవాడు. అతను ఆగ్రహించి నారాయణ రెడ్డిపై ఫిర్యాదు చేస్తూ ఆనాటి ముఖ్యమంత్రి ఎన్.టి.రామారావుకు లేఖలు రాశారు. నారాయణ రెడ్డి వెనుకంజ వేయలేదు. నాకు సంతోషమనిపించింది. అయితే ఆయన చర్య తీసుకోక ముందే అక్కడ నుండి వెళ్ళిపోయారు.

నారాయణ రెడ్డి తన రచనలు కొత్తగా వెలువడినప్పుడు ఆటోగ్రాఫ్ చేసి నాకు ఇస్తుండేవాడు. ఉస్మానియా యూనివర్సిటీలో పిహెచ్.డి సిద్ధాంతంగా ఆధునిక తెలుగు కవిత్వ ధోరణులపై సమగ్రమైన సిద్ధాంతం రాశారు. చక్కని ఉపన్యాసకుడుగా

పేరొందాడు. సినిమాలలో చాలా ఆకర్షణీయమైన పాటలు రాశారు. దేశ విదేశాలలో పర్యటనలు చేశారు. కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల సత్కారాలు పొందారు. రాజ్య సభ సభ్యులయ్యారు. అయితే తన రచనా వ్యాసంగం మాత్రం నిర్విరామంగా కొనసాగించారు.

ఓపెన్ యూనివర్సిటీలో వుండగా ఆకాశరామన్న ఉత్తరాలు అందుకున్నారు. అందులో నేను రాసినట్టుగా ఆయనకు ఎవరో లేఖలు రాశారు. అయితే నా సంగతి తెలిసినవారు గనుక నన్ను పిలిచి ఆ ఉత్తరం చూపి ఇలాంటి వారు దొంగ ఉత్తరాలు రాస్తూనే వుంటారని చెప్పారు.

ఓపెన్ యూనివర్సిటీ వైస్ ఛాన్సలర్ గా రామిరెడ్డి తొలుత వుండగా ఆ తరువాత ఆయన ఇందిరాగాంధీ ఓపెన్ యూనివర్సిటీ ఢిల్లీకి వెళ్ళిపోయారు. అయితే ఓపెన్ యూనివర్సిటీ పెట్టిన లక్ష్యాలను ఆశయాలను రామిరెడ్డి పట్టించుకోకుండా సంప్రదాయ యూనివర్సిటీల వలె నడిపారని వందిమాగధులను చుట్టూ చేర్చుకుని స్త్రోత్ర పాఠాలతో కాలం గడిపాడని సోదాహరణగా నేను విమర్శ చేస్తూ ఒక సెమినార్ నడిపాను. దానిపై రామిరెడ్డి శిష్యులు తీవ్రంగా స్పందించారు. అయితే ఆ సభలోనే ఉన్న యార్లగడ్డ లక్ష్మీప్రసాద్ నన్ను గట్టిగా సమర్థించారు. విషయం అంతా ఢిల్లీలో ఉన్న రామిరెడ్డి తెలుసుకుని తనపై వచ్చిన విమర్శలను తట్టుకోలేక నన్ను ప్రతిఘటించమని పురికొల్పాడు. తదనుగుణంగా ఆయన శిష్య బృందం నాపై ధ్వజమెత్తారు. ఆశ్చర్యమేమంటే నాకు సన్నిహిత

సి.నారాయణ రెడ్డి, కవి - దేవులపల్లి రామానుజరావు, ఎమ్.వి. రాజగోపాల్, ఐ.ఎ.ఎస్.
మామిడిపూడి వెంకట రంగయ్య, హిస్టోరియన్
(స్టేట్ బుక్ క్లబ్ ప్రారంభోత్సవ సందర్భంలో), ఎన్. ఇన్నయ్య

కర్పూర వసంతరాయలు, సప్తతి ఒక లిప్తగాథ, దేవీ జీవనదులు.

మిత్రుడు సి.నారాయణరెడ్డి కూడా వారితో చేరారు. ఇది కొన్నాళ్ళు సాగిన తరువాత వారు సమాధానం చెప్పలేక మిన్నకున్నారు. రామిరెడ్డి గుండెపోటుతో చనిపోయారు. మళ్ళీ ఆ తరువాతనే నారాయణ రెడ్డి నాతో మాట్లాడటం మొదలుపెట్టారు.

తెలుగు భాషను అభివృద్ధి చేయాలని చిన్నపిల్లల దగ్గర నుండి మాతృ భాషలో అన్ని విషయాలూ నేర్చుకోవాలని మేము ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించాము. దీనికి ఆద్యుడు యార్లగడ్డ లక్ష్మీ ప్రసాద్. అందులో నేను నారాయణ రెడ్డి పాల్గొని సభలలో ప్రసంగించాము.

నారాయణ రెడ్డి రచనలలో పేర్కొనదగినవి విశ్వంభర, ఋతు చక్రం,

వచన రచనకన్నా కవిత్వంలోనే ఆయన దిట్ట అనిపించుకున్నాడు. అయితే విమర్శ అంతగా సహించలేని మనస్తత్వం నారాయణరెడ్డికి ఉన్నది. డి. ఆంజనేయులు సునిశితంగా విమర్శించినా నారాయణరెడ్డి సహించలేక పోయేవాడు. ఆయనలో భట్టాజీయ లక్షణాలున్నాయని వి.ఆర్.నార్ల విమర్శించేవారు. యువరచయితలను నారాయణరెడ్డి చాలా ప్రోత్సహించేవాడు. ఆయన శిష్యుడు ఎన్.గోపి. తెలుగు యూనివర్సిటీ వైస్ ఛాన్సలర్ అయినప్పుడు నారాయణ రెడ్డి రచనలు ఎన్నటినో పునర్ముద్రణ చేయించటం, వ్యాప్తిలోకి తీసుకురావటం, చాలాకాలం నారాయణ రెడ్డిని తెలుగు పాఠకులు తమవాడుగానే పరిగణించారు. రాష్ట్రంలో ఆయన సంబంధాలు అలా వుండేవి.

సినారె మొదటిసారిగా 1962లో సినీప్రపంచంలోకి అడుగుపెట్టారు. వీరు రాసిన మొదటి పాట 'ఆత్మబంధువు' సినిమాలో 'అనగనగా ఒకరాజు'. వీరికి పేరు తెచ్చిన పాట 'గులేబకావళి కథ'లో 'నన్నుదోచుకొందువటె వన్నెల దొరసాని..' పాట. ఈవిధంగా 3000 పాటల దాకా రచించారు. సినారె సినీకవిగా వృద్ధి చెందుతారు అని ఎన్.టి.రామారావు చెబుతుండేవారు.

శ్రీశ్రీ 'భళారే సినారే, దేనికైనా తయారే' అని వ్యాఖ్యానించేవాడు. వారిరువురికీ తీవ్రమైన సాహిత్య ఘర్షణలు జ్యోతి మాసపత్రికలో వెలువడ్డాయి. రాఘవయ్య ఆ పత్రికకు సంపాదకుడుగా హైదరాబాదు నుండి నడిపారు.

జ్ఞానపీఠ అవార్డును అందుకొన్న నారాయణ రెడ్డి రాజ్యసభ సభ్యులుగా జీవితంలో సాహిత్య లోకానికి సుపరిచితులయ్యారు. కొన్ని గజల్స్ కూడా ఆయన రాశారు. చాలామంది కవులు, రచయితలవలె కాక నారాయణ రెడ్డి, బాబాలకు మాతలకు భక్తుడు కాలేదు. ఆయన రచనలలో దేవుడు, భక్తి, ఆధ్యాత్మికతలలాంటి పులుముడు ఎక్కడా వుండేది కాదు. 'నేను హేతువాదిని' అని నారాయణ రెడ్డి మాతో అంటుండేవారు. చిన్నా పెద్దా సభలకు ఎవరు పిలిచినా వెళ్ళి, ఆకర్షణీయంగా మాట్లాడటం ఆయనకు నిత్యకృత్యంగా వుండేది.

వీరి రచనలు

కవిత్వం -

విశ్వంభర, ఆరోహణ, మనిషి - చిలక, ముఖాముఖి, భూగోళమంత మనిషి, దృక్పథం, కలం సాక్షిగా, కలిసి నడిచే కలం, కర్పూర వసంతరాయలు, మట్టి మనిషి ఆకాశం, నాగార్జున సాగరం, కొనగోటి మీద జీవితం, రెక్కల సంతకాలు, వ్యక్తిత్వం వ్యాసాలు: పరిణత వాణి

నాస్తిక సాహిత్యంలో పరిణతి చెందిన గోరా (1902-1975)

సరస్వతీగోరా, గోరా

వేదాలు నాలుగు వేడి వేడి నేతిగారెలవలె ఆరగించే సద్బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో గోపరాజు వెంకట సుబ్బారావుకు 1902లో నవంబరు 15న గోరా పుట్టారు. అప్పట్లో ఒరిస్సాలోని క్షత్రపూర్ లో ఉండేవారు. గోరా వృక్షశాస్త్రంలో నిష్ణాతుడై కాలేజీ ఉద్యోగంలో ప్రవేశించేవరకూ జంఘం వేసుకొని, జేబులో పవిత్ర విబూది పొట్లాన్ని పెట్టుకుని తిరిగేవాడు. గోరా 1922లో సనాతన బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో పదేళ్ళ వయస్సుగల సరస్వతిని వివాహమాడారు. ఆనాడు బాల్య వివాహాలు మామూలే.

నేను అమెరికాలో, యూరోప్ లో మానవవాద సంఘాల సభలకు వెళ్ళినప్పుడు 'నీకు గోరా తెలుసా?' అని అడిగేవారు. ఆయన ఆ సంఘాలన్నింటిలో బహుళ ప్రచారంలోకి వచ్చిన వ్యక్తి.

నాస్తిక భావాల బాటలో ఎదురీదిన గోరా

చదువు ముగించిన తరువాత మధురైలోని అమెరికన్ మిషన్ కాలేజీలో ఉద్యోగంలో ప్రవేశించి 1926 నాటికి కోయంబత్తూరులోని వ్యవసాయ పరిశోధనా సంస్థలోనికి అడుగు పెట్టారు. 1927 నాటికి కొలంబో వెళ్లి ఆనంద కళాశాలలో చేరి బౌద్ధ తాత్విక విషయాలను పరిశీలించారు. కొలంబోలో (శ్రీలంక) ఒక ఏడాది ఉద్యోగానంతరం కాకినాడ పి.ఆర్. కళాశాలలో బోటనీ లెక్చరర్ గా చేరారు. ఆయన జీవితం అప్పటి నుండి సాఫీగా సాగలేదు. అతని నాస్తిక భావాలని బయట సంఘం మాట అట్లా వుంచి కుటుంబమే ఆమోదించలేదు. గోరా మొండివాడు. నాస్తిక భావాలు వెల్లడిస్తూనే పోయాడు. ఆగ్రహించిన తండ్రి 1928లో అతన్ని ఇంట్లోంచి వెళ్ళ గొట్టాడు. అప్పటికే గోరా జంధ్యం తీసివేశారు. అలా వెలివేయబడిన గోరా తన జీవితాన్ని కొనసాగిస్తూండగా రెండున్నర సంవత్సరాల అనంతరం రాజీవడిన తల్లిదండ్రులు గోరాను మళ్ళీ పిలిచారు. బంధుమిత్రులు, బ్రాహ్మణ సమాజం అంగీకరించకపోగా గోరాతోపాటు తల్లిదండ్రులను కూడా వెలివేశారు. గోరా నాస్తిక భావాలు మింగుడు పడని పి.ఆర్.కళాశాల యాజమాన్యం 1933లో ఆయన్ను ఉద్యోగం నుంచి తొలగించింది. దైవ భావాన్ని తృణీకరిస్తూ కాలేజీ మేగజైన్ లో వ్యాసం రాసినందుకు ఈ శిక్ష వేశారు. బ్రహ్మ సమాజం ప్రభావంలో ఉన్న కళాశాల యాజమాన్యం గోరాను జీర్ణించుకోలేకపోయింది. ఆ తరువాత బందరు హిందూ కళాశాలకు వెళ్ళి లెక్చరర్ గా గోరా చేరారు. అక్కడ కూడా ఆయనకు నాస్తిక వాదంతో కష్టాలు ఎదురయ్యాయి. కళాశాలలో పనిచేస్తూనే వారాంతంలో చుట్టుపక్కల గ్రామాలకు వెళ్ళి నాస్తిక ప్రచారం చేసేవారు. అది ఆకళింపు చేసుకోలేని యాజమాన్యం 1939లో గోరాను ఉద్యోగం నుంచి తొలగించింది. అదే గోరా జీవితంలో పెద్ద మలుపు తిప్పింది. 1940లో కాలేజీ నుంచి బయటపడ్డ గోరా మళ్ళీ ఉద్యోగాలు చెయ్యలేదు.

కృష్ణాజిల్లాలో ముదునూరు గ్రామానికి చెందిన స్వాతంత్ర్య యోధుడు అన్నె అంజయ్య సహకరించగా ఆ గ్రామంలో ఉంటూ అంటరాని వారి మధ్య సహపంక్తి భోజనాలు చేస్తూ గ్రామ సేవలో నిమగ్నమయ్యారు. నాస్తిక కేంద్రాన్ని నెలకొల్పారు. గ్రామస్తులు ఆయనకు బాగా సహకరించారు. నాస్తికత్వం గురించి గోరా రాసిన పుస్తకాన్ని 1941లో ముదునూరు గ్రామస్తులు ప్రచురించటం విశేషం. ఇప్పటికీ గోరా ప్రభావంతో ఆ గ్రామంలో సహపంక్తి భోజనాలు సాంఘిక సేవా కార్యక్రమాలు డాక్టర్ ఎన్. భాస్కరరావు ఆధ్వర్యంగా జరుగుతూనే ఉన్నాయి.

గోరాకు 9 మంది సంతానం. పిల్లలందరికీ మతరహిత పేర్లు పెట్టటం గమనార్హం. ఉప్పు సత్యాగ్రహంలో పుట్టినందుకు కుమారుడికి 'లవణం' అని పేరు పెట్టారు. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధ కాలంలో పుట్టిన కుమారుడికి 'సమరం', యుద్ధానంతరం పుట్టిన కుమారుడికి 'విజయం' అని పెట్టారు. 9వ సంతానంగా పుట్టిన అమ్మాయికి 'నవ్' అని పేరు పెట్టారు.

ముదునూరు నుండి కేంద్రాన్ని బెజవాడలోని పటమటలో ఏర్పరుచుకున్నారు. అదే ఉత్తరోత్తరా ప్రపంచ దృష్టిని ఆకర్షించింది. అక్కడ నుండే గోరా గాంధీని కలిసి ఆయన సేవా కార్యక్రమాలను అంగీకరిస్తూ ఆయన మత భావాలను నిరాకరించారు.

గోరా ఆధ్వర్యంగా కొన్ని వందల సెక్యూలర్ పెళ్ళిళ్ళు జరిగాయి. తన సంతానానికి కూడా గాంధీ సేవాగ్రామ్ లో పెళ్ళిళ్ళు చేయించారు. 1951 నాటికి వినోబా భావేతో సన్నిహితంగా భూదానం, శ్రమదాన ఉద్యమాలలో పాల్గొన్నారు.

మదరాసులో నాస్తిక ఉద్యమాన్ని తీవ్రస్థాయిలో నడిపిస్తున్న పెరియార్ రామస్వామి నాయక్ తో సన్నిహిత సంబంధాలు పెట్టుకున్నారు.

భావ ప్రచారకుడిగా గోరా

పార్టీరహిత ప్రజాస్వామ్యాన్ని భారతదేశంలో తొలుత తెచ్చిన ఎమ్.ఎన్.రాయ్ భావాలు ఆయనను ఆకర్షించాయి. అదే ధోరణిలో పార్టీ రహిత అభ్యర్థులుగా పోటీ చేయటం, ఎన్నికలలో పాల్గొని ప్రచారం చేయటం గోరా కొనసాగించారు. ఆవిధంగా చేస్తున్న జయప్రకాష్ నారాయణ్ తో సహకరించారు. గోరా ప్రపంచంలోని నాస్తికులతో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరిపారు. తెలుగులో, హిందీలో, ఇంగ్లీషులో పత్రికలు పెట్టి భావ ప్రచారం చేశారు. నాస్తిక కేంద్రం చాలామందిని ఆకట్టుకుంది. అయితే ఆయన శాఖలు ఏర్పరచి విస్తృత పరచలేదు. ఒకే కేంద్రం నుండి పనిచేశారు. ఇప్పటికీ అలాగే జరుగుతోంది. ప్రపంచ వ్యాప్తంగా నాస్తికులు ఆయన కేంద్రాన్ని సందర్శించారు. భారతదేశంలో విస్తృతంగా పర్యటించిన గోరా 1972లో ప్రథమ ప్రపంచ నాస్తిక సభలు జరిపి ఎందరినో ఆకర్షించారు.

1970లో గోరా విదేశీ పర్యటన చేశారు. అమెరికాలో వీరనాస్తికురాలిగా పేరొందిన మేడలిన్ ఓహేర్ ను కలిశారు. ఆమె కూడా తరువాత ఇండియా వచ్చి పర్యటించింది. యూరోపులో, ఆస్ట్రేలియాలో నాస్తిక ప్రముఖులు రావడం ప్రచారం ముమ్మరంగా సాగించడం జరిగింది.

1972లో గోరా నిర్వహించిన మాంసాహార విందు ఎందరినో ఆకర్షించగా మరెందరినో దూరం చేసింది. అందులో ఆవు మాంసం, పంది మాంసం రొట్టెలలో పెట్టి విందు చేశారు. ఆయన సిద్ధాంత ప్రకారం భోజన విషయంలో నిషిద్ధాలు ఉండకూడదని ఎవరిష్టం వచ్చిన భోజనం వారు చేసుకునే స్వేచ్ఛ ఉండాలని చెప్పారు. కానీ అటు సనాతన హిందువులు, ఇటు ఛాందస ముస్లింలు గోరా విందును బహిష్కరించి నిరసించారు. అయినా గోరా వెనుకాడలేదు. తన భావాలను గాంధీ దగ్గరకు వెళ్ళి కూడా నిస్సంకోచంగా చెప్పిన వ్యక్తి ఆయన.

అనేక రచనలు తెలుగులోను, ఇంగ్లీషులోను పుస్తక రూపంలో వ్యాసాల పరంగా ప్రచురించారు. ఎమ్.ఎన్.రాయ్ అనుచరులు రాడికల్ ప్యూమనిస్టులు ముఖ్యంగా ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి వంటివారితో సహకరించి పనిచేశారు.

ప్రపంచ మానవవాద సంఘ సమావేశాలలో రెండు పర్యాయాలు పాల్గొన్నారు. విదేశీ పర్యటనలో అమెరికా, రష్యా యూరోపు దేశాలు, ఆస్ట్రేలియా, ఫిజి దీవులు, ఇండోనేషియా, ఈజిప్టు పర్యటించారు. ఎక్కడికి వెళ్ళినా ప్యూమనిస్టుల ఇళ్ళల్లో వుంటూ వారితో సన్నిహిత సంబంధాలు పెంపొందించే పద్ధతులు గమనార్హం. ఇంగ్లీషులోను తెలుగులోనూ స్పష్టంగా మాట్లాడేవారు. అలాగే రాసేవారు. 1956 నుండి ఆయన చనిపోయేవరకూ నేను గోరాతో సన్నిహితంగా ఉన్నాను. ఆయన వస్త్రధారణలో చొక్కాలు

వేసుకునేవాడు కాదు. ఒక వస్త్రాన్ని కప్పుకునేవాడు. మోకాళ్ళవరకే పంచ కట్టుకునేవాడు. ఆయన దగ్గరకు నేను వెళ్ళటం, మా ఇంటికి ఆయన రావటం అనేక పర్యాయాలు జరిగింది. నేను నిర్వహించిన మానవవాద, హేతువాద అధ్యయన శిబిరాలలో పాల్గొని మాట్లాడారు. అభిప్రాయ భేదాలను వ్యక్తిగత సంబంధాలలోకి తెచ్చేవారు కాదు. అదీ ఆయన గొప్ప సుగుణం. భావాలలో ఎక్కడా రాజీపడేవారూ కాదు.

1975లో గోరా సమావేశాలలో పాల్గొంటూనే చనిపోయారు. అప్పటికాయన వయసు 73 సంవత్సరాలు. ఆయన ప్రారంభించిన నాస్తిక ఉద్యమాలు పట్టుదలగా ఆయన కుటుంబీకులు వారి మిత్రుల సహకారంతో కొనసాగిస్తున్నారు. గోరా శాస్త్రీయ పద్ధతికి అనుకూల వ్యక్తి. అదే ఉద్యమానికి ఆయువు పట్టు. మేము అనేకసార్లు వాదోపవాదాలలో ఆయనతో భేదించినా మళ్ళీ ఇంటికి వచ్చి, మాతో భోజనాలు చేస్తూ హాయిగా మాట్లాడేవాడు. అదీ గోరా వ్యక్తిత్వం. ఇంతకూ గోపరాజు రామచంద్రరావు గోరాగా ఎప్పుడు మారాడు? తనను వెలివేసిన సందర్భంగా అలాంటి మార్పు పేరులోనూ తెచ్చాడు.

గోరా నాస్తిక వాదంలో కొన్ని తేడాలు గమనించి విమర్శించిన మానవవాదులు రావిపూడి వెంకటాద్రి, మల్లాది రామమూర్తి, లేకపోలేదు. కానీ అలాంటివి పక్కన పెట్టి ఆయనతో సహకరిస్తూ ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తివంటి మానవవాదులు ముందుకు సాగారు.

గోరా ఆదర్శాలు

గోరా చేపట్టిన ఉద్యమాలలో పదవులలో ఉన్నవారు ఆదర్శంగా సాధారణ జీవితం గడపాలని, ప్రజాధనం దుర్వినియోగం చేయరాదని, విలాసవంతమైన భవనాలలో ముఖ్యమంత్రులు, ఇతర మంత్రులు ఉండరాదని, ఫస్ట్ క్లాస్ ప్రయాణాలు చేయరాదని పట్టుబట్టారు. సంజీవరెడ్డి, ఆంధ్రప్రదేశ్ తొలి ముఖ్యమంత్రిగా ఉన్నప్పుడు ఆయన వుంటున్న గ్రీన్ లాండ్స్ గెస్ట్ హౌస్ ముందు కూర్చోని సమ్మె చేశారు. ఆ సమయంలో (1957) నేనూ ఉన్నాను. విషయాన్ని అర్థం చేసుకున్న సంజీవరెడ్డి లౌక్యంగా గోరాను ఆహ్వానించి తనతో భోజనం చేయమని, విషయాన్ని చర్చించి గోరాతో అంగీకరిస్తున్నట్లు తెలిపారు. అంతేగాని గోరా కోరినట్లు సాధారణ జీవితం గడపలేదు.

పూలమొక్కల బదులు కూరగాయ మొక్కలు వేయమని ప్రభుత్వాన్ని అర్థిస్తూ హైదరాబాదులో ఆకాశవాణికి ఎదురుగా ఉన్న పూలమొక్కలను పెకిలించి వేశారు. పోలీసులు దానికి అభ్యంతర పెట్టి నిర్బంధంలోకి తీసుకున్నారు.

గోరా తన నాస్తిక వాదాన్ని గురించి విపులీకరిస్తూ కేవలం దేవుడు లేడు అనడం కాదని నాస్తిక జీవితంలో రామణీయకతను జీవిత విలువలు సంతోషంగా బతకటం, సహకారం, మానవ విలువలను పాటించటం ప్రధానంగా వుంటుందన్నారు.

ఉపన్యసిస్తున్నవారు ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తి (న్యాయవాది, రచయిత, హేతువాది, ఆదర్శవివాహ నిర్వాహకులు, 1964 అమెరికా యాత్ర చేశారు) కూర్చున్నవారు ఎథియిస్ట్ లీడర్ గోరా, హ్యూమనిస్ట్ లీడర్ మల్లాది రామమూర్తి, ఎడిటర్, వెనుక కూర్చున్నవారు నరిసెట్టి ఇన్నయ్య

మహారాజశ్రీ - అరుదైన ఉద్యమకారుడు

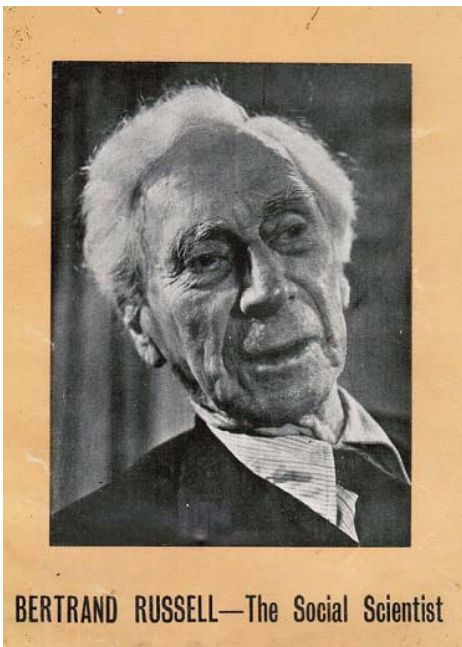

మహారాజశ్రీ అనేది ఆయన అసలు పేరు కాదు. బ్రిటిష్ వారు పరిపాలిస్తున్న రోజులలో భారత పౌరుడు రాజుకు అర్జీలు పెట్టుకుంటున్నప్పుడు మహారాజశ్రీ అని సంబోధిస్తూ ప్రారంభించేవారు. కొందరు పౌరులు తమ సమస్యలను రాజుకు తెలియజేయడానికి దరఖాస్తు రాసి పెట్టమని అడిగేవారు. అలా రాసి పోస్టు చేస్తుండేవారు. రాసురాను ఆ ఉత్తరాలు రాసి పెట్టిన వ్యక్తికి మహారాజశ్రీ అని పేరు వాడుకలోకి వచ్చేసింది. ఆయన కూడా అసలు పేరు కాకుండా ఈ పేరుతోనే చలామణి అయ్యేవారు.

మహారాజశ్రీ తెనాలి వద్ద హనుమర్లపూడి అగ్రహారానికి చెందిన శాస్త్రిగారి కుమారుడు. లింగంగుంట సీతారామయ్య అని ఆ గ్రామస్థులు ఆయన అసలు పేరు చెప్పారు. చిన్నతనంలోనే తండ్రి వెంట మదరాసు వెళ్ళి కొన్నాళ్ళు అక్కడ స్కూలు చదువు పూర్తి చేసి, బొంబాయి వెళ్ళి వివిధ పత్రికలకు రాస్తూ చివరకు హైదరాబాదులో స్థిరపడ్డారు. ఆయనకు కుమారుడు, ఇరువురు కుమార్తెలు ఉన్నారు. ఒక కుమార్తె సంగీత పాఠాలు చెప్పేది. వారిరువురూ తండ్రి ఉండగానే చనిపోయారు. కుమారుడు బొంబాయి ప్రాంతానికి వెళ్ళిపోయాడు. హైదరాబాదులో చిక్కడపల్లిలో ఒక గదిలో వుంటూ వూరంతా తిరిగి జర్నలిస్టులను ప్రముఖులను కలుస్తుండేవారు.

ఆంధ్రజ్యోతిలో నేను బ్యూరో ఛీఫ్ గా వుండగా ఎక్కువగా వస్తుండేవారు. మా దగ్గర పనిచేసిన దామోదర స్వామి, జర్నలిస్టుతో కలిసి న్యూ ఎం.ఎల్.ఎ. క్వార్టర్స్ కు వెళ్ళి టిఫిను చేసి, కాఫీతాగి వచ్చేవారు. ప్రతి పత్రిక ఆఫీసుకు వెళ్ళి జర్నలిస్టులను కలవటం ఆయన హాబీ. విశాలాంధ్ర దినపత్రిక ఆఫీసులో శ్రీనివాస రెడ్డిని కలుస్తుండేవారు. జర్నలిస్టులలో బి. నాగేశ్వరరావు, సుందరం, జి. రామారావు

మొదలగు వారిని కలిసేవారు. ఆంధ్రజ్యోతి ఎడిటర్ నార్ల వెంకటేశ్వరరావు ఇంటికి వెళ్ళి కలుస్తుండేవారు. కళాజ్యోతి ప్రెస్ కు వెళ్ళి ఆలపాటి రవీంద్రనాథ్ తో ఎక్కువసార్లు కలుసుకుంటుండేవారు. స్టేజి నాటకాల సుప్రసిద్ధులు ఎ.ఆర్.కృష్ణతో చిక్కడపల్లిలో కాలక్షేపం చేసేవారు. ఆ విధంగా 1970 ప్రాంతాలలో న్యూ ఎం.ఎల్.ఎ. క్వార్టర్స్ లో ఉన్న నన్ను కూడా కలుసుకునేవారు. ఆనాటి జర్నలిస్టులందరికీ ఆయన సుప్రసిద్ధుడు. కొందరు జడ్జిలు ఆవుల సాంబశివరావు, పి.ఎ. చౌదరి, జీవన్ రెడ్డి లతోకూడా పరిచయం వుండేది. ముతక కాషాయ వస్త్రాలు ధరించి, సాధారణంగా వుంటూ కాలం గడిపేవాడు. కుల నిర్మూలన సంఘ నాయకుడు దేవదత్త ఇంటికి వెళ్ళి కాలక్షేపం చేస్తూ ఇరువురూ కలసి ఆటోలలో వివిధ వ్యక్తులను కలుసుకోవటం ఎక్కువగా జరుగుతుండేది. దేవదత్త ఇంటికి వెళ్ళినప్పుడు 'ఏయ్ అంబేద్కర్' అంటూ సంబోధించేవాడు. కుల నిర్మూలన అంటే బ్రాహ్మణాధిపత్యం పోవటమేనని వ్యాఖ్యానించేవాడు. చివరలో జబ్బు చేసి అశోక్ నగర్ లోని ఆర్య నర్సింగ్ హోమ్ లో చికిత్స పొందుతున్నప్పుడు దేవదత్త అతనిని రోజూ వెళ్ళి చూసేవాడు.

BERTRAND RUSSELL—The Social Scientist

ఆ సమయంలో బెట్రాండ్ రస్సెల్ - సుప్రసిద్ధ తత్వవేత్త, హేతువాది, ఇచ్చిన పిలుపు అందుకొని అణ్వస్త్రాల నిషేధం కోరుతూ ఒక సంఘం పెట్టారు. రస్సెల్ తత్వాన్ని మెచ్చుకుంటూ ఆయన పేరిట ఒక పత్రికను ఇంగ్లీషులో నిర్వహించారు. అది అప్పుడప్పుడు ప్రచురించేవారు. దానికి ఎడిటర్ గా నేను, బోర్డు అధ్యక్షుడుగా జి. రామిరెడ్డి, సభ్యులుగా కుల నిర్మూలన సంఘ నాయకులు దేవదత్తు, ఇత్యాదులుండేవారు. తరచు సమావేశాలు జరిపి ప్రముఖులను పిలిచి ఉపన్యాసాలు చెప్పించేవారు. మహారాజశ్రీ తెలుగులోను, ఇంగ్లీషులోను బాగా ప్రవేశం ఉన్న వ్యక్తి. కానీ ఆయన ఆట్టే మాట్లాడేవాడు కాదు. వర్కింగ్ జర్నలిస్టుల ఆఫీసులో అప్పుడప్పుడు జరిపే సమావేశాలకు మంచి ప్రోత్సాహం లభించేది.

మహారాజశ్రీ సొంత ఇల్లు లేని, సంపన్నుడు కాని భావావేశపరుడు. మిత్రుల సహకారంతో పత్రిక, కరపత్రాలు వేసేవాడు.

జ్యూలూ నరసింహారావు ఆయనను గురించి ఇండియన్ ఎక్స్ ప్రెస్ లో 1970 ప్రాంతంలో వ్యాసం రాసారు.

మహారాజ శ్రీ తరచు సమావేశాలు జరిపి కొందరిచే ప్రసంగాలు ఇప్పించేవారు. జపాన్ లో హిరోషిమా నగరం పై రెండవ ప్రపంచ యుద్ధంలో అమెరికా బాంబ్ వేసిన దానిపై సమావేశాలు ఏటా పెట్టేవారు.

బెట్రాండ్ రస్సెల్ గురించి సమావేశాలు జరిపేవారు. జర్నలిస్ట్ ల హాల్ లో ఒక సమావేశానికి జస్టిస్ పి.ఎ. చౌదరి ని నన్ను వక్తలుగా పిలిచారు. జస్టిస్ తన ప్రసంగంలో రస్సెల్ కు తత్వం అంటూ ఏదీ లేదని అన్నారు. తరువాత నేను వివరిస్తూ రస్సెల్ తత్వాన్ని వివరంగా చెప్పాను. నేను తత్వ శాస్త్ర విద్యార్థిని గనుక జస్టిస్ ను ఖండిస్తూ సున్నితంగా చెప్పాను.

మహారాజశ్రీ కొన్నాళ్ళు దేశ రాజధాని ఢిల్లీ వెళ్ళి ఆచార్య రంగా క్వార్టర్సులో వున్నారు. పార్లమెంటు భవనం ఎదుట ఒక అట్టపట్టుకొని, అణ్వాయుధాల నిషేధ చట్టం రావాలని నినాదాలు రాసేవారు. కొందరు పత్రికల వారు వాటిని ప్రముఖంగా ప్రచురించారు కూడా. ఆయన ప్రచురించిన బెట్రాండ్ రస్సెల్ మాగజైన్ లో రాసిన ప్రముఖులు కొందరు - ఆచార్య జి. రామ్ రెడ్డి, వెంకటరమణయ్య - న్యాయవాది, వి.ఆర్.నార్ల - సంపాదకులు, ఆంధ్రజ్యోతి, జి.ఎల్. మెహతా, జి.ఆర్. దల్వీ, వసంతరావు వెంకటరావు - రిసెర్చ్ ఆఫీసర్, తెలుగు అకాడమి, ఎన్.ఇన్నయ్య - ఎడిటర్ ప్రసారిత, పి. సుబ్బారాయుడు, బి.సుబ్బారాయుడు, బి. నాగేశ్వరరావు - ప్రెసిడెంట్, ఎ.పి.వర్కింగ్

జర్నలిస్టుల యూనియన్, ఎమ్. రాజగోపాలరావు - లెక్చరర్, ఎ.సి.కాలేజ్, గుంటూరు, జి.ఎన్.జ్యోతి శంకర్ - సెక్రటరీ, ఇండియన్ రేషనలిస్ట్ అసోసియేషన్, మద్రాస్, మహారాజశ్రీ - సెక్రటరీ, బెట్రాండ్ రస్సెల్ సూపర్ నేషనల్ సొసైటీ.

CONTENTS

1. Preface	Prof. G. Ram Reddy
2. Introduction	V. Venkataramanaiah
Advocate
3. Russell and his Rejection of Religion	V.R. Narla
Editor, Andhra Jyoti
4. The Sceptical Crusader	G.L. Mehta
5. Russell — The Man	G.R. Dalvi
6. The Nuclear War and
the Future of Man	Vasantharao Venkatarao
Research Officer,
Telugu Academy, Hyd.
7. Bertrand Russell's Philosophy	N. Innaiah
Editor, Prasarita
8. Rationality Vis-a-Vis Faith	P. Subbarayudu
M.A B ED.
9. Russell and Nuclear Warfare	B. Nageswar Rao
President, A.P. Union of
Working Journalists
10. Rebel in Russell	M. Rajagopala Rao
Lecturer, A.C. College Guntur
11. The Man Who Revolutionised
Modern Thought	G.N. Jyoti Shankar
Secretary, Indian Rationalist
Association, Madras
12. Russell — The Social Scientist
In the Four-Dimensional Universe	Maharajasri
Secretary, Bertrand Russell
Supranational Society
13. The Life of Bertrand Russell	
14. Acknowledgements	
15. A List of Principal Works of Bertrand Russell	
16. Russell's Conception of good society in a
Democratic Socialist Order	
17. Objects	

iii

EDITORIAL BOARD

Prof. G. RAM REDDY	Head : Dept. of Political Science (O. U)
Sri N. INNAIAH	Editor : Prasarita
Sri T. V. DEVA DUTT	President : Dr. Ambedkar Graduates' Ass
Sri MAHARAJASRI	General Secretary : B. R. S. N. Society

Bertrand Russell's Philosophy

N. Innaiah

Bertrand Russell is unquestionably the founding father of modern movement in Western Philosophy. He has written voluminously on Philosophy, logic, education, politics and economics. His works in philosophy and logic are of lasting importance though other writings were practical. No work of Russell is a masterpiece, as he himself flared and superseded them in course of time. His whole life's work was an open-minded, continuous, self-critical and impressive. His first work of lasting importance was the Philosophy of Leibniz which was followed by the Principles of Mathematics. At the beginning of this century Russell was only a mathematical philosopher. By 1912 he turned to general philosophy and continued the work. Some of his outstanding books are:

- (1) Our knowledge of the External World
- (2) The Philosophy of Logical Atomism
- (3) The Analysis of Mind
- (4) The Analysis of matter
- (5) An Enquiry into Meaning and Truth
- (6) Human knowledge—Its scope and limits
- (7) My Philosophical Development

Russell stated that the proper method of philosophy is analysis of the forms of propositions. It is nothing but looking for the true underlying form, and syntax of valid knowledge claims. That syntax will lay bare the logical connections between

different types of empirical knowledge. Russell always held this to be the proper method in philosophy. Such an analysis involved very considerable departure from description of ordinary speech and of the grammar of natural languages. Though later philosophers questioned and doubted this method of Russell, he never changed his position on this practical method.

Russell asserted that empirical knowledge rests upon reports of direct experience. He said that the discoveries incorporated in physical theory represent the most systematic knowledge and also ultimately it rests on common basis of direct experience i.e. the raw experiences of observations.

Russell's method set standards of clarity in argument which was taken up by every philosopher later.

Russell wished to show about the certainty of knowledge through mathematics and physics but he failed miserably. Hence he became a sceptic. Russell was honest enough to admit his failure. That is the result of his achievement, through the principles of mathematics. After this intellectual honeymoon, Russell experienced unpleasantness.

Russell was the first to give a satisfactory theory of irrational numbers. As a sceptic, Russell sought for the foundations of human knowledge but could not succeed, unfortunately Russell was always interested in human problem. One of the greatest problems is the knowledge of the world. To understand human problem we must study the background namely the universe-

పాతూరి రాజగోపాల నాయుడు (1920-1997)

ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజకీయాలలో విశిష్ట పాత్రను నిర్వహించిన రాజగోపాల నాయుడు ముఖ్యమంత్రి చంద్రబాబునాయుడుకు రంగ ప్రవేశం చేయించిన వ్యక్తి. ఉభయులూ చిత్తూరు జిల్లాకు చెందినవారు. చిత్తూరు జిల్లాలో దిగువ మాగం అనే కుగ్రామంలో పుట్టిన రైతు కుటుంబీకుడు. వారికి ఏకైక పుత్రిక అరుణ (రామచంద్ర నాయుడిని వివాహమాడిన తరువాత ఆమె ఇంటిపేరు గల్లా గా మారినది.) ఆమె పుట్టిన కొన్నాళ్ళకే రాజగోపాల నాయుడు భార్య అమరను కోల్పోయాడు. ఆ తరువాత ఆయన పెళ్ళి చేసుకోకుండా కుమార్తెను గారాబంగా పెంచాడు.

నాయుడుగారు బి.ఎ. చదివారు. యువకుడుగానే రైతు ఉద్యమాలలో పాల్గొని ఆచార్య రంగా శిష్యుడుగా తీవ్ర కృషి చేశాడు. ఒక విధంగా అలాంటి వ్యక్తి అనుచరుడుగా లభించటం రాజకీయాలలో రంగాకు చాలా కలిసి వచ్చింది. 5-4-1920లో పుట్టిన నాయుడు ఇంచుమించు అన్ని రైతు పోరాటాలలో రంగా అనుచరుడుగా రైతుల హక్కు కోసం నిలిచాడు. రంగా నడిపిన రైతాంగ విద్యాలయాలలో సుశిక్షితులయ్యారు. ప్రతి గ్రామానికి వెళ్ళి అక్కడి రైతులను తీసుకుని ప్రభుత్వ కార్యాలయాల చుట్టూ తిరిగి వారి భూములను సాగులోకి తీసుకు వచ్చిన తరువాత కానీ ఆ రైతులను వదిలిపెట్టేవారు కాదు. మొదటి ఆరేళ్ళ వ్యవధిలో ఇలా వందలాది మంది రైతులకు సాయపడిన రాజగోపాల నాయుడు 1955 తరువాత 1962లో తిరిగి ఎన్నికయ్యారు. ప్రశాంతంగా ఉపన్యాసాలిచ్చేవాడు. కుమార్తె గల్లా అరుణను అమెరికా పంపించిన తరువాత తాను కూడా అమెరికాలో పర్యటించి వచ్చాడు.

చిత్తూరు జిల్లాలోని అన్ని ఉద్యమాలలో పాల్గొన్న రాజగోపాల నాయుడు గ్రామ స్థాయి నుండి నిర్మాణ కార్యకర్తగా రంగాకు గొప్ప ఊతం కల్పించాడు. స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరువాత రాజగోపాల నాయుడు విశిష్ట పాత్రను అవలంబించి రాజకీయాలలో రంగాకు మంచి పట్టునిచ్చారు. కృషికార్ లోక్ పార్టీని స్థాపించిన రంగా ప్రథమ ఎన్నికలలో కేవలం చిత్తూరు జిల్లాలోను, శ్రీకాకుళం విశాఖ జిల్లాలలోను స్థానాలు గెల్చుకున్నారు. చిత్తూరులో గెలవడానికి రాజగోపాల నాయుడే మూలస్థంభం. ఆ పార్టీని కొనసాగి అని నార్ల వెంకటేశ్వరరావు ఆంధ్రప్రభలో ఎద్దేవా చేశారు. రాష్ట్రంలో కేవలం రెండు మూలల్లో గెలిచి మధ్య జిల్లాలలో ఎక్కడా గెలవకపోవడం అందుకు కారణం. ఆంధ్రలో కమ్యూనిస్టులు అధికారంలోకి రాకుండా అడ్డుపడటంలో కృషికార్ లోక్ పార్టీ కృషి చేయగా, రాజగోపాల నాయుడు ఆ విషయంలోనూ ముఖ్యపాత్ర వహించాడు.

రాజగోపాల నాయుడు రచయిత, విశ్లేషకుడు. వాహిని పత్రికలో అనేక వ్యాసాలు వ్రాశారు. విజయభేరి పత్రికలో ఆయన నవల సీరియల్ గా వచ్చింది. చిత్తూరు జిల్లాలో రచయితల సంఘం, గ్రంథాలయాల సంఘం, చురుకుగా పనిచేసేటట్లు తోడ్పడ్డారు.

రాజగోపాల నాయుడు నిగర్వి. చెప్పులు లేకుండా కొన్నేళ్ళపాటు మైళ్ళ కొద్దీ పర్యటించడం ఆశ్చర్యకరమైన విషయం.

భారతకాలంలో పాండవులు కౌరవులు వాడిన అస్త్ర శస్త్రాలను గురించి పరిశోధన చేసి గ్రంథం రాశారు. రాజగోపాల నాయుడు రచించిన కురుక్షేత్రం గ్రంథంలో మొదటి రెండు ప్రకరణాలు వైదుష్యానికి, పరిశోధనకు, కృషికి తార్కాణాలు. అందులో కురుక్షేత్రం, సంగ్రామ కాలనిర్ణయం, గతచరిత్ర, నాటి పరిస్థితి, రాజ్యాధికారం, రాజనీతి, చతురంగబలాలు, శస్త్రాస్త్రాలు, రాయబారులు, దుర్గాలు, గూఢచారులు, సంగ్రామానంతరం అనే శీర్షికల ద్వారా అనేక అమూల్యమైన విషయాలు వెల్లడించారు. ఆయన శాకాహారి, సౌమ్యవాది అందరితోనూ కలిసిమెలిసి వుండేవారు. పురుషులను అన్న అని, స్త్రీలను అక్క అని సంబోధించేవారు.

స్వామీ సీతారాం స్థాపించిన వినయాశ్రమం సంక్షోభంలో పడినప్పుడు రాజగోపాల నాయుడు కొన్నేళ్ళపాటు ట్రస్టీగా వుండి ఆశ్రమ పాలన నిర్వహణ చేశారు.

చివరి రోజులలో మిసిమి సంపాదకులు ఆలపాటి రవీంద్రనాథ్ తో బాగా సన్నిహితులై ఆయన కృషికి గుర్తింపుగా హైదరాబాదు ప్రెస్ క్లబ్బులో ఘనంగా సన్మానించారు.

1952 నుండి మా కుటుంబానికి ఆయన సుపరిచితులు. మా తండ్రి రాజయ్య, అన్న విజయరాజకుమార్ రంగాగారి అనుచరులు కావడంతో రాజగోపాలనాయుడు మా యింటికి వస్తూ పోతూ వుండేవారు. ఆ విధంగా నాకు ఆయన పట్ల గౌరవం ఆదరణ పెరిగింది. ఉత్తరోత్తరా సినీనటుడు, దర్శకుడు, ప్రొడ్యూసర్ కృష్ణతో ఆయనకు బంధుత్వం ఏర్పడింది.

ఆయన రచనలు చిత్రపతి శివాజీ, రామానుజం ప్రతిజ్ఞ, కురుక్షేత్రం, సారాసీసా (నాటకం), కూలోళ్ళు, తమసోమా, చంద్రగిరి దుర్గం, ఓరుగల్లు పీఠం, అనార్కలి, జేజవ్వ (నాటకం), లకుమ (అనువాదం).

